

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Blaž Janež

**Evropeizacija slovenskih nevladnih organizacij
za varstvo človekovih pravic**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Blaž Janež

Mentorica: izr. prof. dr. Alenka Krašovec

**Evropeizacija slovenskih nevladnih organizacij
za varstvo človekovih pravic**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

Evropeizacija slovenskih nevladnih organizacij za varstvo človekovih pravic

Avtor v diplomskem delu poskuša odgovoriti na vprašanje, ali oziroma kako se slovenske organizacije za varstvo človekovih pravic prilagajajo evropskemu okolju. Ta proces je razumljen kot evropeizacija, ki je podrobneje definirana v teoretičnem delu diplome, s poudarkom na sociološkem institucionalizmu. Evropeizacija nevladnih organizacij je analizirana s pomočjo treh indikatorjev. Prvi je lobiranje v evropskih institucijah, drugi sprememba organizacijske strukture, zadnji pa upoštevanje idej, ki so bile sprejete na ravni EU, v delovanju slovenskih človekoljubnih nevladnih organizacijah. Rezultati analize strateških dokumentov nevladnih organizacij kažejo, da se v odnosu do različnih vlad Republike Slovenije nevladne organizacije sklicujejo na ideje, ki so bile razvite na ravni EU. Tudi rezultati lastne anketne raziskave kažejo, da evropeizacija učinkuje na slovenske nevladne organizacije. Prva ugotovitev je, da so te organizacije prilagodile organizacijsko strukturo delovanju v evropskem okolju. Druga ugotovitev je, da večina slovenskih organizacij poskuša vplivati na odločevalce v evropskih institucijah. Avtor zato zaključi, da evropeizacija vpliva na delovanje slovenskih človekoljubnih nevladnih organizacij.

Ključne besede: evropeizacija, sociološki institucionalizem, politične strukture priložnosti, nevladne organizacije

Europeanization of Slovenian Human Rights Non-governmental Organizations

Author of this thesis tries to answer the question, if or how Slovenian human rights non-governmental organizations are adjusting to European environment. This process is understood as Europeanization, which is defined in details in the theoretical part of this thesis, with emphasis on sociological institutionalism. Europeanization of non-governmental organizations is analyzed with the help of three indicators. First is the lobbying in the European institutions, second is changes in organizational structure and the last is acknowledgement of ideas that were developed at the level of EU. Findings of the analysis of strategical documents, done by non-governmental organizations show that Slovenian non-governmental organizations use ideas that were developed at the European level. The results of author's survey also shows, that Europeanization does have an effect of Slovenian non-governmental organizations. First finding is that these organizations have adjusted their organizational structure to European environment. Second finding is that most of the organizations try to influence decisions makers in the European institutions. Author therefore concludes that Europeanization has an effect on Slovenian human rights non-governmental organizations.

Key words: Europeanization, sociological institutionalism, political opportunity structures, non-governmental organizations.

KAZALO

Seznam uporabljenih kratic in okrajšav	5
1 Uvod.....	7
1.1 Opredelitev problema.....	7
1.2 Hipoteze	8
1.3 Metode in tehnike raziskovanja.....	9
1.4 Struktura diplomske naloge.....	10
2 Pojemovno-teoretična izhodišča	11
2.1 Evropeizacija.....	11
2.2 Dimenzije evropeizacije.....	14
2.3 Posledice evropeizacije	16
2.4 Evropeizacija NVO	18
2.4.1 Sociološki institucionalizem	19
2.4.2 Strukture političnih priložnostih.....	22
2.5 Teoretični problemi evropeizacije.....	25
2.6 Nevladne organizacije.....	27
2.6.1 Pomen NVO	29
2.6.2 Problemi označevanja NVO.....	30
3 Zgodovina NVO na ozemlju Slovenije	31
3.3 Položaj nevladnega sektorja v Sloveniji.....	33
3.3.1 Pravni okvir delovanja NVO.....	33
3.3.2 Moč oziroma šibkost nevladnega sektorja	35
3.3.2.1 Število NVO.....	35
3.3.2.2 Zaposleni v NVO	36
3.3.2.3 Finančni viri NVO.....	37
3.3.2.4 Neujemanje med evropskim in slovenskim nivojem.....	39
4 Analize strateških dokumentov	40

4.1 Strategije EU	40
4.1.1 Komisija in nevladne organizacije: oblikovanje tesnejšega partnerstva	40
4.1.2 Bela knjiga o upravljanju evropskih institucij.....	41
4.1.3 Drugi pomembni dokumenti	42
4.2 NVO kot idejni podjetniki.....	44
5 Analiza anketne raziskave.....	53
5.1 NVO, zajete v raziskavi	53
5.2 Financiranje.....	55
5.3 Mreženje.....	57
5.4 Vplivanje na odločevalce v institucijah EU	59
6 Zaključek.....	61
7 Literatura	66
8 Priloge.....	75
Priloga A: Vprašalnik	75
Priloga B: Intervju z Veroniko Vodlan.....	79

KAZALO GRAFOV

Graf 3.1: Število NVO	35
Graf 3.2: Zaposleni v NVO	36
Graf 3.3: Finančni viri NVO	37

KAZALO TABEL

Tabela 5.1: NVO, zajete v raziskavi	53
Tabela 5.2: Finančni viri	55
Tabela 5.3: Povezovanje s sorodnimi organizacijami iz tujine	57
Tabela 5.4: Vplivanje na odločevalce v institucijah EU	59

Seznam uporabljenih kratic in okrajšav

AI	Amnesty International
CNVOS	Center za informiranje, sodelovanje in razvoj nevladnih organizacij
NVO	Nevladna organizacija
DNK	Društvo za nenasilno komunikacijo
EESO	Evropski ekonomsko-socialni odbor
EK	Evropska komisija
EP	Evropski parlament
EU	Evropska unija
PIC	Pravno-informacijski center nevladnih organizacij
SEU	Svet Evropske unije
ZSU	Združenje slovenskih ustanov - fundacij

1 Uvod

1.1 Opredelitev problema

Nevladne organizacije (NVO) imajo pomembno vlogo pri konsolidaciji demokracije, saj povečujejo politično učinkovitost in ponujajo prostor za artikulacijo in predstavljanje šibkih interesov (Rizman 1999, 4–5), državljanom pa omogočajo sodelovanje pri upravljanju države in družbe (Črnak-Meglič 2009, 2). Vendar pa za uspešno opravljanje teh nalog potrebujejo ugodne pogoje delovanja, ki pa v Sloveniji niso zagotovljeni. Neugodni pogoji (kazalci teh so število NVO, zaposleni v teh organizacijah ter finančni virov teh organizacij) so neposredna posledica odnosa različnih vlad do nevladnega sektorja, še zlasti pa so NVO šibke pri varovanju človekovih pravic (Divjak 2006, 212). Glede na to imajo NVO spodbudo, da svoje delovanje usmerijo (tudi) preko nacionalnih meja.

Okolje EU (Evropske unije), kjer lahko delujejo NVO, le-tem omogoča pridobitev številnih prednosti (finančno in strokovno pomoč, dostop do odločevalcev v evropskih institucijah, posredna pomoč pri vplivanju na odločevalce v Sloveniji in druge), zato je za te organizacije bistveno, da se temu okolju prilagajajo. Analiza tega prilagajanja je tema tega diplomskega dela, v katerem ta proces preučujemo z vidika vplivanja na odločevalce v evropskih institucijah, prilagajanjem organizacijske strukture ter prevzemanja idej, ki so bile vzpostavljene na ravni EU. Ta proces je razumljen kot evropeizacija.

Ladrech (v Fairbrass 2003, 7) razlaga evropeizacijo kot “inkrementalni proces, ki spremeni smer in obliko politike tako, da politična in ekonomska dinamika EU postane del organizacijske logike nacionalne politike in sprejemanja politik”, evropeizacija pa vpliva tako na državne, kot nedržavne akterje. Evropeizacija omogoča “nove in razvijajoče se obnašanje ter prakse delovanja, ki izvirajo iz novih pravil in procedur delovanja EU” (Ladrech v Fairbrass 2003, 7). V tem diplomskem delu bomo izhajali iz te definicije evropeizacije, evropeizacijo pa bomo preučevali s pristopom od spodaj navzgor. Izhajali bomo iz sistema interakcij na nacionalni ravni, nato pa preverili, kako so težnje iz EU spremenile katerokoli glavno komponento sistema, ter poskušali izmeriti posledice na nacionalni ravni (Radaelli 2004, 4).

Evropeizacija učinkuje na številna področja. Učinke lahko preučujemo na področju institucij, javne uprave, medvladnih odnosov, zakonodajne strukture, struktur

predstavništva, kognitivnih in normativnih struktur ter na področju javnih politik. Predmet preučevanja v okviru struktur predstavništva so politične stranke ter interesne skupine, v sklop zadnjih pa so vključene tudi organizacije skupinskih interesov (Radaelli 2000, 8–13). Glede na to klasifikacijo bodo učinki evropeizacije analizirani na področju struktur predstavništva (to je, kako evropeizacija vpliva na delovanje NVO).

Osrednji cilj diplomske naloge je ugotoviti, kako slovenske NVO za varstvo človekovih pravic prilagajajo svoje delovanje okolju EU. Ker je Slovenija članica EU, imajo NVO možnost delovati preko meja nacionalne države, zato nas bo zanimalo, ali slovenske NVO za varstvo človekovih pravic izkoriščajo možnosti, ki jim jih ponuja delovanje v EU. Delovanje preko meja NVO prinaša številne prednosti, vendar pa so pogoji in obseg delovanja NVO v veliki meri odvisni od razmer v Sloveniji. Zato je cilj diplomske naloge tudi analizirati stanje nevladnega sektorja v Sloveniji.

1.2 Hipoteze

Hipoteza 1: *Primarni cilj vplivanja na odločevalce v evropskih institucijah s strani slovenskih NVO za varstvo človekovih pravic je Evropski parlament, saj je ta institucija najbolj odprta za zagovornike razpršenih interesov.*

Evropske institucije omogočajo, da imajo NVO besedo pri oblikovanju javnih politik, za ta namen pa morajo organizacije poskušati vplivati na odločevalce v EU. Poleg poskusa vplivati na evropske javne politike, ima lobiranje v evropskih institucijah lahko tudi namen instrumentalizacije EU. Če organizacije menijo, da se nacionalni odločevalci nezadovoljivo odzivajo na njihove predloge, lahko poskušajo na njih posredno vplivati preko evropskih institucij. Evropski parlament (EP) naj bi bil najbolj dostopen za razpršene interese, ki jih zagovarjajo NVO, zato bomo preverili, ali je primarni cilj vplivanja teh organizacij EP.

Hipoteza 2: *Evropeizacija vpliva na organizacijsko strukturo slovenskih NVO za varstvo človekovih pravic.*

Spremembo organizacijske strukture bomo preučevali s pomočjo naslednjih indikatorjev. Prvi zadeva specializacijo, to je, ali ima NVO zaposleno osebo, ki se samo ali pretežno ukvarja z mednarodnimi vidiki organizacije. Drugi indikator zadeva povezovanje s sorodnimi organizacijami iz tujine, ter na katerem nivoju delujejo te organizacije (na nivoju držav članic EU, držav kandidatk ali morebitnih kandidatk za

širitev EU ali na nivoju EU). Posebej bomo raziskovali, ali so slovenske NVO članice evropskih mrež ter katerih. Evropske mreže svojim kandidatkam omogočajo kontakt z velikim številom drugih NVO, ki delujejo v mednarodnem okolju in s tem seznanitev z drugačnimi praksami delovanja, omogočajo pa tudi posredno lobiranje pri evropskih institucijah.

Hipoteza 3: *Slovenske NVO za varstvo človekovih pravic prevzemajo ideje, ki so bile razvite na ravni EU, te ideje pa uporabljajo v komunikaciji z državnimi odločevalci.*

V komunikaciji z vlado lahko NVO utemeljujejo upravičenost svojih zahtev s sklicevanjem se na ideje, ki so bile razvite na ravni EU. S tem prevzamejo vlogo idejnega podjetnika in poskušajo spreminjati delovanje akterjev, s katerimi so v kontaktu. Zanimalo nas bo, ali slovenske NVO v komunikacijami z različnimi nacionalnimi vladami uporabljajo ideje, ki so bile razvite na nivoju EU z namenom, da različne nacionalne vlade spremenijo odnos do nevladnega sektorja. Hipotezo bomo preverjali s primerjavo analiz strateških dokumentov EU (predvsem EK), slovenskih NVO ter različnih vlad Republike Slovenije.

1.3 Metode in tehnike raziskovanja

V diplomskem delu so uporabljene naslednje raziskovalne metode:

Analiza sekundarnih virov je uporabljena z namenom pregleda teoretičnih pojmov in konceptov. Analize sekundarnih virov smo se poslužili tudi pri zgodovinskemu razvoju nevladnega sektorja na ozemlju Slovenije ter pri analiziranju položaja in pogojev delovanja NVO. Opisana metoda temelji na podlagi znanstvenih člankov, monografskih publikacij ter zbornikov.

Analiza primarnih dokumentov, to je formalnih dokumentov in pravnih virov, je uporabljena za analiziranje slovenske zakonodaje, ki zadeva NVO, predvsem pa pri analizi strateških dokumentov EK, NVO ter različnih vlad Republike Slovenije.

Metoda anketnega vprašalnika je uporabljena za pridobivanje podatkov o evropeizaciji NVO. Z anketnim vprašalnikom¹ smo poskušali zajeti vse relevantne slovenske organizacije, ki delujejo na področju varovanja človekovih pravic. Kontaktno podatke smo najprej hoteli pridobiti iz državnih virov, vendar se je izkazalo, da so le-ti

¹ Nekatera vprašanja so bila vzeta iz raziskave Fink Hafner in drugi (v Stanonik 2003).

nepopolni² ali pa je velika večina NVO iz teh virov nedejavnih.³ Zato smo identificirali slovensko človekoljubno NVO, ki ima največ članov, to je Amnesty International (AI), ter nato po učinku “snežne kepe”⁴ še ostale. Anketni vprašalnik je bil poslan 17 NVO, na vprašalnik je odgovorilo 12 NVO, vendar je predstavnica ene od teh odgovorila, da žal neplačanih vprašalnikov ne izpolnjujejo. Izpolnjene anketne vprašalnike smo torej dobili od 11 NVO, kar predstavlja 64,7% predvidene anketne populacije. Odgovore smo tako pridobili od predstavnikov naslednjih NVO: Društvo za nenasilno komunikacijo (DNK), Center za informiranje, sodelovanje in razvoj nevladnih organizacij (CNVOS), Sloga, Humanitas, Umanotera, SOS telefon, Pravno-informacijski center nevladnih organizacij (PIC), ZSU (Združenje slovenskih ustanov – fundacij), AI, Mirovni inštitut ter Ekvilib.⁵

1.4 Struktura diplomske naloge

Diplomska naloga je v grobem razdeljena na štiri dele. Prvi del predstavlja uvod, ki vsebuje opredelitev problema preučevanja, cilje diplomske naloge, hipoteze ter metode in tehnike preučevanja. Pri metodah in tehnikah preučevanja je največja pozornost namenjena razlagi lastnega anketnega vprašalnika, ki je bil uporabljen za raziskavo.

Drugi del diplomske naloge obravnava pojmovno-teoretična izhodišča. Prvi del je namenjen teoriji evropeizacije, v sklopu katere je podrobnejša razlaga namenjena sociološkemu institucionalizmu. Drugi del pojmovno-teoretičnih izhodišče obsega razlago pojma NVO.

² Pregledali smo spletne strani Vlade RS, kjer so v okviru Urada za enake možnosti Vlade Republike Slovenije našteje le štiri NVO, ki delujejo na področju človekovih pravic.

³ Na spletnem naslovu <http://mrrsp.gov.si/rdrduobjave/dr/index.faces> obstaja register društev za varstvo človekovih pravic, vendar pa velika večina društev nima nikakršnih kontaktnih podatkov, oziroma so nedejavna. Problem je tudi, da ne obstaja register ustanov in zavodov, ki se ukvarjajo s človekovimi pravicami.

⁴ Pregledana je bila spletna stran te organizacije s poudarkom na rubriki povezave. Tam so bile našteje (tudi) druge slovenske človekoljubne NVO, zato smo sledili njihovim spletnim stranem ter identificiral še druge in tako dalje.

⁵ Nekatere od teh organizacij so mrežne organizacije, tako da ne zagovarjajo zgolj človekovih pravic.

Tretji, najobsežnejši del diplomske naloge, temelji na empiričnemu raziskovanju. Na začetku je kratek zgodovinski opis stanja NVO na ozemlju Slovenije, nato pa sledi pravna podlaga delovanja NVO ter analiza stanja nevladnega sektorja na podlagi treh kazalcev – števila NVO, zaposlenih v NVO ter finančnih virov NVO. Lastna empirična raziskava je osredotočena na analizo strateških dokumentov institucij EU, državnih organov Republike Slovenije ter slovenskih NVO. Zadnji del empiričnega dela predstavlja analiza odgovorov, ki smo jih pridobili z anketno raziskavo.

Sklepni del diplomske naloge obsega preverjanje hipotez ter zaključek.

2 Pojemno-teoretična izhodišča

2.1 Evropeizacija

Akademiki uporabljajo mnogo različnih definicij evropeizacije. Minimalistične definicije evropeizacije na primer pravijo, da je primarni fokus evropeizacije prilagajanje Evropi brez tega, da bi delali pogumne napovedi. Domače institucije se prilagajajo novemu okolju in ne izginjajo (Radaelli 2004, 3). Podobna je tudi definicija Börzelove (v Bulmer in Lequesne 2005, 12), ki evropeizacijo definira kot “proces, kjer domača javnopolitična področja postajajo vedno bolj podrejena evropskemu ustvarjanju javnih politik.” Tudi Héritier (v Bulmer in Lequesne 2005, 12) evropeizacijo razume v minimalističnem smislu, to je kot “proces vpliva, ki izhaja iz evropskih odločitev in vpliva na javne politike ter politične in administrativne strukture držav članic. Vključuje naslednje elemente: evropske odločitve, procese, ki jih sprožijo te odločitve in tudi vplive teh procesov na nacionalne javne politike, procese odločitev in institucionalnih struktur.”

Nasprotno Olsen natančneje definira evropeizacijo. Olsen razlikuje med petimi različnimi uporabami pojma: (a) Evropeizacija kot sprememba v zunanjih teritorialnih mejah, (b) Evropeizacija kot razvoj institucij vladanja na evropski ravni, (c) Evropeizacija kot prodiranje oblike upravljanja v nacionalne in subnacionalne sisteme (č) Evropeizacija kot razširitev oblik politične organizacije in vladanja, ki so tipični za

Evropo, izven evropskega teritorija ter (d) Evropeizacija kot politični projekt s ciljem združene in politično močne Evrope (Olsen 2002).⁶

Nekateri avtorji preučujejo evropeizacijo v povezavi s procesom upravljanja. Upravljanje v Evropi poteka na tri načine: kot pogajanje, kot hierarhično odločanje (lahko poteka v obliki pozitivne ali negativne integracije) ter kot koordinacija (EU deluje kot forum za razpravo in platforma za prenos politik). Posledica ni ustvarjanje zakonodaje, ampak predstavlja priložnost za učenje (Radaelli 2004, 11–13). Na podlagi tega Caporaso, Green-Cowles in Risse (v Radaelli 2000, 2) evropeizacijo smatrajo kot “vzpostavitev in razvoj specifičnih struktur upravljanja na evropski ravni, to je političnih, legalnih in družbenih institucij, povezanih s političnim reševanjem problemov, ki formalizirajo interakcije med akterji, in javnopolitičnimi omrežji specializiranimi za ustvarjanje avtoritativnih pravil.” Analitični fokus teh treh avtorjev je na poti do tega, da evropeizacija vpliva na nacionalne strukture. Vendar pa ta analitični fokus ni dejansko poudarjen v njihovem konceptu, ampak je evropeizacija na domačem nivoju zajeta v rahlo prilagojeni obliki zgodovinskega institucionalizma (Buller in Gamble 2002, 10).

Drugi so se osredotočili na raziskovanje evropeizacije skozi institucionalistično prizmo.⁷ V tem pogledu evropeizacijo smatrajo kot proces, kjer so formalna pravila ter neformalni vzorci delovanja najprej odkriti in uporabljeni v institucijah EU, nato pa preneseni v način delovanja akterjev na nacionalni ravni. V tej razlagi veliko vlogo igra pritisk po prilagoditvi, ki sproži spremembe na nacionalni ravni⁸ (Radaelli 2004, 6–8). Sprememba logike na nacionalni ravni lahko povzroči tudi spremembo diskurza. V tem primeru lahko preučujemo evropeizacijo javnih sfer, to je “več dimenzionalen in postopen proces, ki v enem ali drugem načinu prenese javni diskurz preko nacionalnega okolja” (Kleinen in drugi 2005, 6).

⁶ Kljub temu, da je Olsenova definicija skorajda brez meja, je njena prednost v tem, da preusmeri preučevanje iz enosmernih posledičnih vzorcev k obojestranski prilagoditvi ter sočasni evoluciji med nacionalnim in evropskim nivojem (Gualini v Radaelli 2004, 3).

⁷ Novi institucionalizem obsega tri različice- teorija racionalne izbire, zgodovinski institucionalizem ter sociološki institucionalizem (Bulmer 2008, 50). Še zlasti teorija racionalne izbire in sociološki institucionalizem sta močno povezani z raziskovanjem evropeizacije (Lehmkuhl 2008, 351).

⁸ Pomanjkljivost tega razumevanja je v tem, da se lahko spremembe zgodijo tudi brez izrecnega pritiska po le-teh (Radaelli 2004, 7).

Večina avtorjev se strinja, da bo evropeizacija povzročila spremembo na nacionalnem nivoju le, če je sprememba “neugodna”. Obstajati mora neujemanje (ang. misfit) med evropskimi in nacionalnimi javnimi politikami, procesi in institucijami. Odličnost skladja (ang. goodness of fit), to je stopnja (ne)ujemanja med nacionalnim in evropskim nivojem, določa pritisk po spremembah. Tu velja, da manjše kot je ujemanje med evropskimi in nacionalnimi procesi (oziroma politiko), javnimi politikami in institucijami političnega sistema, večji je pritisk po spremembah. Evropeizacijo tako lahko povzroči neujemanje javnih politik ali institucionalno neujemanje. V primeru zadnjega (kar nas bo zanimalo v tem diplomskem delu) lahko pride do procesa izpodbijanja nacionalnih pravil, procedur ter kolektivnega razumevanja le-teh. Na primer, dostop družbenih interesov do Evropske komisije izpodbija obliko državnih (ang. statist) odnosov med vlado ter gospodarstvom v Franciji ali način korporativističnega sistema posredovanja med interesi v Nemčiji. Na tem mestu je potrebno opozoriti, da je institucionalno neujemanje le nujni pogoj za spremembe, da pa pride do spremembe, morajo biti prisotni posredovalni dejavniki (Börzel in Risse 2003, 60–63).

Očitno je torej, da ne obstaja enotna definicija evropeizacije. Definicije evropeizacije segajo od nedefiniranega prilagajanja Evropi (Börzel v Bulmer in Lequesne 2005), do bolj specifičnega, a veliko obsegajočega prilagajanja Evropi (Olsen 2002), do preučevanja upravljanja v Evropi (Radaelli 2004).

Večina študij izpostavlja tri pomembne elemente:

1. Evropeizacija učinkuje takrat, ko se spremeni logika delovanja domačih političnih akterjev. V tem primeru elementi evropskega sprejemanja politik postanejo kognitivni ter normativni okvir, na katerega se sklicujejo akterji.
2. Evropeizacija povzroči spremembo kot odgovor na pritisk s strani Evrope, do spremembe pa lahko pride tudi zaradi “uporabe”⁹ Evrope, ko ni predpostavljenega pritiska.

⁹ Akter lahko Evropo uporabi strateško (npr. nacionalna NVO se transformira v evropsko, da dobi dodatna evropska sredstva ter večji vpliv pri nacionalni vladi) ali kognitivno (npr. uporaba idej, ki so bile razvite na ravni EU v kontekstu interpretacije (javnih) politik ter pri prepričevanju). Zadnji način Evropo uporabi za legitimizacijski učinek, ki vsebuje kombinacijo strateške ter kognitivne uporabe (Jacquot in Woll 2003, 6–7).

3. Evropeizacija je označena kot proces, ki vsebuje kompleksna zaporedja in časovne vzorce (Radaelli 2004, 9–10).

Ker ni enotne definicije, je za razumevanje evropeizacije smiselno opisati, kaj ni evropeizacija. Evropeizacija ni konvergenca (približevanje), saj je konvergenca lahko le posledica evropeizacije. To je pomembna razlika, saj evropeizacija označuje proces, posledica pa je lahko tako konvergenca, kot divergenca. Evropeizacija prav tako ni harmonizacija. Implementacija sprejetih direktiv na ravni EU na nekaterih področjih državam članicam omogoča različne načine uveljavitve, te pa lahko marsikje povzročijo nadaljnje razlike med državami. In zadnje, evropeizacije se ne sme zamenjevati s teorijo političnih integracij¹⁰ (Vink in Graziano 2008, 10–11). Polje raziskovanja politične integracije je, ali integracija naredi državo močnejšo, šibkejšo ali pa integracija sproži dinamiko večnivojskega vladanja. Evropeizacija pa zadeva druga, bolj specifična vprašanja, kot so vloga domačih institucij v procesu prilagajanja Evropi (Radaelli 2000, 6). V nasprotju s teorijo evropske integracije evropeizacija priznava dvosmerni proces sprememb v EU– na ravni EU in na ravni domačih politik. V primerjavi z evropsko integracijo se razlikuje v njeni naravi in kontekstu (Geddes in Lazarou 2008, 7). Vendar pa, čeprav ne smemo zamenjevati evropeizacijo s konvergenco in/ali teorijo (evropskih) političnih integracij, se evropeizacija delo prekriva z različnimi aspekti teh dveh teorij (Featherstone 2003, 3).

2.2 Dimenzije evropeizacije

Učinki evropeizacije so vidni na številnih področjih. V okviru nacionalnih političnih struktur lahko učinke preučujemo na področju institucij, javne uprave, medvladnih odnosov, zakonodajne strukture, struktur predstavništva ter kognitivnih in normativnih struktur. Predmet preučevanja na področju struktur predstavništva so politične stranke ter interesne skupine.¹¹ Poleg nacionalnih političnih struktur lahko evropeizacijo preučujemo tudi na področju javnih politik (Radaelli 2000, 8–13). Potrebno je omeniti, da fokus raziskovalcev ni razporejen enakomerno po vseh področjih. Featherstone (2003, 6) je analiziral osredotočenost znanstvenih člankov glede

¹⁰ Oziroma v primeru držav pristopnic, s teorijo politike širitve EU (Grabbejeva v Lajh 2006, 38).

¹¹ Sklop interesnih skupin vključuje tako interese podjetnikov, kot organizacije skupinskih interesov (Radaelli 2000, 12).

evropeizacije v obdobju od leta 1981 do leta 2000. Le 8,3% člankov je obravnavalo evropeizacijo NVO, medtem ko je polovica vseh člankov obravnavala javne politike in javnopolitične procese ter zunanje odnose.

Če Radaelli razlikuje dve glavni področji raziskovanja evropeizacije, pa Börzel in Risse (2000, 3–4) razlikujeta tri dimenzije, na katerih lahko analiziramo evropeizacijo in spremljamo nacionalne spremembe: javne politike, politike in ustanove političnega sistema (ang. *policies, politics, polity*). Na področju javnih politik lahko evropske javne politike spremenijo javnopolitični stil, splošne pristope k reševanju problemov in nabor javnopolitičnih standardov, te spremembe pa lahko nadaljnje učinkujejo na (med drugim) na načine posredovanja med različnimi interesi in diskurzi. Slednji vidik bo zanimal tudi nas, vendar ob poudarku, da v našem primeru (morebitnih) sprememb ne po povzročila eksplicitna evropska zakonodaja. Na področju procesa politike lahko zaradi vedno večjega sprejemanja javnih politik na evropskem nivoju pride do sprememb na področju nacionalnih procesov glede formacij družbenih interesov, agregacije in predstavnštva. Na področju ustanov političnega sistema pa se analiza praviloma osredotoči na obseg sprememb, ki ga evropski procesi, javne politike in institucije povzročijo v nacionalnem sistemu razreševanja interesov, znotraj vladnih odnosov (predvsem med različnimi nivoji), nacionalnih birokracij, odnosov med zakonodajno in izvršilno vejo oblasti, sodnih struktur, nacionalnih identitet in podobno (Börzel in Risse 2000, 3–4).

Začetno raziskovanje evropeizacije je zaznamovala uporaba od “spodaj navzgor” perspektive, kjer se je poskušalo konceptualizirati in razlagati učinke države članice EU na procese in izide evropske integracije. Devetdeseta leta prejšnjega stoletja pa se je fokus raziskovanja usmeril predvsem na področje odzivanja držav članic na učinke evropskih institucij in procesov. Pogled od “zgoraj navzdol” tako poskuša razumeti in teoretizirati posledice evropske integracije na države članice, še zlasti na avtonomijo odločanja, avtoriteto centralne vlade ter vplive na politične in družbene strukture (Grisolia 2008, 6).

Če pri razumevanju evropeizacije izhajamo iz pogleda od zgoraj navzdol, preučujemo vpliv teženj, izhajajočih iz EU, na reakcije na nacionalnem nivoju. Raziskovanje se začne na evropski ravni, kjer evropske javne politike in politike predstavljajo neodvisno spremenljivko, nato pa se preučuje posledice za domače akterje, javne politike in politike. Pogled od spodaj navzgor pa se začne in konča na ravni

nacionalnih akterjev. Evropeizacija tako ni razumljena kot spremenljivka, ki razlaga nacionalno spremembo ampak kot spremenljivka oziroma proces, ki mora biti razložen (Gualini v Radaelli 2004, 4). Začetna točka pri tem pogledu je sistem interakcij na domačni ravni, nato pa ta pogled preveri, kako EU spremeni katerokoli glavno komponento sistema interakcij in nato poskuša izmeriti posledice tega v smislu spremembe na nacionalni ravni. Za razumevanje tega pogleda je pomembno to, da vpliv ni samo reakcija na Evropo, ampak vključuje tudi kreativno uporabo Evrope (Radaelli 2004, 4). Omenjeno prednost poudarjata tudi Radaelli in Pasquier (2008, 41), ki v pristopu od spodaj navzgor vidita “kontrolno alternativnih hipotez preko spremljanja procesov in časovno občutljive politične analize.” Razlika tega pogleda od pogleda od zgoraj navzdol je tudi v tem, da vzpostavitev javnih politik EU ni ne zadostni in ne nujni pogoj evropeizacije (Radaelli in Pasquier 2008, 41).

Zadnji pristop evropeizacijo razlaga kot dvosmerni proces¹² (Blavoukos in Pagoulatos 2008, 1150). Pogled od zgoraj navzdol razlaga vplive EU na domačo raven, aspekt od spodaj navzdol pa raziskuje prispevke držav članic k EU. V primeru interesnih skupin to pomeni, da niso le pasivni odjemalci, temveč tudi dajejo prispevke sistemu EU. Podobno ugotavlja tudi Coen (2007, 337), ki pravi, da evropeizacije interesnih skupin (predvsem evroskupin) ne moremo več videti v smislu “od zgoraj navzdol menedžmenta EU, ali od spodaj navzdol koordinacije, ampak kot mnogonivojski proces z veliko povratnimi zankami in vstopnimi točkami.” Čeprav obstajajo številne povratne zanke med temi pristopi (Börzel in Risse 2000, 1), bomo v našem primeru uporabili pristop od spodaj navzgor.

2.3 Posledice evropeizacije

Knill in Lehmkuhl (1999, 1–2) sta identificirala 3 različne mehanizme evropeizacije, ki spreminjajo domačo institucionalno strukturo. V najbolj eksplicitni obliki je predpisan institucionalni okvir, kateremu se morajo prilagoditi nacionalne

¹² Lajh v tem primeru izpostavi možnost konceptualnih zmot med pojmi evropeizacije, evropskega javnopolitičnega procesa in procesa evropskega povezovanja. Zaradi tega avtor v svoji raziskavi zagovarja pogled od zgoraj navzdol (Lajh 2006, 208).

strukture. Bolj implicitna oblika predstavlja spremembo nacionalnih priložnostnih struktur. Zadnji mehanizem spremeni vrednote in pričakovanja nacionalnih akterjev.¹³

Možni so štirje izidi (ang. outcomes) evropeizacije- inercija, absorpcija, prilagoditev ter umik. Inercija zadeva pomanjkanje sprememb. Zgodi se takrat, ko država meni, da se način reševanja družbenih problemov preveč razlikujejo od nacionalnega načina reševanja teh problemov. Država se upira spremembam, ali pa jih uvaja zelo počasi. Absorpcija označuje stanje spremembe kot adaptacije. Nacionalne strukture prevzamejo določene ne bistvene spremembe, medtem ko je bistvo delovanja nespremenjeno. Prilagoditev nakazuje paradigmatično spremembo, kjer se spremeni osnovna logika političnega delovanja. Umik pa označuje paradoksalno situacijo, ko postanejo nacionalne (javne) politike manj skladne z evropskimi, kot so že bile. Zgodi se takrat, ko (javne) politike EU združijo tiste nacionalne akterje, ki nasprotujejo spremembam, ti pa nato dosežejo sprejem nasprotne politike (Radaelli 2003, 37–38).

Glede posledic evropeizacije je potrebno omeniti, da ni dokazov o konvergenci (Börzel 2005, 61), kar seveda ne pomeni, da Evropa nima nobenega vpliva.¹⁴ Največ kar lahko pričakujemo je skupinska konvergenca določenih držav napram drugim¹⁵ (Börzel 2005, 61), učinki evropeizacije pa so drugačni tudi v različnih sektorjih (Wilts 2001, 282). Povedano drugače, posledice evropeizacije so različne v različnih državah. Podobno ugotavlja Ladrech (2005, 326), ki pravi, da je zaradi različnih modelov posredovanja med interesi (pluralističnimi, neokorporativističnimi ter model statizma), napačno pričakovati konvergenco držav članic EU, bolj verjetna je delna različnost na mezo ravni. Vsekakor pa je konvergenca javnih politik bolj verjetna, kot konvergenca institucij (Börzel in Risse 2000, 11). Tudi Olsen, ki je evropeizacijo definiral zelo široko, ugotavlja, da ni prišlo do revolucionarnih sprememb v nacionalnih političnih sistemih ter da ni dokazov o institucionalnih konvergenci (Olsen 2002).

¹³ Te tri mehanizme sta avtorja poimenovala kot pozitivna integracija, negativna integracija ter integracijo preko določanja okvirja (ang. framing integration). V tem diplomskem delu nas bo zanimalo, ali so spremenile vrednote nacionalnih akterjev.

¹⁴ Učinek evropeizacije je navadno inkrementalen, nepravilen ter neenak skozi čas in med lokacijami-nacionalni in subnacionalni (Featherstone 2003, 4).

¹⁵ Na primeru okoljevarstvene politike je Börzel identificirala 3 sklope držav, to je tiste ki narekujejo tempo sprememb, tiste ki zavirajo spremembe ter nevtralne države in s tem potrdira konvergenco določenih držav napram drugim (Börzel 2002).

2.4 Evropeizacija NVO

V prejšnjem poglavju smo zapisali, da je mogoče evropeizacijo preučevati na področju struktur predstavnštva, v okviru tega pa so predmet preučevanja tudi interesne skupine.¹⁶ Na tem področju evropeizacija zadeva “stopnjo sprejemanja vpliva Evrope na njene javnopolitične interese in/ali stopnjo zavedanja tega vpliva s strani skupine” (Beyers in Kerremans 2007, 460–461). Interesne skupine, ki so del evropskega okolja, okarakteriziranega z modelom večinojskega vladanja, svoje delovanje osredotočijo na določene niše. Evropa je fundamentalna ali potencialna niša vseh interesnih skupin. Zato lahko evropeizacijo razumemo tudi kot rezultat procesa, kjer se obseg niše, v kateri je določena interesna skupina tradicionalno aktivna, razširi preko nacionalnih meja (Beyers in Kerremans 2007, 461). Ker je ena možnost delovanja v določenih nišah tudi lobiranje, pride Klüverjeva do podobne ugotovitve ko pravi, da interesne skupine razširijo lastno lobistično delovanje na evropsko raven, ker hočejo, da evropske institucije slišijo njihove specifične nacionalne interese. Ta proces avtorica (kot zgoraj omenjena avtorja) imenuje evropeizacija (Klüver 2010, 175). Podobno menita Gray in Statham (2005), ki pod pojmom evropeizacija NVO razumeta transformiranje nacionalnih NVO v smislu prilagoditve teh organizacij na nova pravila večinojskega vladanja. Avtorja sta raziskovala tako organizacijsko kot idejno prilagoditev (ali je evropska perspektiva prisotna v NVO).

Lobiranje na nadnacionalni ravni ni edini vidik, preko katerega lahko preučujemo evropeizacijo. Warleigh je evropeizacijo NVO povezal z evropeizacijo civilne družbe (to je, ali tudi NVO nadaljnje evropeizirajo civilno družbo). Pojem evropeizacije civilne družbe avtor razume kot “njena povečana vloga v upravljanju na ravni EU in prevzemanje eksplicitno evropske in ne le samo nacionalne dimenzije” (Warleigh 2001, 620). Evropeizacija NVO je po mnenju avtorja pomembna zato, ker lahko NVO s tem, da se “evropeizirajo”, legitimirajo politike EU (in s tem zmanjšujejo demokratični deficit) ter ustvarjajo čezmejno solidarnost (Warleigh 2000, 621–622).

Evropeizacija interesnih skupin ima lahko za posledico okrepitev le teh. Ta vidik je preučevala Fink-Hafnerjeva (2000, 82), ki evropeizacijo razume kot “specifičen segment socialno-političnih procesov na področju interesnega organiziranja in vplivanja

¹⁶ Predmet našega preučevanja so NVO v zagovorniški vlogi, ki jih torej lahko klasificiramo tudi kot interesne skupine.

interesnih skupin na oblikovanje in izvajanje javnih politik.” Pomembno vlogo imajo evropske interesne skupine, saj te podpirajo interesne skupine v državah (članicah) s tem, da jim “pomagajo pri organizacijskem razvoju in profesionalizaciji, in sicer v skladu z evropskimi vzori” (Fink-Hafner 2000, 84). Evropske interesne skupine predstavljajo vzor interesnim skupinam, ki delujejo v državah članicah, in zato imajo zadnje željo po prenosu evropskih organizacijskih modelov. Dodatno interesne skupine, ki delujejo v domačem okolju, hočejo prepričati tiste, ki sprejemajo javne politike, o koristnosti modelov posvetovanja, ki obstajajo na ravni EU (Fink-Hafner 2000).

Očitno je torej, da tudi na tem področju ni enotne definicije evropeizacije. Ker je pomembno mesto pri preučevanju evropeizacije pridobil novi institucionalizem (ki obsega tri različice- teorijo racionalne izbire ter sociološki in zgodovinski institucionalizem), bomo evropeizacijo NVO preučevali preko te prizme. V tem diplomskem delu bomo sledili številnim avtorjem (Fairbrass 2003, Radaelli 2000, Börzel in Risse 2000 in drugi), ki izpostavljajo koristnost sociološkega institucionalizma pri preučevanju evropeizacije NVO (oziroma interesnih skupin). Zato bomo v našem primeru operirali s konceptom evropeizacije, kot so ga definirali predstavniki šole sociološkega institucionalizma.

2.4.1 Sociološki institucionalizem

Ladrech (v Fairbrass 2003, 7) razlaga evropeizacijo kot “inkrementalni proces, ki spremeni smer in obliko politike tako, da politična in ekonomska dinamika EU postane del organizacijske logike nacionalne politike in sprejemanja politik.” Ladrech smatra pojem organizacijska logika tako široko, da zajema tako državne kot nedržavne akterje in poudari, da se interesne skupine prilagajajo svojemu okolju. Evropeizacija tako omogoča “nove in razvijajoče se obnašanje ter prakse delovanja, ki izvirajo iz novih pravil in procedur delovanja EU” in ustvari “večje priložnosti¹⁷ za nacionalne in regionalne akterje, da izkoriščajo resurse EU” (Ladrech v Fairbrass 2003, 7). Ladrechova definicija poudarja pristop od spodaj navzdol pri razumevanju posledic evropeizacije (Bache in Marshall 2004, 2).

¹⁷ Razširjen nabor priložnosti bo podrobneje opisan s pomočjo struktur političnih priložnostih, opisanih v naslednjem poglavju.

Izhajajoč iz Ladrechove definicije, Radaelli¹⁸ evropeizacijo smatra kot *proces*

(a) *konstrukcije*

(b) *prenosa in*

(c) *institucionalizacije*

formalnih in neformalnih pravil, procedur, javnopolitičnih paradigem, stilov, načinov delovanja ter skupnih vrednot in norm, ki so najprej definirane in konsolidirane v vzpostavljanju odločitev EU ter nato vključene v logiko domačega diskurza, identitet, političnih struktur ter javnih politik (Radaelli 2000, 4).

Takšna definicija omenja pomembnost spremembe v načinu političnega obnašanja. Politično obnašanje se tako spreminja prek procesa, ki na nacionalni ravni institucionalizira “diskurze, kognitivne načrte, normativne okvirje in stile, ki izvirajo iz EU” (Radaelli 2000, 4). V nasprotju z Ladrechovo definicijo pa ta definicija ne zajema le organizacij, ampak tudi posameznike. Po mnenju avtorja so v to definicijo vključeni pomembni aspekti, kot so politična struktura, javna politika, identitete ter kognitivni vidik politike¹⁹, koncept pa je lahko apliciran tako na države članice kot tiste, ki to še niso (Radaelli 2000, 4).

Radellijeva definicija je uporabna tudi zato, ker evropeizacijo povezuje s spremembo v logiki delovanja nacionalnega diskurza, političnih struktur ter javnih politik, s čimer se evropeizacijski proces lahko začne tudi brez prisotnosti trdega zakona (to je, eksplicitne evropske zakonodaje)²⁰ ali pritiska s strani EU. Ciklična perspektiva Radaellijeve definicije poudarja, da akterji ne le reagirajo na dogajanje na ravni EU,

¹⁸ Radaelli sicer v strokovni literaturi ni izrecno zapisan kot predstavnik šole sociološkega institucionalizma, vendar pa njegova definicija evropeizacije izhaja iz Ladrecha ter razume institucije v širokem smislu, kot ostali predstavniki šole sociološkega institucionalizma, zato je obravnavan v tem sklopu.

¹⁹ Evropeizacijo preko kognitivnega vidika politike Kallestrup pojasnjuje preko diskurza, to je, ko domači akterji legitimirajo spremembo javne politike s tem, da se sklicujejo na EU (Kallestrup 2002).

²⁰ Irondele (v Radaelli 2004, 10) na primeru francoske vojaške politike pojasni možnost evropeizacije tudi na področju, kjer ni sprejetih politik na ravni EU. Kljub manku takih politik se je kognitivni ter normativni okvir francoske vojaške politike postopoma in vedno bolj redefiniral v okviru evropskega mišljenja. Ob tem Irondele poudari, da je nujni pogoj evropeizacije ne le socializacija v smeri Evrope, vendar tudi sprememba na domači ravni.

ampak aktivno predvidevajo inpute s strani EU. Tako poskušajo vplivati na odločanje na ravni EU, ali pa ponotranjijo politike EU tudi takrat, ko ni specifičnega pritiska s strani EU (Ryberg 2008, 31). V tem diplomskem delu bomo izhajali iz Radaellijeve definicije evropeizacije.

Pomembno vlogo imajo institucije. Institucije²¹ ne regulirajo samo obnašanje akterjev v pogledu, da omogočajo nove priložnosti in ovire. Akterji ne le, da upoštevajo svoje interese, ampak se tudi zavedajo, kateri so sprejemljivi načini uresničevanja letih. Povedano drugače, "namesto maksimiranja subjektivnih želja akterji stremijo k zadovoljitvi družbenih pričakovanj v dani situaciji" (Börzel in Risse 2000, 7). Upoštevanje norm in pravil ni stvar odločitve, temveč jih akterji ponotranjijo in jih upoštevajo iz navade. Evropske institucije prinašajo nova pravila, norme in način delovanja, ki jih države članice morajo upoštevati, domači akterji pa jih ponotranjijo in upoštevajo preko procesa prepričevanja in družbenega učenja. V kolikšni meri bo tak proces spremenil obnašanje, navade in ideje je odvisno od ujemanja (oziroma neujemanja) na nacionalni ravni. Vseeno je potrebno poudariti, da kognitivno ali normativno neujemanje ne nujno povzroči spremembo, saj se kljub velikemu pritisku po spremembah domači akterji in institucije temu lahko upirajo (Börzel 2005, 54). Neujemanje je tako le nujni, ne pa tudi zadostni pogoj za spremembo. Da se bo na nacionalnem nivoju zgodila sprememba, morajo biti prisotni posredovalni dejavniki (Börzel 2005, 60).

Dva posredovalna dejavnika razlagata stopnjo spremembe, ki vodi k procesom socializacije: idejni podjetniki (ang. norm entrepreneurs) ter kooperativne neformalne institucije. Preko družbenega učenja idejni podjetniki prepričajo akterje, da v luči novih norm in pravil redefiniirajo svoje interese in identitete. Obstajata dve obliki agentov, ki promovirajo norme in ideje: epistemološke skupnosti²² in tematska omrežja²³. Primer idejnega voditelja je Evropska komisija, ki poskuša socializirati nacionalne akterje v nove prakse kooperativnega vladanja s tem, da jih vključuje v formulacijo in

²¹ Pojem institucije označuje formalna pravila, standardne procedure delovanja in organizacije vlade. V bolj novejšem razumevanju institucij so le-te razumljene tudi kot neformalna pravila, rutine in konvencije (Vink in Graziano 2008, 13).

²² To omrežje se pri legitimiranju novih norm opira na znanstvena spoznanja o vzrokih in posledicah.

²³ Akterji se tu povezujejo zaradi skupnih prepričanj in vrednot. S tem poskušajo prepričati ostale akterje, da spremenijo svoje cilje in načine delovanja.

implementacijo evropskih politik preko transnacionalnih omrežij. Kooperativna politična kultura in druge oblike neformalnih kooperativnih struktur pa omogočajo sporazumevanje s konsenzom ter delitev bremen. Neformalne institucije predstavljajo kolektivno vedenje o tem, kakšen je primeren način delovanja, skladno s tem pa te neformalne institucije lahko preprečijo uporabo veto točk tako, da akterjem predstavijo tako delovanje kot neprimerno. Drugi rezultat je lahko deljenje stroškov prilagoditve, kjer zmagovalci spremembe ponudijo nadomestila poražencem. Primer tega je liberalizacija transportnega sektorja, kjer so bili zaposleni kompenzirani, ker so bili potencialni poraženci spremembe (Börzel 2005, 54–55).

Internalizacija idej, pravil in norm ni avtomatična, saj se lahko organizacije takim spremembam uprejo. Hitre in globoke spremembe, kjer so stari vzorci delovanja hitro zamenjani z novimi, se zgodijo le ob zelo posebnih okoliščinah. Večja verjetnost, da bodo institucije spremenile način delovanja, je v situaciji, kjer so obstoječa pravila in norme skladna z novimi (odličnost skladja), vendar pa lahko tudi v tem primeru govorimo o dolgem procesu, kjer se nekatere institucije spreminjajo v večji meri kot druge (Börzel 2005, 56–57).

Teorija sociološkega institucionalizma tudi predvideva, da institucije, ki imajo redne kontakte z drugimi institucijami oziroma delujejo v podobnem okolju, čez čas razvijejo podobne formalne strukture, načela razdelitve sredstev, načine delovanja in vzorce reform. Institucionalni isomofrizem tako razloži proces razvijanja podobnih organizacijskih struktur in predvideva, da bodo akterji težili k prilagajanju institucije njenemu okolju. Ker pa se lahko organizacije različno prilagodijo, čeprav delujejo v podobnem okolju, je potrebno spremembe razlagati z idejnimi podjetniki in oziroma ali z (kooperativnimi) neformalnimi institucijami (Börzel in Risse 2000, 8).

2.4.2 Strukture političnih priložnostih

Če je bilo zgornje podpoglavje namenjeno predvsem “idejni” komponenti sociološkega institucionalizma, pa ne smemo zanemariti tudi novih možnosti delovanja, ki jih ponuja okolje EU. Na tem mestu sledimo številnim avtorjem (Fairbrass 2003, Gray in Statham 2005, Klüver 2010 in drugi), ki za spremembo organizacijske logike smatrajo delovanje na nadnacionalnem nivoju. Delovanje NVO v okolju večinovskega vladanja lahko opišemo preko prizme struktur političnih priložnostih (ang. political

opportunity structures). Koncept struktur političnih priložnosti je bil razvit na področju družbenih gibanj in protestne politike, definiran pa je kot “nabor karakteristik dane institucije, ki determinirajo relativno možnost (zunanjih) skupin, da vplivajo na oblikovanje politik v instituciji” (Princen in Kerremans 2008, 1130). Osredotočenost teoretikov in raziskovalcev tega pojma je na nivoje in načine aktivnosti in ne toliko na specifične politike. V okolju EU, kjer je možno delovanje na večih ravneh, tako omogoča interesnih skupinam (in družbenim gibanjem), da osredotočijo svoje delovanje na nivoju, ki jim omogoča najboljše možnosti za uspeh (Princen in Kerremans 2008, 1130–1131).

Kako bodo interesne skupine delovale, je odvisno od strukturnega vidika (zadeva odprtost političnega sistema in s tem dostop do njega) in odzivnost političnega sistema na zahteve interesnih skupin. Za delovanje akterjev v določeni strukturi ni pomembno le, da je sistem odprt, ampak tudi, da je viden potencialnim nasprotnikom in da ga akterji smatrajo kot priložnost. Podobno ugotavlja Cullen (2009, 103), ki izpostavlja da “zunanji strukturni faktorji vplivajo na izbiro strategije NVO ter njihove možnosti, da vplivajo na okolje.” Uporaba priložnostnih struktur pa je odvisna od organizacijskih sredstev²⁴ in zmožnosti, ki jih ima določena skupina (Princen in Kerremans 2008, 1131–1132).

Uporaba določenih struktur ne pomeni le poskus vplivanja na strukturo, kjer poteka dejavnost. Na primeru protesta so raziskave pokazale, da je kar okoli 80% protestnih politik, ki so povezane z zadevami EU, usmerjenih k nacionalnim vladam in ne na same institucije EU (Imig and Tarrow v Princen in Kerremans 2008, 1132). Razlog premika na EU raven je razumljen kot posledica pojava, da (nekatero) politične priložnosti na ravni EU bolj uresničujejo interese določenih akterjev, kot tiste na nacionalni ravni. To pojasni tudi uspeh nekaterih okoljevarstvenih organizacij in organizacij za varstvo človekovih pravic, ki delujejo na ravni EU (Princen in Kerremans 2008, 1132–1133). Prenos aktivnosti nazaj na nacionalno raven se lahko zgodi šele

²⁴ Raziskave glede vpliva sredstev interesnih skupin na lobiranje sicer nimajo jasnega zaključka. Dür (2008, 1213–1214) pravi, da se večina akademikov strinja, da večja sredstva pomenijo večjo možnost za vplivanje na odločevalce in ugodne izide javnih politik. Beyers (2008, 1198) nasprotno pravi, da so številne raziskave pokazale, da sredstva nimajo skoraj nikakršnega, oziroma le omejenega, vpliva na izbiro političnih strategij in možnost vpliva na izide javnih politik s strani interesnih skupin. Na tem mestu je treba opozoriti, da avtorja med sredstva interesnih skupin prištevata finančna sredstva, možnost zagotavljanja legitimnosti in politične podpore, znanje in podobno.

takrat, ko EU predpiše določen model, ki je nato zahtevan na nacionalni ravni in s tem spremeni nacionalne priložnostne strukture (Börzel in Risse 2000, 4).

Uporabo struktur političnih priložnosti lahko raziskujemo s perspektive lobiranja. Primarni cilj lobiranja na nivoju EU je zagotoviti ugodne učinke rezultata javne politike za interesno skupino, ki lobira.²⁵ Vendar pa lahko lobiranje smatramo tudi kot izjemno pomemben dejavnik preživetja organizacije, saj so lahko pozitivni učinki takega delovanja (če je organizacija uspešna) razširitev članstva in finančnih sredstev, zagotavljanje podpore odločevalcev na ravni EU, ali pa pridobitev ugodnega javnega mnenja (Lowery v Eising 2007, 331).

Interesna skupina lahko na ravni EU poskuša vplivati na več institucij, ena pomembnejših je Evropski parlament (EP). Ker je EP izvoljen s strani nacionalnih volivcev, so poslanci tega parlamenta bolj odgovorni njihovim volivcem, kot člani Evropske komisije (EK) ter s tem bolj odprti za razpršene interese, to je tiste, ki zadevajo okolje, pravice potrošnikov, upokoјencev (Eising 2007, 333), oziroma interese, ki so "majhni in šibko povezani na nacionalni ravni" (Beyers in Kerremans 2007, 462). Prav tako so člani parlamenta bolj odprti za zunanjo strategijo delovanja²⁶, zato kaže, da je EP bolj obetavno mesto vplivanja, kot EK (kljub temu, da ima ta institucija večjo moč) ali Svet Evropske unije (SEU). Ker ima SEU relativno malo srečanj in ker ga sestavljajo nacionalni delegati, je SEU redko kdaj tarča lobiranja v Bruslju (Eising 2007, 333).

EK je, kot institucija, ki daje zadeve na dnevni red (ang. agenda-setter), primarni cilj številnih predstavnikov interesov, vendar pa je dostop do te institucije, kljub poskusom konzultacije širše javnosti in financiranja interesnih skupin, ki zagovarjajo interese javnosti, še vedno v večjo korist podjetniškim interesom²⁷ (Coen 2007, 335). Tega se zaveda tudi EK, ki je z ustanovitvijo konzultativnih komitejev Komisije

²⁵ Posluževanje lobiranja, podobno kot protesta, ne zadeva nujno zgolj nivo EU. Interesna skupina lahko na nivoju EU lobira zato, da izpostavi "slabo" zakonodajo ali delovanje domače vlade. Če je lobiranje osredotočeno na EP, lahko tako interesna skupina na primer poskuša doseči sprejem resolucije, ki izpostavlja delovanje nacionalne vlade (Harvey 1998, 198).

²⁶ Te strategije so poslužujejo tisti akterji, ki nimajo direktnih stikov z odločevalci, ali pa so ti nezadostni. Akterji se pri uporabi te strategiji zanašajo na medije in javnost (Eising 2007, 339–340).

²⁷ Eising (v Gray in Statham 2005, 880) na primer zapiše, da nekateri v sistemu evropskega večnivojskega vladanja vidijo vgrajene tendence, ki ne zagovarjajo šibkejših interesov.

okrepila institucionalne priložnosti in aktivnosti lobiranja za družbene interesne skupine (Mahoney v Coen 2007, 336).

Ker ima Sodišče EU prednost pred nacionalnimi sodišči in ker se evropska zakonodaja stalno širi, se lahko interesne skupine namesto neposrednega lobiranja poslužujejo tudi pravniških možnosti. Vseeno pa je uporaba strategije prava politično in ekonomsko draga in je, zaradi spodbujanja kulture dialoga namesto konflikta, malokrat uporabljena s strani interesnih skupin (Coen 2007, 340). Pomembno je tudi razumeti, da izbira različnih strategij ni igra ničelne vsote, še zlasti če se interesne skupine poslužujejo pravniške strategije. Največkrat to strategijo kombinirajo z dogodki za medije, protestno politiko ter z neposrednim lobiranjem (Bale 2005, 201). Zadnja pomembna institucija, kjer imajo interesne skupine predvsem možnost predstavljanja, razpravljanja in promoviranja določenih problemov (Harvey 1998, 198), je Evropski ekonomsko-socialni odbor, ki je igral pomembno vlogo v ponovnem odkritju civilne družbe in se poskušal predstaviti kot bolj pomemben predstavnik civilnih organizacij na nivoju unije (Saurugger 2008, 1280).

2.5 Teoretični problemi evropeizacije

Po mnenju Pinterja (2005, 201) evropeizacija nima večje teoretske vrednosti, ampak zgolj morda strokovno, publicistično in ideološko. Avtor evropeizacijo razume široko, to je "spreminjanje stvari na način, da se čim bolj prilegajo zgledom iz EU" (Pinter 2005, 201). Bulmer (2008, 47) celo meni, da evropeizacija sama po sebi ni teorija, ampak fenomen, ki ga poskušajo razlagati številni drugi teoretični pristopi.

Bolj temeljita pri izpostavljanju konceptualnih problemov pojma evropeizacija sta Buller in Gamble. Izpostavljata pojav širjenja koncepta, ki označuje pomanjkanje razmišljanja, zakaj je nov koncept potreben ter pomanjkanje natančnosti jezika, ki ga uporabljamo. Posledica tega je, da akademiki govorijo drug mimo drugega, ker pri raziskovanju istega koncepta uporabljajo različne besede. Teoretično znanje na tem področju se tako težko razvije (Buller in Gamble 2002, 5).

Drugi problem koncepta je ta, da relativno mlad koncept že izkazuje določene problematične simptome. Vendar bi bila zavrnitev tega koncepta napačna iz dveh razlogov- ravno zato, ker je to še mlad koncept, je bilo narejenih malo raziskav, ki bi določile in primerjale različne uporabe le-tega. Drugi razlog je ta, da če bi v družbenih

znanostih zavrnili vsak koncept, ki je sporen, bi se kmalu znašli brez akademske terminologije (Buller in Gamble 2002, 9–10).

Tretji problem se nanaša na prvega, ki ima za rezultat dejstvo, da akademiki razmišljajo o konceptu kot subjektu in procesu in to v veliko različnih načinih. Ker se raziskave evropeizacije ne začenjajo na isti točki, je posploševanje problematično in redko uporabljeno (Buller in Gamble 2002, 16–17). Teoretični problem predstavlja tudi enaka uporaba tega pojma kot koncepta globalizacije in internacionalizacije. V nekaterih primerih so ti pojmi celo uporabljeni na vseobsegajoči način, da izrazijo homogene družbene dinamike in razvoje (Kallestrup 2002, 111).

Četrty problem predstavlja države, ki so predmet evropeizacije. Specifično, analize glede vpliva EU na nacionalne interesne skupine so narejene predvsem na treh velikih zahodnih državah- Združeno kraljestvo, Francija in Nemčija²⁸ ali pa vključujejo manjše zahodne in severne Evropske države (Eising 2008, 177). Dodatni problem predstavlja dejstvo, da so večino teoretičnega dela opravili severni Evropejci, ki so več pozornosti namenili nekaterim sektorjem, kot je okoljska politika, kot drugim, na primer pravosodju (Bulmer 2008, 57).

Petič, velika večina empiričnih študij je študij primera. To ni problem sam po sebi (kot že omenjeno, je koncept evropeizacije še relativno mlad), večji problem je, da je večina začetnih raziskav bila le študija enega primera, ki ne omogoča posploševanje in razvijanje teorije (Haverland 2008, 64). Bolj specifično je problem pomanjkanja celovite teorije viden zlasti na področju političnih strank in interesnih skupin (Bulmer 2008, 56).

In zadnjič, pri nekaterih raziskavah je vidno pomanjkanje drugih razlag za nacionalno spremembo. Na področju javnih politik mora biti nadzor nad učinki globalizacije, saj ni nujno, da je dejansko evropeizacija povzročila spremembo. Preverjanje nasprotnih hipotez poleg evropeizacije je še vedno redkost v raziskavah (Bulmer 2008, 57).

²⁸ Na področju imigracijske politike je, podobno, večina analiz usmerjena na tri velike države članice- Nemčijo, Veliko Britanijo in Italijo (Mastenbroek v Ette in Faist 2007, 13).

2.6 Nevladne organizacije

Obstaja širok spekter organizacij, ki niso ne tržne in ne državne in ki so označene z različnimi pojmi kot “neprofitne, prostovoljne, nevladne, neodvisne, civilnodružbene” (Kolarič in drugi 2002, 6) organizacije. V ta sklop spadajo zelo različne organizacije, kot so na primer športni in drugi klubi, poklicna združenja, univerze, bolnice, ekološke organizacije, zagovorniške organizacije, organizacije za varstvo človekovih pravic ter številne druge. Kolarič in drugi (2002, 6) izpostavljajo naslednje skupne značilnosti teh organizacij:

- So zasebne (ustanovitelj ni država)
- So neprofitne (delujejo v splošno družbeno korist)²⁹
- So organizacije (imajo izoblikovano strukturo in pravila)
- So prostovoljne (članstvo v njih ni obvezno)

Da lahko te organizacije označimo za nevladne, morajo biti neodvisne od države³⁰ v vseh pogledih njihovega obstoja, tako pri ustanovitvi, delovanju in pri prenehanju delovanja (Šporar v Divjak in drugi 2006, 15). Vendar pa organizacije lahko trdijo, da so neodvisne, čeprav njihovo delovanje tega ne pokaže. V tem primeru govorimo o pretvarjalcih oziroma organizacijah za zasebno korist.³¹ Označiti te organizacije za nevladne predstavlja problem zato, ker opis vsebuje to, kar niso (nevladne) in ne to, kar so. Prav tako je meja med NVO in državo velikokrat zabrisana ne samo zaradi tesnega sodelovanja in vzpostavljanja koalicij, ampak tudi zato, ker

²⁹ Neprofitna naravnost ne pomeni, da organizacije ne smejo proizvajati dobiček, vendar pa tega ne smejo deliti med člane organizacij, temveč ga morajo porabiti za njihovo osnovno dejavnost (Divjak in drugi 2006, 16).

³⁰ NVO so odvisne le od zakonsko določenih pogojev za registracijo, država nima vpliva na njihovo notranjo organizacijo oziroma na določanje njihove dejavnosti, prav tako pa država nima vpliva na prenehanje organizacije (Šporar v Divjak in drugi 2006, 15).

³¹ Te organizacije lahko razvrstimo v GONGOs (organizacije, ki so organizirane ali pod vplivom vlade, ang. governmental-organised NGOs), BONGOs (organizacije, ki so pod vplivom podjetnikov, ang. business owned NGOs) ali DONGOs (organizacije, ki delujejo po navodilih donatorjev, ang. donor-owned NGOs) (Divjak in drugi 2006, 14).

marsikdaj akterja opravljata funkcije drug drugega (Andreopoulos in drugi 2006, 332). Opis organizacij kot nevladnih je zato včasih problematičen.³²

Podobno je NVO definirala Badelt. Izhajal je iz neprofitnega sektorja ter NVO razmejil po naslednjih kriterijih:

- Legalna definicija razmeji organizacije na podlagi davčnega statusa, ki pravno opredeljuje javno in splošno koristne organizacije.
- Ekonomska definicija razmeji organizacije glede na glavne vire prihodkov.
- Funkcionalna definicija razmeji NVO glede na njihove družbene vloge, to je glede na to, da delujejo prvenstveno v javno oziroma splošno korist (Badelt v Divjak in drugi 2006, 76).
- Strukturalno-operacionalna definicija v skupino NVO umešča tiste organizacije, ki "so formalno ustanovljene in imajo določeno stopnjo organizacijske nepretrganosti" (Šporar 2001 159), definicija pa zaobsega organizacije, ki so zasebne, neprofitne, samostojne in vključujejo prostovoljce (Šporar 2001, 159).

Glede vlog NVO v Sloveniji so te organizacije definirane predvsem kot izvajalske organizacije. "Ponavadi so tiste, ki z vzpodbujanjem prostovoljstva prispevajo k večanju solidarnosti, predstavljajo interese članic/ ov ali uporabnic/ kov njihovih storitev in državo seznanjajo s potrebami ljudi v konkretnih lokalnih okoljih" (Leskošek in Hrženjak 2002, 12).

Če je primarna naloga NVO zagovorništvo, jo lahko označimo za interesno skupino.³³ Tu je pomemben pojav javnih interesnih skupin, to je tistih, ki se zavzemajo za "kolektivno dobro, katerega uresničitev ne bo selektivno in materialno v korist članov ali aktivistov organizacij" (Berry v Bibič 1995, 6). V to kategorijo interesnih skupin spadajo na primer tiste organizacije, ki se zavzemajo za človekove pravice, kakovost okolja, pravice žensk, potrošniške interese in tako naprej. Zaradi zagovarjanja teh vrst interesov so te organizacije izjemno pomembne za krepitev in razvoj civilne družbe (Bibič 1995, 6).

³² Nekatere organizacije (npr. Konferenca za varnost in sodelovanje v Evropi) so se tudi zato glede statusa NVO odločile za samoopredelitev. NVO so tako tiste, ki se same razglasijo za take in ob tem upoštevajo veljavne domače postopke (Zagorac 2002, 90).

³³ Opisovanje NVO kot interesnih skupin ima v sebi implicitni normativni pogled. NVO je tako mišljena kot pozitivna oznaka v nasprotju z oznako interesna skupina (Beyers in drugi 2008, 1110). Potrebno je poudariti, da NVO niso a priori interesne skupine, tako jih lahko označimo le, če poskušajo vplivati na oblikovanje javnih politik.

2.6.1 Pomen NVO

Splošno gledano tri teorije preučujejo vlogo NVO v družbah. Ekonomska teorija preučuje vlogo teh organizacij kot odgovor na neuspeh države in trga pri produkciji skupnih dobrin in storitev. Politološka teorija preučuje te organizacije v kontekstu političnih institucij, političnega odločanja, obnašanja političnih akterjev ter delovanju političnega sistema. Socialno-psihološka teorija preučuje motivacijski proces (in razlaganje motivov) tistih, ki tem organizacijam donirajo denar ali pa je njihov vložek v obliki dela (Kolarič in drugi 2002, 32–48).

Preko teh treh vidikov lahko preučujemo funkcije NVO. Glede na politično funkcijo imajo državljani možnost sodelovanja pri upravljanju države in družbe, ekonomska funkcija omogoča aktiviranje dodatnih sredstev, tako materialnih (donacije), kot tudi nematerialnih (na primer delo prostovoljcev), socialna funkcija NVO pa predstavlja alternativne ali dodatne načine zadovoljevanja potreb uporabnikov teh storitev. Pomen in vloga NVO se glede na povedano kaže v vključevanju NVO v procese soodločanja in v izvajanju storitev, ki služijo javnemu interesu (Črnak-Meglič 2009, 2).

Teoretiki se strinjajo, da so NVO koristne tako za državo, kot za državljane. Te organizacije za državljane predstavljajo prostor družbene integracije in socializacije ter protiutež državi. Državi pa so koristne predvsem zato, ker je z njihovo pomočjo možno tako legitimirati, kot tudi udejanjiti različne politike (Divjak in drugi 2006, 16).

Pri tem je potrebo poudariti pomembno vlogo civilne družbe³⁴ (in s tem NVO) pri konsolidaciji demokracije. Dejavnosti civilne družbe povečujejo politično učinkovitost in politično sodelovanje državljanov ter s tem njihovo usposobljenost za reševanje družbenih problemov. Civilna družba ponuja tudi prostor za artikulacijo in predstavljanje šibkih interesov ter s prevzemanjem določenih nalog razbremeni državo³⁵

³⁴ Civilno družbo Keane (2000, 6) razume kot "skupek z zakonom zavarovanih nevladnih ustanov, ki težijo k temu, da bi bile nenasilne, oprte na načelo samoorganiziranja in samoosmišljanja ter v stalnem stanju napetosti tako med seboj kot tudi z državnimi ustanovami, ki "oukvirajajo", ožijo in omogočajo njihove dejavnosti." Pogostost uporabe pojma s strani različnih skupin (politiki, poslovneži, akademiki...) je povzročil, da je "sam izraz postal deklica za vse devetdesetih let" (Times Literary Supplement v Keane 2000, 4).

³⁵ Zmanjševanje vloge države in proces prevzemanja opravljanja določenih storitev s strani NVO je omogočil velik razvoj le-teh. Na primeru ZDA se je šele z Reaganovo neokonservativno politiko resnično razmahnil razvoj tretjega sektorja, kamor umeščamo NVO (Lukšič 1995, 146).

ter javne in zasebne institucije (Rizman 1999, 4–5). Lahko pa NVO delujejo tudi v smeri kritike, alternative in konkurence uveljavljenim monopolnim civilnodružbenim organizacijam (na primer sindikatom). “Ne problematizirajo torej le obstoječih institucionalnih designov države, ampak tudi civilne družbe” (Klemenc 1995, 133). Vsekakor pa je smisel obstoja NVO delovanje v splošnem družbenem interesu (Kolarič in drugi 2002, 10).

NVO imajo torej veliko vlogo za socialni in civilni položaj družbe, ob tem pa se velikokrat soočajo z nestabilnimi sredstvi (finančnimi in kadrovskimi). Zato se postavlja vprašanje, komu zaupati vodenje teh organizacij. Zaradi narave njihovega poslovanja (neprofitno) obstaja dilema, če lahko vodenje teh organizacij zaupamo ekonomistom. Vendar pa zaradi pomembnosti NVO upravljanje teh organizacij prav tako ne moremo prepustiti neprofesionalnim menedžerskim odločitvam. Ker morajo NVO upoštevati tudi proračunsko logiko financiranja in ker obstajajo težave pri zastopanju javnih in skupnih interesov nasproti posameznim Kovač (2001, 113) zaključijo “da so neprofitne organizacije pravo torišče lobističnega delovanja.”

Vendar mnoge NVO ne opravljajo tiste funkcije, ki jim jo pripisujejo nekateri teoretiki. Nekaterne organizacije niso učinkovite in ne posredujejo med civilno družbo in državo. Vse večja profesionalizacija NVO ima lahko tudi negativne posledice odmikanja NVO od osnovnega (ang. grassroot) članstva, ki preprečuje uspešno izvajanje nalog NVO (Beyers in drugi 2008, 1118). Pomembno je torej poudariti, da te organizacije ne predstavljajo nujno alternative javnim neprofitnim organizacijam (Kolarič 2001, 18).

2.6.2 Problemi označevanja NVO

Pri problem predstavlja že omenjeno opisovanje organizacij s tem kar niso (nevladne) in ne s tem, kar so. Drugi problem predstavlja (pre)majhno zanimanje akademikov za raziskovanje interesnih skupin. To predstavlja problem za naše raziskovanje zato, ker so vse anketirane NVO že poskušale vplivati na odločevalce (vsaj) na nacionalni ravni in jih zato lahko označimo (tudi) za interesne skupine. Majhno zanimanje je vidno tako v manjšemu številu akademikov, ki se ukvarjajo z raziskovanjem tega področja, posledično manjšemu številu raziskav in nenazadnje podatku, da ni specifične znanstvene revije, ki bi bila posvečena le raziskovanju

interesnih skupin. Veliko večja pozornost je dana drugim področjem politične znanosti, kot so legislativa, volilne študije in politike strank (Beyers in drugi 2008, 1103).

Tretji problem predstavlja opisovanje velikega števila različnih organizacij z enim terminom. V termin interesne skupine³⁶ so tako vključene organizacije od hierarhično organiziranih, profesionalno vodenih in z veliko ekonomskimi sredstvi, pa do organizacij, ki so več ali manj neformalne, temelječe na delu aktivistov brez velikih finančnih sredstev in v začetnih fazah svojega razvoja (Jordan in Maloney v Beyers in drugi 2008, 1106).

Zaradi takšnih problemov označevanja Goodhart (2006, 28) zapiše, da je nevladni akter “vsekakor uporabna oznaka, ampak iz tega ne sledi, da je uporaben koncept.”

3 Zgodovina NVO na ozemlju Slovenije

Ob upoštevanju današnjega pomena NVO, lahko začetek le-teh umestimo v meščanski izvor, ki se začne v trinajstem ali štirinajstem stoletju v srednjeveškimi mestih in prevzame (formalno) obliko cehov, verskih dobredelnih organizacij, mestnih obrambnih organizacij in podobno. Vendar pa obdobje velikega razvoja NVO na ozemlju današnje Slovenije omogoči marčna revolucija leta 1848 v Avstro-ogrski monarhiji. Takrat sprejete ustavne pravice in pravne norme so omogočile svobodo združevanja ter ustanavljanje društev in drugih interesnih združenj, ki so vzpostavile pogoje za ustanavljanje strokovnih in poklicnih združenj ter prispevale k ustanovitvi številnih nacionalnih, kulturnih in znanstvenih ustanov (Črnak-Meglič in Vojnovič 1997, 155–157).

Socialistična revolucija je bistveno prekinila s preteklostjo in tradicijo organiziranja nevladnega sektorja v Sloveniji. V prvem obdobju socialistične Jugoslavije, imenovanem državni socializem, je bil velik del organizacij ali prepovedan ali vključen v javni sektor ali pa podržavljen. Nova društva so bila ustanovljena na pobudo države, ki jih je tudi usmerjala (Kolarič in drugi 2002, 99–104). V drugem obdobju, to je času samoupravnega socializma, je bil sprejet tudi nov društveni zakon

³⁶ Za katere se včasih uporabljajo izrazi politične interesne skupine, interesna združenja, organizirani interesi, skupine za pritisk, javne interesne skupine, nevladne organizacije in drugi izrazi (Beyers in drugi 2008, 1106).

(1971), ki je omogočil ustanavljanje organizacij tudi na pobudo državljanov (in ne več le države) kar je imelo za posledico pospešeno rast takih organizacij. Čeprav jih država ni enakovredno vključevala v produkcijo kolektivnih dobrin in storitev in je bila komunikacija z vlado precej slaba, pa so novonastale neprofitno volonterske organizacije³⁷ bile bolj avtonomne, četudi so delovale bolj na obrobju in pretežno za interese svojih članov. Zadnje obdobje v socializmu imenujemo obdobje novih družbenih gibanj. V tem obdobju od konca 70. let dvajsetega stoletja so se oblikovala avtonomna družbena gibanja na področju človekovih pravic, pravic manjšin, ekologiji, feminizma in podobno. Konec 80. let so se začele ustanavljati prve fundacije in ustanove, ki predstavljajo posredniške in podporne mehanizme tistim neprofitnim organizacijam, ki zagotavljajo storitve (Kolarič in drugi 2002, 108–112).

Po osamosvojitvi Slovenije so zato bila navzoča velika pričakovanja glede pomena in statusa NVO. Vendar se pričakovanja niso uresničila. Po mnenju mnogih akterjev civilne družbe so se pogoji za organiziranje in delovanje različnih struktur civilne družbe v začetku devetdesetih let dvajsetega stoletja še poslabšali. Zmanjšal se je interes javnosti za sodelovanje, težko je bilo zagotoviti sredstva za delovanje in razvoj, država pa ni razvila formalnih mehanizmov za sodelovanje civilne družbe v procesih političnega in družbenega odločanja. Ob tem je opazno, da je delu aktivistov in voditeljev civilne družbe v osemdesetih letih, ki so zasedli politične in državne funkcije, tovrstno upadanje vloge in vpliva civilne družbe ugajalo, saj bi lahko močnejša civilna družba v določeni meri omejila njihovo moč (Žagar 1999, 12–13).

Oznaka NVO se je v Sloveniji začela uveljavljati leta 1993 za društva, ki so se prepoznala kot nevladne, volonterske in neprofitne organizacije. Ime NVO so prevzele po konceptu, ki se je začel širiti med aktivisti mirovnih in okoljskih gibanj, ki niso postali del oblasti (Klemenc 1995). Dodaten namen uporabe te oznake je bil v tem, da so te organizacije ustrezale kriterijem tujih fundacij, ki so delovale na ozemlju Slovenije, in tako pridobile možnost dodeljevanja finančnih sredstev (Lukšič 1999, 232). Sredi devetdesetih so te organizacije začele prevzemati zagovorniško funkcijo in začele nastopati v imenu civilne družbe (Lukšič 1999, 110).

³⁷ V odboju socializma ne moremo govoriti o izrecno nevladnih organizacijah, vendar pa so glede na prej podane definicije opravljale nekatere naloge, ki jih opravljajo NVO.

3.3 Položaj nevladnega sektorja v Sloveniji

3.3.1 Pravni okvir delovanja NVO

V slovenski zakonodaji ni posebnega zakona, ki bi razlagal pojem NVO. Trije zakoni se nanašajo na NVO (kot se opredeljene v teoretičnem delu te diplomske naloge), za delovanje teh organizacij pa sta pomembna tudi 42. in 33. člen Ustave "iz poglavja o človekovih pravicah in temeljnih svoboščinah" (Divjak in drugi 2006, 74).³⁸

Zakon o društvih, sprejet leta 1995³⁹, društvo opredeljuje kot "prostovoljno, samostojno, nepridobitno združenje fizičnih oseb, ki se združujejo zaradi skupno določenih interesov, opredeljenih v temeljnem aktu in v skladu s tem zakonom. Društvo se ne sme ustanoviti oziroma ne sme opravljati pridobitne dejavnosti kot svoje izključne dejavnosti." Ustanovilo ga je lahko najmanj deset polnoletnih državljanov⁴⁰, pridobitna dejavnost je dovoljena, vendar mora biti povezana z nameni in nalogami društva. Morebiten profit se ne sme dajati nazaj članom, ampak mora biti porabljen za namene, ki so določeni z ustanovitvijo določilo društva. Društvom je dana pravica povezovati se z drugimi društvi (Zakon o društvih).

NVO lahko prevzame organizacijsko obliko ustanove. Namen ustanove mora biti splošnokoristen ali dobrodelen in praviloma trajen (2. člen), ustanovi jo lahko domača ali tuja pravna ali fizična oseba (4. člen). Uporabljanje prihodkov je omejeno na izvajanje namena in poslovanja ustanove (27. člen). Če ustanova deluje v splošno korist ali dobrodelne namene in tega ne opravlja kot pridobitno dejavnost, lahko v imenu uporabi besedo fundacija (34. člen). Po prvem členu je ustanova na določen namen vezano premoženje (Zakon o ustanovah). Tu je vidna razlika med ustanovo in društvom. Če je društvo vezano na človeški kapital, je ustanova primarno vezana na premoženjski kapital.

³⁸ 42. člen zagotavlja pravico svobodnega združevanja. 33. člen zagotavlja pravico do zasebne lastnine (Divjak in drugi 2006, 74).

³⁹ Spremenjen leta 2006, ki je zmanjšal število oseb, potrebnih za registracijo društev, opredelil društva v javnem interesu in uvedel evidence društev, dodatne spremembe pa so bile sprejete tudi leta 2009 in zadevajo predvsem preračunavanje zneskov v zakonu iz tolarjev v evre. Za namene tega diplomskega dela tu obravnavamo zakon iz leta 1995, katerega temelji se niso spreminjali.

⁴⁰ Po razsodbi ustavnega sodišča je bil leta 2006 sprejet nov zakon, ki ustanovitev dovoljuje najmanj trem polnoletnim članom (Divjak in drugi 2006, 88).

Zadnji zakon, ki ureja organizacije, ki jih označujemo kot NVO, je Zakon o zavodih, sprejet že leta 1991. Zavodi so opredeljeni kot organizacije, "ki se ustanovijo za opravljanje dejavnosti vzgoje in izobraževanja, znanosti, kulture, športa, zdravstva, socialnega varstva, otroškega varstva, invalidskega varstva, socialnega zavarovanja ali drugih dejavnosti, če cilj opravljanja dejavnosti ni pridobivanje dobička." Ustanovijo ga lahko domače ali tuje fizične ali pravne osebe (2. člen). Glede pridobitne dejavnosti je zakon delno pomanjkljiv, saj se presežek prihodkov nad dohodki sme uporabljati le za upravljanje dejavnosti, razen če ni z aktom o ustanovitvi drugače določeno. Vseeno tu velja splošna določba, da cilj opravljanja dejavnosti ni pridobivanje dobička (Zakon o zavodih).

Za učinkovito opravljanje zagovorniške funkcije NVO je zlasti pomemben Zakon o dostopu do informacij javnega značaja (ZDIJZ).⁴¹ Namen zakona je javno in odprto delovanje organov ter uresničevanje pravic pravnih (in fizičnih) oseb, da pridobijo informacije javnega značaja (2. člen). Zakon določa obveznost, da se informacije javnega značaja posreduje na svetovni splet, kar olajša delo prosilcem, ministrstva pa ne le, da posredujejo te vrste informacij, ampak morajo opravljati tudi spodbujevalne in razvojne naloge v zvezi s temi vrstami informacijami (32. člen). Državni organi in organi lokalnih skupnosti so dolžni letno poročati o tem, kako izvajajo zakon (ZDIJZ-UPB-2).

Neenotna zakonodaja, ki zadeva NVO v Sloveniji, predstavlja določene probleme. Šporar (v Divjak in drugi 2006, 75) ugotavlja, da v Sloveniji ni systemskega zakona "ki bi natančno razlikoval med osebami javnega in zasebnega prava ter s tem zožil prostor za poimenovanje nevladnih organizacij." Problematično je tudi, da so znotraj posameznega zakona združene različne statusne organizacijske oblike, kot na primer pridobitne in nepridobitne, ter osebe javnega in zasebnega prava. Dodatno zmedo predstavlja različna uporaba izrazov v posameznih predpisih in to ima za posledico določeno mero zmedenosti na področju delovanja NVO (Divjak in drugi 2006, 75). Pomanjkljivost zakonodaje predstavlja tudi to, da v zakonodaji ni prepovedana vpletenost NVO v politične dejavnosti. Na področju urejanja političnih

⁴¹ Zakon je bil sprejet leta 2003, za namene te diplomske naloge pa je obravnavano uradno prečiščeno besedilo zakona iz leta 2006.

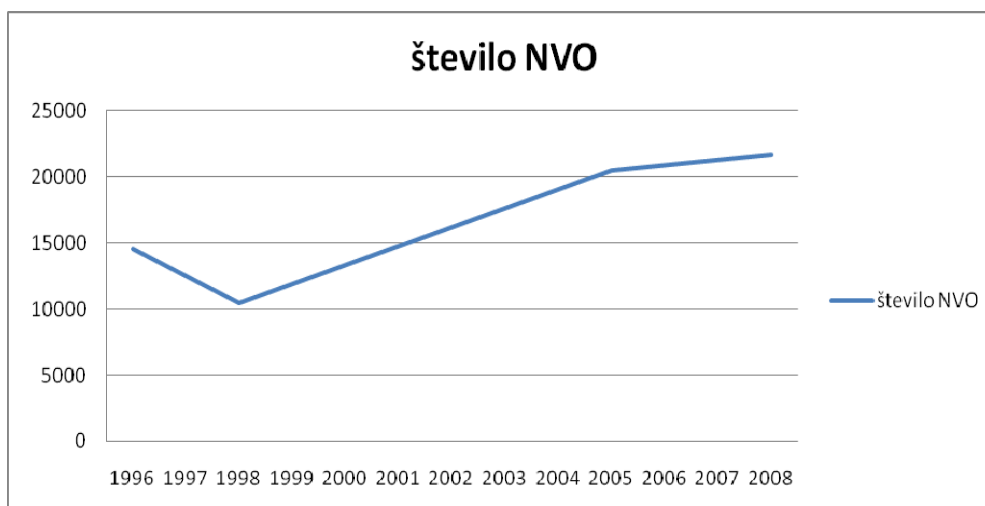
dejavnosti NVO Slovenija zaostaja za primerljivimi državami (Divjak in drugi 2006, 132).

V nadaljevanju sledi časovna analiza obsega nevladnega sektorja v Sloveniji glede na tri ključne kazalce- število NVO, zaposlenih v NVO ter finančni viri NVO. Ta analiza ima tri namene. Prvi je predstaviti kako šibak oziroma močan je, splošno gledano, nevladni sektor v Sloveniji. Drugi je ugotoviti, ali obstaja neujemanje med evropskim in nacionalnim stanjem, saj bi to neujemanje lahko povzročilo pritisk za spremembo. Zadnji razlog je v nadaljevanju (poglavje o analizi strateških dokumentov) ugotoviti, kako se obljube vlade glede pomoči NVO izražajo v dejanskem položaju letih.

3.3.2 Moč oziroma šibkost nevladnega sektorja

3.3.2.1 Število NVO

Graf 3.1: Število NVO

Vir: Črnak-Meglič in Vojnovič (1997, 168–169), Rončević (2001, 31–32), Kolarič in drugi (2006, 4–7), Črnak-Meglič (2009).

Opomba: Za leto 1998 so upoštevana samo delujoča društva. Število NVO je tega leta višje, kot leta 1996.

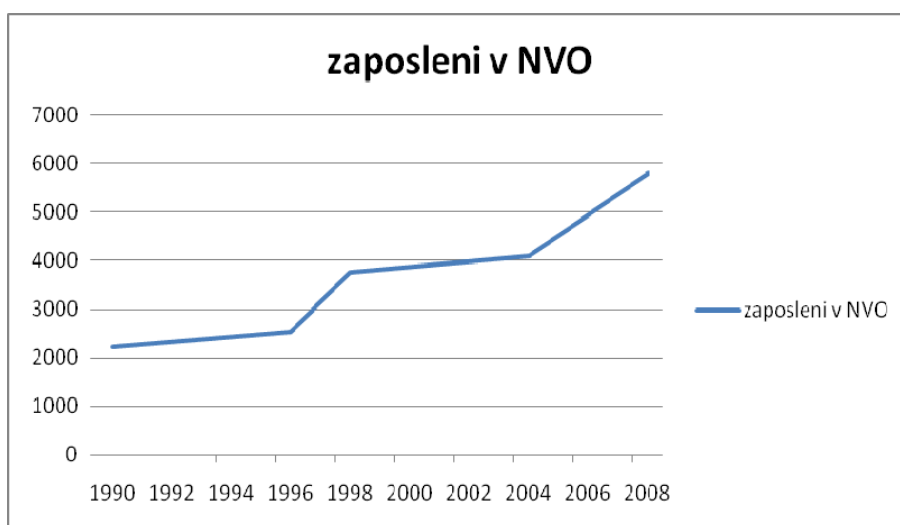
Velika večina NVO v Sloveniji deluje kot društvo, drugih organizacijskih oblik je zelo malo.⁴² Konec leta 1996 bi lahko sklepali o dokaj razvitem nevladnem sektorju, saj je takrat obstajala ena NVO na 250 prebivalcev, vendar pa kar tretjina NVO ni bila

⁴² Delež društev v primerjavi z ostalimi organizacijskimi oblikami je 96%, ostalih 4% predstavljajo fundacije, privatni zavodi in druge organizacije (Črnak-Meglič in Vojnovič 1997, 167–168).

aktivnih (Črnak-Meglič in Vojnovič 1997, 168–169). Problem obsega delujočih društev se je potrdil tudi v raziskavi opravljeni leta 1998, saj jih je od več kot 14.000 delovalo le 10.460. Velika večina je delovala na področju športa, najmanj društev pa je bilo zagovorniških (Rončević 2001, 31–32). Podoben je tudi položaj leta 2005, saj je število organizacij, ki se ukvarjajo s pravnim svetovanjem in zagovorništvom in, ki jih ministrstvo za notranje zadeve opredeljuje kot društva za varstvo človekovih pravic, predstavljalo zgolj 0,2% vseh NVO (Kolarič in drugi 2006, 4–7). Glede na to tudi ni presenetljivo, da je zelo malo NVO, ki so sodelovale v raziskavi tistega leta, odgovorilo, da je cilj delovanja namenjen najbolj marginaliziranim skupinam v družbi, kot so ženske in etnične skupine (Kolarič in drugi 2006, 22–26). Zadnja sistematična raziskava obsega nevladnega sektorja je bila opravljena leta 2008. Takrat je v Sloveniji delovalo 20.103 društev⁴³, 176 ustanov ter 1.367 zasebnih zavodov, skupno torej 21.646 NVO (Črnak-Meglič 2009). Leta 2009 je obstajalo že več kot 22.000 NVO, kar v enem desetletju pomeni povečanje za kar 39% (Dimnik 2009).

3.3.2.2 Zaposleni v NVO

Graf 3.2: zaposleni v NVO

Vir: Črnak-Meglič in Vojnovič (1997, 170–171), Rončević (2001, 32–33), Kolarič in drugi (2006, 27–37), Črnak-Meglič (2009).

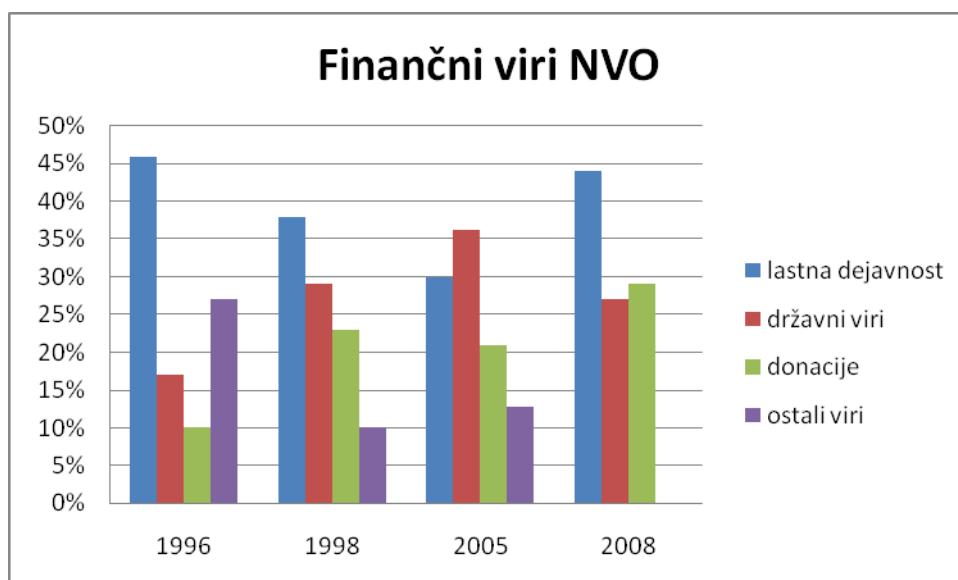
Konec leta 1990 je odstotek zaposlenih v društvih glede na vse zaposlene v državi znašal 0,3%, medtem ko je mednarodno povprečje drugih držav 3,4%. Povedano

⁴³ Ki so oddala zaključne račune. Ta številka predstavlja 94% vseh registriranih društev.

drugače, takratni nevladni sektor je zaposloval le vsakega 310 delavca v državi. Rasti števila NVO ni sledila tudi rast števila zaposlenih, saj je leta 1996 bilo v NVO zaposlenih le 14% več ljudi, kot konec leta 1990. V tem obdobju je število zaposlenih naraslo iz 2.219 na 2.538 oseb (Črnak-Meglič in Vojnovič 1997, 170–171). Zaposlitvene težave tega sektorja so vidne tudi v raziskavi iz leta 1998, kjer zbrani podatki kažejo, da kar 85% organizacij ni imelo niti enega polno zaposlenega. Nizek je bil tudi volonterski vložek, saj so opravili ekvivalent za 2.742 polno zaposlenih. Ti podatki kažejo na dejstvo, da je volonterska etika v Sloveniji na zelo nizki ravni (Rončević 2001, 32–33). Če so tistega leta NVO zaposlovale 0,54% vseh zaposlenih v Sloveniji, pa je ta delež leta 2004 dejansko padel na 0,53%, vendar pa je v anketni raziskavi iz leta 2005 delež tistih, ki nimajo niti enega polno zaposlenega, padel na 80% (prej 85%). Mednarodno primerjalno gledano se je Slovenija leta 2004 še vedno uvrščala med države z najnižjim deležem zaposlenih v NVO (Kolarič in drugi 2006, 27–37). Leta 2009 so sicer vsi zaposleni v nevladnem sektorju predstavljali 0,74% vseh delovno aktivnih prebivalcev v Sloveniji, vendar pa je to še vedno izjemno majhen odstotek glede na povprečje EU (8,1%), manjši delež zaposlenih je le v Romuniji (Dimnik 2009).

3.3.2.3 Finančni viri NVO

Graf 3.3: Finančni viri NVO

Vir: Črnak-Meglič in Vojnovič (1997, 171–172), Rončević (2001, 32), Kolarič in drugi (2006, 72–84), Črnak-Meglič (2009).

Obseg in financiranje NVO je naslednji pomemben kazalec razvitosti in pogojev, v katerih deluje nevladni sektor v Sloveniji. Leta 1996 je glavni vir financiranja NVO predstavljala lastna dejavnost in če k temu viru prištejemo še druge vire (najemnine, prodajo premoženja in podobno) ta dva sklopa virov predstavljata malo manj kot polovico vseh finančnih virov. V Sloveniji tako lahko glede financiranja govorimo o modelu dominacije lastnih virov (Črnak-Meglič in Vojnovič 1997, 171–172). Dve leti kasneje je opazen dvig deleža državnih sredstev financiranja (29%) ter članarine (20%) ter padec deleža lastne komercialne dejavnosti (18%).⁴⁴ Skupni prihodek NVO je predstavljal 1,92% BDP Slovenije. Pri finančnih virih je opazen relativno majhen delež financiranja s strani države⁴⁵, ter velik delež članarine, ki je višji kot je delež lastne komercialne dejavnosti. Posledica te finančne šibkosti je vidna tudi v možnosti družbenega angažiranja (Rončević 2001, 32). Leta 2004 so skupni prihodki vseh NVO v Sloveniji znašali 1,91% BDP, torej so se dejansko znižali v primerjavi z letom 1998. To je zelo majhen delež glede na mednarodno raziskavo, ki je bila opravljena leta 1995 (Salamon in Anheiner v Kolarič in drugi 2006, 73), saj je le-ta v povprečju znašal 4,7%.⁴⁶ Leta 2005 je v raziskavi vključenim organizacijam največji posamični vir predstavljal državno financiranje⁴⁷ (Kolarič in drugi 2006, 72–84), vendar pa je ta delež že čez tri leta padel. Takrat so prihodki vseh NVO znašali 1,99% slovenskega BDP. Če primerjamo dohodke društev in ustanov, so se ti od leta 2004 povečali za 19%, vendar pa, če upoštevamo indeks inflacije, so se ti dejansko zmanjšali za kar 21% (Črnak-Meglič 2009). Zanimivo je tudi, da je le 2.172 od skupno več kot 22.000 NVO prejelo denar od države, oziroma povprečni znesek, ki ga je NVO dobila od države znaša 15.308€ (Dimnik 2009).

⁴⁴ Donacije podjetij in posameznikov predstavljajo 23% ter drugi viri 10% (Rončević 2001, 32).

⁴⁵ Mednarodno primerjalno gledano v Avstriji 50,4%, Franciji 57,8%, Nemčiji 64,3%, Finski 36,2%, Češki 42,8%. Manjši delež državnega financiranja je v Madžarski, kjer je ta delež 27,1%, v Slovaški 20,7%, Romuniji 10,8%, če naštejemo samo nekatere (Rončević 2001, 30).

⁴⁶ Majhen odstotek BDP ustvarjen znotraj nevladnega sektorja je posledica dejstva, da NVO niso vključene v izvajanje storitev NVO, v tujini pa država NVO vključuje v izvajanje storitev (Forbici v Vrankar 2010, 7).

⁴⁷ 36,3%, vendar je 28,7% vseh finančnih virov predstavlja občinsko financiranje (Kolarič in drugi 2006, 84). Občine so torej za delovanje NVO prispevale več kot nacionalna raven.

3.3.2.4 Neujemanje med evropskim in slovenskim nivojem

Po osamosvojitvi beležimo konstanto rast števila NVO, vendar pa je veliko število teh organizacij neaktivnih. Dodaten problem predstavlja dejstvo, da rasti števila organizacij ni sledila rast števila zaposlenih v teh organizacijah. Najnovejši podatki kažejo, da ima Slovenija izrazito majhno število delovno aktivnega prebivalstva zaposlenega v nevladnem sektorju, saj je teh v Sloveniji le 0,74%, medtem ko je povprečje EU 8,1%, ter da je, odstotkovno gledano, le v Romuniji zaposlenih manj oseb v nevladnem sektorju (Dimnik 2009).

Podobno zaskrbljujoče je stanje na področju finančnih virov NVO. Prihodki NVO izraženi v deležu slovenskega BDP ne naraščajo in so pod povprečjem razvitih držav. Leta 2005 je nevladni sektor ustvaril 1,99% celotnega slovenskega BDP, medtem ko je ta delež v mednarodni raziskavi iz leta 1995 v povprečju znašal 4,7% BDP. Kljub takšnemu stanju država (mednarodno primerjalno gledano) ne namenja dovolj sredstev za razvoj nevladnega sektorja⁴⁸, največji delež pa v celotnem obdobju (razen v letu 2005) predstavljajo viri iz lastne dejavnosti.

Glede na to ni presenetljivo, da je "majhen obseg in vloga NVO pri produkciji javnih storitev in dobrin v Sloveniji v veliki meri neposredna posledica zelo slabih finančnih spodbud in subvencij države" (Črnak-Meglič 2009, 23).⁴⁹ Po mnenju Divjakove (2006, 212) je nevladni "sektor še posebej šibak na področju varovanja človekovih pravic." Manjkajo predvsem organizacije, ki bi opravljale svetovanje, izobraževanje in informiranje na eni strani ter na zakonodajnem področju dajala informacije o ustreznosti pravnih aktov z vidika človekovih pravic na drugi strani. Problem je tudi, da država take organizacije podpira bolj načelno, kot dejansko (Divjak 2006, 212).

V teoretičnem delu diplomskega dela smo zapisali, da bo evropeizacija povzročila spremembo na domačem nivoju le, če je neugodna, oziroma, da mora obstajati neujemanje med nacionalnim ter evropskim stanjem (Börzel in Risse 2003,

⁴⁸ Raziskave kažejo, da je najpomembnejši razlog za nerazvitost nevladnega sektorja občutno majhen delež javnega financiranja, saj je pomembna posledica tega nizka zaposlenost v NVO (Forbici 2009, 1).

⁴⁹ Zato Črnak-Meglič (2009, 23-24) izpostavlja nujne spremembe pri načinu in obsegu financiranja NVO, povečanju davčnih olajšav ter uvedbi podpornih mehanizmov (razvojni skladi) za NVO, če želimo povečati vlogo NVO in začeti dohitevati države članice EU na področju delovanja nevladnega sektorja.

61–62). Glede na zgoraj analizirane indikatorje lahko določeno mero neujemanja potrdimo. To neujemanje zato lahko povzroči pritisk za spremembe, na podlagi tega pa bi lahko pričakovali spremembe v delovanju slovenskih NVO. Ali so NVO spremenile svoje delovanje bomo ugotavljali v nadaljevanju.

4 Analize strateških dokumentov

Glede na sociološki institucionalizem so eden izmed posreovalnih dejavnikov, ki razlagajo stopnjo spremembe, idejni podjetniki. Preko družbenega učenja (ob upoštevanju novih pravil, procedur in norm delovanja evropskih institucij) idejni podjetniki prepričajo druge akterje, da redefinirajo svoje interese (Börzel 2005, 54–55). Namen tega poglavja je tako ugotoviti, ali slovenske NVO upoštevajo in se sklicujejo na ideje, ki so bile razvite v evropskih institucijah in te ideje posredujejo drugim akterjem. To je prvi vidik evropeizacije, ki bo preučevan.

4.1 Strategije EU

4.1.1 Komisija in nevladne organizacije: oblikovanje tesnejšega partnerstva

Namen te strategije je oceniti takratne odnose med akterjema ter predlagati nadaljnje ukrepe za razvijanje in izboljšanje odnosa med EK in NVO. Dokument definira NVO, nato pa utemeljuje pomembnost dobrih odnosov na podlagi petih premis, ki jih omogoča sodelovanje NVO:

1. Utrjevanje participativne demokracije.
2. Predstavljanje mnenj specifičnih skupin državljanov napram evropskim institucijam.
3. Sodelovanje pri sprejemanju politik.
4. Sodelovanje pri projektne menedžmentu.
5. Doprinos k evropski integraciji (Evropska Komisija 2000, 4–5).

Komisija pri sodelovanju izpostavlja predvsem evropska združenja in mreže NVO, ki predstavljajo tudi mnenja nacionalnih NVO. Za EK je pomembno, da so mreže reprezentativne, saj so učinki sodelovanja boljši, kot če EK sodeluje le s predstavniki

posamezne NVO. Na strani NVO je tako pomembno, da delujejo demokratično ter so transparentne glede njihovega članstva (Evropska Komisija 2000, 9).

EK svojo dejavnost v zvezi z NVO opisuje z namenom krepitev civilnega dialoga in civilne družbe na evropskem nivoju, izbiranjem NVO, ki zagotavljajo znanje, izkušnje in informacije, prenos informacij z evropskega nivoja na nacionalni nivo ter financiranje projektov NVO, ki zagotavljajo implementacijo evropskih politik. Izpostavlja pa tudi težave pri obstoječem odnosu kot so nepregleden odnos EK glede na različne sektorje, pomanjkanje informacij za NVO glede financiranja, pomanjkanje informacij o NVO, s katerimi pridejo v kontakt, zapletene interne procedure EK ter potrebo po izboljšanju transparentnosti (Evropska Komisija 2000, 6–7).

Komisija se prav tako zaveže več sodelovati z NVO še pred predlaganjem legislative z namenom izboljšanja javnih politik. Prvi korak pri zagotavljanju tega je vzpostavitev celovite spletne strani, ki zagotavlja vse pomembne informacije za NVO, izražen pa je tudi namen popisa vseh NVO in posledično zagotavljanje akreditacije tem organizacijam ter večjo formalizacijo odnosov. Komisija se tudi zaveže k zmanjšanju birokratskih ovir, še zlasti pri financiranju projektov (Evropska Komisija 2000).

4.1.2 Bela knjiga o upravljanju evropskih institucij

Bela knjiga o upravljanju evropskih institucij je bila sprejeta z namenom bolj demokratičnega vodenja Evropske skupnosti. Za doseg tega cilja EK predlaga naslednje ukrepe:

1. Večjo vključenost ter več odprtosti.
2. Boljše javne politike in regulacija.
3. Globalno upravljanje.
4. Redefiniranje nalog evropskih institucij (Evropska Komisija 2001, 11–16).

Strategija se glede dobrega upravljanja nanaša na načela odprtosti, participacije, odgovornosti, uspešnosti ter preglednosti. V okviru teh načel se EU zavzema za več poročanja, kaj dejansko delajo v institucijah, za prevzemanje odgovornosti za rezultate ter za jasnost javnih politik ter dejanj institucij EU. EK spodbuja vključenost civilne družbe in NVO in jim ponuja strukturiran dostop za izražanje mnenj, kritik in dajanje povratnih informacij. V zameno pričakuje, da se bodo tudi NVO držale načel dobrega upravljanja. Prednost participacije EK vidi v boljšem oblikovanju javnih politik na

temelju zgodnjih konzultacij. Izpostavlja dosežke EP pri upoštevanju ekspertnih mnenj pri oblikovanju javnih politik, kot tudi prakso nekaterih držav članic pri posvetovanju z drugimi deležniki. Vendar pa priznava, da je na tem področju treba narediti več in da je potrebno okrepiti kulturo konzultacije in dialoga. EK izpostavlja EP, ki bi z uporabo javnih zaslišanj moral na tem področju imeti pomembnejšo vlogo (Evropska Komisija 2001, 10–16).

Za doseg tega cilja EK ne predlaga uvedbo formalnih pravil, saj bi le-ta pomenila preveč rigidnosti v procesu oblikovanja in sprejemanja javnih politik. Rešitev vidi v oblikovanju kodeksa obnašanja, ki bi določil minimalne standarde, ki bi opredelili predmet posvetovanja ter kdaj, kako in s kom se posvetovati. Ti standardi bi izboljšali vključenost vseh organizacij civilne družbe in s tem zmanjšali možnost, da bi institucije imele dostop le do enostranskih informacij s strani privilegiranih skupin (Evropska Komisija 2001, 16).

Kjer so že vzpostavljene posvetovalne prakse, ima EK namen razviti globlje partnerske odnose. Na strani Komisije bi to pomenilo zavezanost k večjemu številu konzultacij, kot so opredeljene v minimalnih standardih, na strani NVO pa v oblikovanju demokratične interne strukture, zavezanosti odprtosti in reprezentativnosti ter prenašanju informacij z nivoja EU na nivo držav članic (Evropska Komisija 2001, 17).

4.1.3 Drugi pomembni dokumenti

Na podlagi teh dveh strategij je bila sprejeta regulacija Evropskega parlamenta in Sveta glede javnega dostopa do dokumentov EP, EK in SEU. Z namenom večje odprtosti institucij se javni dostop do dokumentov ne nanaša samo na dokumente, ki so jih pripravili v teh institucijah, ampak tudi na dokumente, ki so jih te institucije prejele. Čeprav regulacija ne spreminja nacionalnih zakonodaj, pa je izrecno zapisano, da na načelu dobrega sodelovanja države članice naj ne bi preprečevale pravilne aplikacije tega dokumenta. Dostop do dokumentov je omogočen državljanom Unije, ter fizičnim in pravnim osebam, ki prebivajo ali so registrirani v državi članici EU, institucije pa imajo na voljo petnajst dni, da odločijo o zahtevi do dostopa (Regulation EC No 1049/2001).

Leto dni po izdaji Bele knjige je EK določila načela ter minimalne standarde za konzultacijo zainteresiranih strank. Komisija je seveda pred tem dokumentom imela posvetovanja z zainteresiranimi strankami, vendar pa ta dokument predstavlja prvi celovit pristop glede vprašanja kako izpeljati posvetovanje. Cilji Komisije predstavljajo vključitev zainteresiranih strank v posvetovalni proces in s tem izboljšanje odgovornosti Komisije, določitev minimalnih standardov za konzultacijo in s tem izboljšanje konzultativnih procesov, narediti fleksibilen okvir za posvetovanje, ki zadovolji specifične zahteve razpršenih interesov ter promovirati obojestransko učenje in izmenjavo dobrih načinov delovanja znotraj EK (Evropska Komisija 2002, 3–4).

Načela za participacijo civilne družbe so enaka že omenjenim v Beli knjigi. Novi pa so minimalni standardi in sicer:

1. Jasna vsebina konzultativnega procesa.
2. Pri definiranju ciljnih skupin je potrebno zagotoviti, da imajo vse relevantne stranke možnost izraziti svoje mnenje, v proces pa morajo biti vključeni tisti, ki jih javna politika zadeva, tisti, ki bodo implementirali politiko ter tisti, ki imajo neposreden interes za javno politiko.
3. Zagotovljeno mora biti obveščanje javnosti ter prilagoditev tega obveščanja, da se zadosti potrebam ciljne skupine. Zavaljo tega so informacije objavljene na internetu.
4. Zagotavljanje časovne dostopnosti (zainteresirane stranke imajo vsaj osem tednov za odgovore).
5. Prispevki udeležencev morajo biti upoštevani, rezultati javnega posvetovanja pa objavljeni (Evropska Komisija 2002, 19–22).

Precedens pri dostopu javnosti pri oblikovanju politik predstavlja Aarhuška konvencija⁵⁰, saj je le-ta pravno zavezujoč mednarodni dokument, ki v celoti spodbuja razvoj participativne demokracije (Mirković 2001, 1). Aarhuška konvencija ureja vprašanja prostega dostopa do informacij o okolju, daje možnost sodelovanja pri odločitvah, ki vplivajo na okolje ter uvaja prost dostop do pravnih sredstev za varstvo omenjenih pravic (Mirković 2001, 1). Konvencija se sicer nanaša samo na področje

⁵⁰ Aarhuška konvencija oziroma Konvencije o dostopu do informacij, sodelovanju javnosti pri odločanju in dostopu do varstva pravic v okoljskih zadevah je bila sicer sprejeta v okviru UNECE (Ekonomska komisija Združenih Narodov za Evropo), vendar pa si je EK za prioriteto postavila ratifikacijo te konvencije. Zato je ta konvencija obravnavana v tem sklopu.

okoljevarstva, a predstavlja pomemben precedens pri vključevanju civilne družbe v procese odločanja.

4.2 NVO kot idejni podjetniki

NVO so svoje videnje urejanja področja dela NVO predstavile leta 2003 v dokumentu z naslovom Strategija systemskega razvoja nevladnih organizacij v Sloveniji za obdobje 2003–2008.⁵¹ Avtorji strategije ugotavljajo, da do takrat ni bilo narejenega “formalnega in izčrpnega dokumenta, ki bi dovolj jasno opredeljeval skupno poslanstvo in vizijo celotnega NVO sektorja ter prioriteta strateška področja in cilje” (Vrečko in drugi 2003, 5). Nameni strategije so zato zastavljen ambiciozno- ureditev celotnega sektorja NVO, kvalitetnejši razvoj sektorja, vzpostavitev sodelovanja z drugimi sektorji v Sloveniji, povezava nevladnega sektorja ter vzpostavitev pogojev za stalno rast in razvoj sektorja.

Prva predlagana rešitev zadeva opredelitev NVO, kjer se avtorji izrecno sklicujejo na definicije pojma NVO s strani EU.⁵² Ugotovili smo že, da v Sloveniji ne obstaja enotna definicija NVO, s tem, da se NVO sklicujejo na definicijo s strani evropskih institucij pa je viden vpliv, ki jih imajo ideje, oblikovane na mednarodni ravni. Mednarodni vidik resolucije je viden tudi v priloženi resoluciji 1. Foruma nevladnih organizacij 2002, katere namen je izboljšanje položaja NVO tako v odnosu do državnih organov, med NVO ter tudi do mednarodnih organizacij. Omenjena resolucija izhaja (tudi) iz mednarodnih dokumentov, med njimi Komisija in nevladne organizacije: oblikovanje tesnejšega partnerstva ter Bele knjige o upravljanju evropskih institucij. Resolucija izpostavlja težave v odnosu med NVO in vladnimi institucijami, zlasti pomanjkanje zakonskih odločb ali splošno sprejetih napisanih oziroma nenapisanih pravil obnašanja. Posledica tega je, da različne vladne institucije uporabljajo vsake svojo definicijo NVO, kar ustvarja netransparentna razmerja kot tudi nelojalno konkurenco med NVO. Resolucija gre pri odnosu državnih organov še dlje- navaja, da imajo nekateri vladni resorji ignorantsko držo do NVO, spet drugi državni

⁵¹ Pri pripravi strategije so neposredno sodelovale tri NVO (CNVOS, Umanotera, PIC), ki so zajete v lastni anketni raziskavi.

⁵² Po kateri so NVO tiste organizacije, ki so neprofitne, prostovoljne, formalizirane, zasebne ter javnokoristne (Vrečko in drugi 2003, 9).

uslužbenci pa zaradi arogance in nekompetentnosti zavračajo sodelovanje z NVO (Vrečko in drugi 2003, 9–13).

Na finančnem področju resolucija izpostavlja ukinjanje financiranja programov kompetentnih NVO ter davčno zakonodajo, ki “nestimulativno vpliva na pridobivanje sredstev na podlagi donacij in sponzorstev” (Vrečko in drugi 2003, 13). Navaja tudi financiranje le omejenega števila NVO. Vsa ta kaotičnost spodbuja negativne pojave v odnosih med NVO in vlado, kot so klientalizem, zloraba NVO zgolj z namenom legitimiranja vladnih politik, zloraba javnih pooblastil za discipliniranje NVO, ki so kritične do javnih politik vlade in drugi negativni pojavi (Vrečko in drugi 2003, 13–14).

Resolucija našteva tudi druge probleme pri delovanju NVO, zlasti pomanjkljivo profesionalizacijo kadrov, pomanjkanje strokovnih znanj (na primer projektnega menedžmenta), šibko ali nerazvito podporno strukturo ter pomanjkanje možnosti za stimulatívne zaposlitve in notranje regulacije, kjer tiči razlog za, mednarodno primerjalno gledano, izrazito šibko zaposlovanje v tem sektorju. Po drugi strani pa izpostavlja tudi težave v odnosih med samimi NVO, kot so pomanjkanje kodeksov etike obnašanja, splošno sprejetih standardov delovanja in ocenjevanja kvalitete opravljenega dela, kar v javnosti povzroča dvome o demokratičnosti NVO ter ugibanja o neprimernem delovanju teh organizacij. V zaključku resolucije NVO pozivajo vlado, da predvsem vzpostavi civilni dialog (Vrečko in drugi 2003, 14–15). NVO izrazijo tudi željo, da država “ne zavira oziroma se ne boji konkurence med lastnimi (svojimi) organizacijami in NVO, temveč da dejansko podpira tekmovalno okolje in prepustiti mehanizmom trga, da le-ti odločijo, katere organizacije in pristopi so boljši, učinkovitejši in bolj življenjski” (Vrečko in drugi 2003, 21).

Zadnji del strategije predstavljajo glavne strateške usmeritve in cilji sektorja NVO na področju pogojev in odnosov. Predlogi so naštetí v delu pogojev⁵³ ter ciljev⁵⁴,

⁵³ Predlogi so podani na področju zakonodaje (opredelitev pojma NVO, stimulatívna davčna zakonodaja, vključenost NVO na področju zakonodaje...), financiranja NVO (pomoč pri črpanju virov iz skladov EU, stimulacija gospodarstva za sodelovanje z NVO...), infrastrukture (državna podpora za zaposlovanje v NVO, vzpostavitev informacijske strukture za NVO, izobraževanje v NVO...) ter standardov (opredelitev kodeksa etike, optimizacija delovanja, mednarodno primerljiva klasifikacija NVO) (Vrečko in drugi 2003, 36–57).

⁵⁴ Dodatno razčlenjeni glede na odnose med državnimi in lokalnimi organi ter NVO (uveljavljanje partnerstva, upoštevanje dobrih zgledov iz tujine, vzpostavitev civilnega dialoga), NVO in NVO (vzpostavitev mrežne baze, ki nudi pregled povezav med NVO, spodbujanje prihoda mednarodnih NVO v Slovenijo...), Mednarodne organizacije in NVO (okrepitev prisotnosti NVO v Svetu Evrope, EU, Združenih

skupno 23 globalnih ciljev, ki so še nadaljnje razčlenjeni. Glede na to, da se nevladni akterji v svoji strategiji sklicujejo na ideje, ki so bile oblikovane in zapisane že v drugih evropskih dokumenti, lahko zapišemo, da imajo evropski dokumenti vsekakor vpliv na oblikovanje strategije slovenskih NVO. Eksplicitno je to vidno v delu, kjer se slovenski akterji zapišejo, da naj ta dokument temelji na načelih demokracije in sodelovanja, ki so podrobneje opredeljena v Beli knjigi, Aarhuški konvenciji ter drugih. V tem delu torej NVO priznavajo ugodne učinke načel odprtosti, odgovornosti, participacije, uspešnosti ter preglednosti (Vrečko in drugi 2003, 50).

Leto dni po predstavitvi te vizije nevladnega sektorja je bil sprejet Sporazum o sodelovanju med nevladnimi organizacijami in Vlado Republike Slovenije za obdobje 2005 – 2008. Dokument izhaja iz pomena NVO za družbo (uresničevanje demokratizacije in pluralizacije, zaščita človekovih pravic, varstvo okolja, socialno varstvo), namen sporazuma pa je “krepitev nevladnih organizacij, boljše sodelovanje in delitev dela med partnerjema ter vključevanje nevladnih organizacij v izvajanje javnih služb in izvrševanje funkcij uprave, v primerih ko storitve izvajajo učinkoviteje” (Sporazum o sodelovanju med nevladnimi organizacijami in Vlado Republike Slovenije za obdobje 2005 – 2008 2004, 3). Cilji sporazuma so naslednji:

1. Vzpostavitev civilnega dialoga (vključuje načela trajnega civilnega dialoga, mehanizme in strukture za izvedbo stalnega dialoga, izobraževanje vseh vpletenih akterjev z namenom doseči medsebojno razumevanje vloge in odnosov med NVO in državnimi organi ter promocija tega partnerstva pri ciljnih in splošnih javnostih).
2. Ureditev systemskega pravnega okolja (definiranje pravnega položaja NVO, harmonizacija statusne in področne zakonodaje, spremembo davčne zakonodaje in uvedbo novih davčnih mehanizmov, vključevanje NVO v pripravo predpisov in izvajanje javnih služb ter ureditev prostovoljnega dela).
3. Financiranje NVO iz javnih sredstev (delež financiranja iz javnih sredstev na ravni povprečja EU, uravnoteženo financiranje na vseh področjih delovanja NVO).

narodih...) ter odnosa s ciljnim javnostmi (promocija in oglaševanje NVO, vključitev področja delovanja NVO v vzgojo in izobraževanje...) (Vrečko in drugi 2003, 36–57).

4. Povečati zaposlovanje v NVO (do konca leta 2008 za 4.000 oseb, pomoč pri ustanovitvi podpornih mrež) (Sporazum o sodelovanju med nevladnimi organizacijami in Vlado Republike Slovenije za obdobje 2005 – 2008 2004, 4–10).

Cilji sporazuma so dober kazalec, da so nevladni akterji prepričali vladne v sprejem idej, ki so bile oblikovane že na evropski ravni. To je vidno predvsem v tem, da so ti cilji že bili zapisani v Strategiji systemskega razvoja nevladnih organizacij, ki so jo sprejele NVO. Vpliv evropskih idej je viden tudi v tem, da se Sporazum velikokrat sklicuje na stanje v EU predvsem glede primerljivega financiranja, vključitve NVO v EESO ter vključevanje NVO v oblikovanje tako državnih, kot politik na ravni EU (Sporazum o sodelovanju med nevladnimi organizacijami in Vlado Republike Slovenije za obdobje 2005 – 2008).

Oblikovanje sporazuma je potekalo v času levsredinske vlade z mandatom do leta 2004, sporazum pa je prevzela tudi naslednja vlada.⁵⁵ Nova vlada je svoje videnje razvoja začrtala v Strategiji Vlade RS za sodelovanje z nevladnimi organizacijami, sprejeti leta 2005. Štirinajst od skupno sedemnajstih strani tega dokumenta je namenjeno oceni stanja (nacionalnega, ki je tudi primerjan z mednarodnim stanjem), le zadnji dve strani sta namenjeni izhodiščem, ciljem in prednostnimi nalogam sodelovanja vlade z NVO.⁵⁶ Vlada se v tem delu zaveže, da bo dala pobudo za začetek trajnega sodelovanja, upoštevala potrebo po hitrejšem razvoju NVO pri pripravi zakonodaje, uveljavila sodelovanje NVO pri oblikovanju in izvajanju javnih politik, spodbudila prenos javnih funkcij in javnih pooblastil na NVO ter se ne vmešavala v delo NVO. Zaveda se tudi pomena enotne definicije NVO, ter jo želi z NVO (po potrebi) nadgraditi in izboljšati. Večina ukrepov naj bi bila sprejeta po nadaljnjih analizah⁵⁷ (Strategija Vlade RS za sodelovanje z nevladnimi organizacijami 2005).

⁵⁵ Vendar pa uresničevanje sporazuma ni potekalo v pozitivnem smislu. Marko Breclj, ki je sodeloval pri pisanju sporazuma, je zapisal, da je "odhajajoča oblastna garnitura z lahkoto potrdila (posvojila) osnutek sporazuma in ga preložila na pleča novoizvoljencev," nova vlada pa pri uresničevanju sporazuma ni bila nič bolj zavzeta, kot prejšnja (Huč 2005, 30–33).

⁵⁶ Ker je sodelovanje z NVO dolgoročen proces, bodo rešitve opredeljen kot rezultat samega procesa sodelovanja, navaja dokument.

⁵⁷ Teh ukrepov sicer ni bilo veliko. Leto dni po sprejemu te strategije je vlada sprejela Metodologijo za izpolnjevanje in spremljanje Izjave o odpravi administrativnih ovir in sodelovanju zainteresirane javnosti z namenom sodelovanja javnosti pri odločanju. S tem dokumentom se je zavezala, da bo priprava

Leto dni po sprejetju te strategije je vlada oblikovala Stališča Vlade RS do sodelovanja z nevladnimi organizacijami. Stališča izhajajo iz dosežkov EU na področju urejanja razmerij med odločevalci in NVO, dokument pa je neposreden odgovor na Osnutek sporazuma o sodelovanju med nevladnimi organizacijami in Vlado RS, ki so ga pripravile NVO. Tudi celovita strategija desnosredinske vlade izhaja iz evropskih idej (tudi zato, ker se opira na Sporazum o sodelovanju). Osrednja pozornost je namenjena obravnavi civilnega dialoga, pozitivni učinki sodelovanja zainteresirane javnosti pa so utemeljeni na podlagi analiz EK in Organizacije za ekonomsko sodelovanje in razvoj (OECD) ter oprti na načela dostopnosti, pravočasnosti, odzivnosti, preglednosti, sledljivosti, enakopravnosti ter nediskriminatornosti. Glede na relativno nizko financiranje NVO s strani državnega proračuna, se je vlada zavezala pomagati s sredstvi domačega proračuna⁵⁸ in strukturnih skladov preko javnih razpisov spodbujati delovanje različnih struktur in mrež NVO. Podpora je namenjena tudi tistim NVO, ki ponujajo informacije o delovanju EU (Stališča Vlade RS do sodelovanja z nevladnimi organizacijami).

NVO v času desnosredinske niso več oblikovale celovite strategije razvoja nevladnega sektorja, vendar pa lahko vpliv, ki ga ima EU, spremljamo preko njihovih dokumentov o mreženju. Primat na tem področju je prevzel CNVOS⁵⁹, ki je objavil

predpisov sledila načelom preglednosti, odgovornosti, sorazmernosti, ciljne usmerjenosti javnega interesa ter predvidljivosti in doslednosti. Sestavni del metodologije je vprašalnik, v katerem morajo izpolnjevalci opisati, kdo je bil povabljen k pripravi predpisov, kdo je dal pripombe ter kako so bile te upoštevane (Ministrstvo za javno upravo, 2005). Do leta 2008 je bilo 30% predlogov predpisov vrnjenih vladnim resorjem v dopolnitev, ker niso ustrezno upoštevali in izpolnili vprašalnika (Mežnarčič in drugi 2008, 7).

⁵⁸ Korak v smislu spodbujanja nevladnega sektorja se vidi v sprejemu Pravilnika o opredelitvi pridobitne in nepridobitne dejavnosti. Za delovanje NVO je pomemben tretji člen, ki iz davčne osnove izvzema donacije ter članarine (Pravilnik o opredelitvi pridobitne in nepridobitne dejavnosti), vendar pa to predstavlja le del davčnih sprememb, ki so bile dogovorjene že leta 2004. Pred iztekom mandata je vlada sprejela še Državni razvojni program Republike Slovenije za obdobje 2007-2013 kjer je izpostavila slabo usposobljenost in nezadostno vključenost NVO v oblikovanje in izvajanje javnih politik ter v okviru cilja učinkovita in cenejša država deklarirala spodbujanje razvoja NVO in civilnega dialoga (Vlada Republike Slovenije 2008).

⁵⁹ Ta NVO je nacionalna mrežna organizacija. CNVOS je ustanovilo 27 NVO, leta 2005 pa je zavod imel že več kot 200 članic. Ob ustanavljanju se je izkazala šibkost civilne družbe, saj je pri ustanavljanju "šlo za pobudo iz vladne strani, za postopke, ki jih je vodila, časovno diktirala in financirala vlada, in konec koncev za strukturo, ki je v izhodišču postavljena na proračunski logiki in za nameček še v vladnih prostorih" (Hren 2001, 66).

številne publikacije o mreženju (obravnavni bosta le dve). Prva zadeva vključenost slovenskih NVO v evropske mreže. Analiza poudarja pomen, ki ga EK daje mreženju, saj evropske mreže ustvarjajo evropsko javno mnenje, avtorji pa izpostavljajo številne ugodnosti članstva v mrežah (promocija organizacije, dostop do informacij, sodelovanje v projektnih skupinah, pomoč pri razvoju in druge prednosti). Celoten dokument je narejen kot nekakšen priročnik, saj vsebuje koristne napotke za NVO glede mreženja in informacije o večini evropskih mrež. Rezultati analize kažejo na nizko stopnjo mreženja, saj je Slovenija po številu članic v mrežah glede na druge države EU med zadnjimi, nizko pa je povezovanje tudi na nacionalni in regionalni ravni. Največja ovira, ki jih NVO omenjajo, je članarina (ki sicer ni tako visoka po mnenju avtorjev, nekatere organizacije pa sploh nimajo članarine), stroški s prevozi na srečanja, pomanjkanje informacij o mrežah ter strah nad izgubo kontrole nad celotnim procesom (CNVOS 2005). Druga publikacija zadeva članstvo v slovenskih mrežah. Izpostavljeno je, da sodelovanje in povezovanje med NVO še vedno ni dovolj sprejeto, kljub temu, da povezovanje omogoča izvajanje skupnih projektov, izmenjavo znanj in izkušenj, koriščenje brezplačnih uslug drug drugega, povezovanje pa prinaša tudi večjo politično moč, širše občinstvo ter več znanja in izkušenj. Problem v Sloveniji predstavlja pomanjkanje mrež, še zlasti področnih. Tudi ta analiza je narejena kot priročnik, ki ponuja koristne informacije za spodbujanje povezovanja ter predstavlja mrežne organizacije v Sloveniji (Sekula Krstič 2006). Pomen, ko ga dajejo NVO mreženju je pokazatelj, da te organizacije ne naslavljajo zahteve (utemeljene glede na ideje, zapisane v evropskih dokumentih) samo na državne odločevalce, ampak tudi znotraj sektorja. Primer takega delovanja je tudi vedno večje zavedanje o pomembnosti transparentnosti. Primat na tem področju je prevzelo društvo Integriteta z oblikovanjem etičnega kodeksa.

Po zamenjavi oblasti leta 2008 in ob začetku gospodarske krize so NVO predsedniku vlade, Borutu Pahorju, poslale Memorandum slovenskih nevladnih organizacij. V tem dokumentu NVO izpostavljajo pomembno vlogo, ki jo (lahko) imajo pri blaženju krize: usposabljanje visoko učinkovite delovne sile, racionalizacija javne porabe (če bi prišlo bo prenosa nekaterih storitev iz javne uprave na NVO), zmanjševanje brezposelnosti, oblikovanje in prenos idej državljanov k vladi ter spodbujanje solidarnosti. Ker pa se NVO pri svojem delu srečujejo s številnimi težavami, vladi predlagajo, da sprejme ukrepe na področju vključevanja NVO,

prostovoljstvu, zaposlovalni politiki, financiranju in davkov ter zakonodaje, predlagajo pa tudi ustanovitev Sveta Vlade RS za razvoj NVO ter Urada Vlade RS za nevladne organizacije. V okviru teh področij so naštetih predlogi, ki že dalj časa niso bili uresničeni s strani vlade (vključevanje NVO v pripravo in izvedbo predpisov, prenos nekaterih državnih funkcij, opredelitev pojma NVO, sprejem ukrepov za večje zaposlovanje in številni drugi), ter tudi predlogi za izboljšavo nekaterih že sprejetih ukrepov (na primer dopolnitev Pravilnika o opredelitvi pridobitne in nepridobitne dejavnosti, v katerem naj se upošteva javnokoristna dejavnost in se jo izvzame iz pridobitne dejavnosti) (Forbici in drugi 2009).

Sedem mesecev po Memorandumu so NVO v odprtem pismu predsedniku vlade opredelile njihovo videnje napredka. Pismo izhaja iz neugodnih razmer za delovanje NVO (glede na kazalce zaposlenosti, javnega financiranja ter deleža BDP) ter izraženih velikih pričakovanjih, ki so jih NVO imele ob sprejemu koalicijske pogodbe ter, po njihovem mnenju, uspešnih začetnih sestankih med vlado in NVO. Vendar pa je obetavnim začetkom sledilo sedem mesecev molka, zato avtor pisma oceni, da "vlada ni še tako rekoč ničesar storila za uveljavitev danih obljub, brez epiloga pa je ostal tudi memorandum" (Forbici 2009, 1). NVO niso vključene v scenarije vlade za blažitev posledic gospodarske krize, po mnenju NVO razlogi za to tičijo v tem, da ni ustreznega sogovornika na strani vlade. Prav zaradi tega so NVO v memorandumu predvidele ustanovitev vladnega urada za NVO, potrebo katerega utemeljujejo tudi na podlagi uspešnih zgledov iz drugih držav članic EU (Forbici 2009). Odprto pismo je podpisal koordinator s pooblastilom 94 NVO.

Čeprav je Memorandum ostal brez odgovora z vladne strani, pa so bili na področju sodelovanja strokovne in druge zainteresirane javnosti pri pripravi in sprejemu predpisov sprejeti določeni ukrepi. Konec leta 2009 so poslanci sprejeli Resolucijo o normativni dejavnosti (ReNDej), ki določa, da je potrebno pri pripravi in sprejemu prepisov upoštevati načela odgovornosti, dostopnosti in transparentnosti. Ta načela so bila (v povezavi z vključevanjem civilne družbe) v okviru evropskih institucij oblikovana že v Beli knjigi. Poglavitni cilj teh načel je vključevanje strokovne in druge zainteresirane javnosti in pri tem zagotoviti čim večjo legitimnost sprejetih predpisov. Za uspešno delovanje NVO so pomembna zlasti minimalna priporočila, glede na katera naj sodelovanje javnosti traja od 30 do 60 dni, pripravi naj se gradivo, ki vsebuje povzetek vsebine s strokovnimi podlagami, pripravi naj se poročilo o sodelovanju,

poziv k sodelovanju mora biti narejen tako, da se zagotovi odziv ciljnih skupin, dodatno pa naj se oblikujejo sezname subjektov ki se ukvarjajo s področjem z namenom ponovnega sodelovanja in obveščanja (ReNDej). Kljub konkretnim ciljem, ki imajo namen omogočiti boljše informiranje ter sodelovanje, pa velikega napredka po mnenju NVO ni opaziti.⁶⁰

Če smo tako v vladnih, kot nevladnih strategijah zasledili ujemanje idej, ki so bile razvite na ravni EU, pa je drugačno dejansko izvajanje teh idej. NVO stalno predlagajo jasno pravno definiranost pojma NVO, vladni akterji pa se v svojih strategijah zavežejo k spremembi zakonodaje. Kot smo v poglavju o pravnem statusu slovenskih NVO ugotovili, se zakonodaja ni bistveno spreminjala, saj so bili zakoni o društvih, zavodih ter ustanovah sprejeti do leta 1995 (ki so bili sicer v naslednjih leti dopolnjeni, vendar pa se bistveni predlogi NVO niso upoštevali). Naslednji indikator, ki kaže na to, da se vlada v svojih dokumentih bolj kot ne deklarativno zaveže k izboljšavi stanja, je obljuba o povečanju finančnih sredstev, namenjenih nevladnemu sektorju. Glede na indikatorje moči nevladnega sektorja, analiziranimi v prejšnjem poglavju, lahko zapišemo, da vlada ni uresničila ciljev o vzpostavitvi pogojev za večje zaposlovanje (na ravni evropskega povprečja) ter ne namenja več finančnih sredstev za nevladni sektor, kot je to zapisano že v Sporazum o sodelovanju med nevladnimi organizacijami in Vlado Republike Slovenije.

Enako lahko zasledimo na področju vzpostavljanja civilnega dialoga. Na podlagi zapisanega lahko sklepamo, da tudi na tem področju obstaja neujemanje med evropsko in nacionalno ravni, oziroma med zapisanim v strategijah ter dejanskim izvajanjem le tega. Zgolj deklarativno zavezanost vlade k izboljšavi pogojev dela za slovenske NVO potrjuje tudi lastna anketna raziskava. NVO so bile naprošene, da ocenijo odzivanje vlade na njihove predloge, rezultati povprečja vseh odgovorov so, da je odzivanje niti dobro, niti slabo.⁶¹ Bolj so bile organizacije kritične pri izpostavljanju pomanjkljivosti odnosa vlade do NVO. Večinoma izpostavljajo nezainteresiranost vlade pri vključevanju NVO v pripravo in izvedbo predpisov (prepočasna odzivnost, neupoštevanje predlogov, nedelujoč civilni dialog, tudi kjer so NVO vključene v

⁶⁰ Na podlagi kršitev te resolucije so v CNVOS ugotovili, da resolucija ni "prinesla kakšen poseben napredek glede ustreznega in učinkovitega vključevanja javnosti v pripravo predpisov" (CNVOS 2010, 4).

⁶¹ Povprečje vseh odgovorov na lestvici od 1 do 5, kjer je 1 odzivanje vlade zelo dobro, 5 pa zelo slabo. Povprečje vseh odgovorov je ocena 3.

odločevalski proces zadeva ne deluje in podobno) ter pri pomanjkljivosti financiranja (povečevanje kontrole nad delom preko financiranja, neupoštevanje finančnih pogojev pri financiranju ter nefinanciranje infrastrukture). NVO menijo, da ima vlada v nekaterih vidikih izrazito negativen pogled na NVO⁶² ter jih ne obravnava kot enakovrednega partnerja.⁶³ Na podlagi tega lahko zapišemo, da vlade niso vzpostavile uspešnega civilnega dialoga, kot so se zavezale v njenih strateških dokumentih (kjer so izhajale iz opredelitev koristnosti takšnega dialoga, kot jih naštevajo evropski dokumenti).

Pri opisovanju dobrih lastnosti odnosa med državo in NVO so NVO bolj skromne. Predstavnica Pravno-informacijskega centra nevladnih organizacij (PIC) je odgovorila, da je omogočeno hitro in poceni ustanavljanje NVO ter da je dostop do informacij na podlagi Zakona o dostopu do informacij ugoden. NVO tudi na splošno ocenjujejo, da imajo dobre odnose z nekaterimi ministrstvi in vladnimi službami ter da obstajajo nekateri razpisi, ki financirajo kvalitetne projekte NVO. Na vprašanju o spremembi odnosa po vstopu v EU je sicer odgovorilo manj anketirancev⁶⁴ vendar pa tisti, ki so odgovorili, ocenjujejo, da so se odnosi izboljšali, “ampak samo zaradi pritiska od zunaj, iz EU” (predstavniki ZSU). Med razlogi je tudi to, da EU nalaga sodelovanje med državo in EU, zato “so predstavniki države morali na različnih ravneh pozvati predstavnike NVO k sodelovanju” (predstavnica Mirovnega inštituta). Na podlagi tega tudi ni presenetljivo, da si velika večina⁶⁵ želi povečanje vpliva odločitev, ki so sprejete na ravni EU.

Če upoštevamo pripombe NVO in kazalce razvoja nevladnega sektorja v Sloveniji na eni strani, ter zaveze vlade na drugi, lahko zaključimo, da je izid

⁶² Predstavniki Združenja slovenskih ustanov - fundacij je odgovoril, da “država s svojimi predpisi obravnava NVO kot pralnice denarja, organizacije v katerih se a priori posluje netransparentno, kar je predvsem posledica pomanjkljivega nadzora države.”

⁶³ Predstavnica Mirovnega inštituta je opozorila na zlorabo v nekateri primerih v posameznih delovnih telesih v smislu zgolj formalnega sodelovanja.

⁶⁴ 4 od 11 anketiranih NVO.

⁶⁵ 72% anketirancev si želi povečanje vpliva EU na njihovem področju dela, 18% pa, da ostane tak, kot je. Predstavnica organizacije CNVOS je odgovorila, da je to odvisno od posameznega področja in odločitev. Negativna stran je večja (pretirana) birokratizacija, pozitivna pa več posvetovanja pri pripravi predpisov ter bolj transparentni postopki. Glede na zgodovinski pregled delovanja NVO (velika pričakovanja po osamosvojitvi Slovenije, a slabi pogoji za delo NVO) je želja po večjem vplivu EU s strani NVO razumljiva.

evropeizacije (z vidika vlade) absorpcija. Nacionalne strukture so prevzele določene ne bistvene elemente z ravni EU, vendar pa jedro delovanja ostaja nespremenjeno (Radaelli 2003, 37–38). Razloge, da država ni aktivna v spodbujanju nevladnega sektorja, bi lahko iskali v nerazumevanju vloge NVO (eden izmed pokazateljev tega je tudi nedelovanje vladne medresorske skupine za nevladne organizacije), v finančnih sredstvih, ki bi jih bilo treba nameniti za razvoj sektorja ter v tem, da bi državni akterji želeli obdržati kar največjo možno vlogo, ko se oblikujejo in sprejemajo rešitve za družbena vprašanja.

5 Analiza anketne raziskave

5.1 NVO, zajete v raziskavi

Tabela 5.1: NVO, zajete v raziskavi

NVO	Člani	Zaposleni
DNK	130	17
CNVOS	500 NVO	9
Sloga	37 NVO (zavod)	4
Humanitas	30	6
Umanotera	ustanova	7
SOS telefon	67	12
PIC	zavod	3-5
ZSU	31 NVO	0
AI	9500	7
Mirovni inštitut	zavod	21
Ekvilib	10 (zavod)	3

V nasprotju s podatki za celotni sektor NVO v Sloveniji, kjer v organizacijski obliki močno prevladujejo društva (približno 93% vseh NVO), predstavlja delež anketiranih društev le 36%, skoraj polovica je zavodov (45%), na anketo pa sta odgovorili tudi dve ustanovi (18%). V povprečju organizacije zaposlujejo 8 oseb, le tri organizacije pa imajo več kot 10 zaposlenih, ZSU celo nima nobenega zaposlenega (imajo le zunanje sodelavce, ki delajo na tekočih projektih). Od vseh NVO imajo 4 (CNVOS, Sloga, SOS telefon in Ekvilib) zaposlene tudi osebo(-e), ki se pretežno ali samo ukvarja z mednarodnimi vidiki organizacije. Od teh štirih organizacij imata dve organizacije (le) tri oziroma štiri zaposlene, zato je zlasti pri njih viden pomen, ki jih ti

organizaciji dajeta mednarodnemu sodelovanju. Očitno je tudi, da v tem vidiku specializacije prevladujejo mrežne organizacije. Eden razlog za to bi lahko bil ta, da ostale organizacije posredno komunicirajo z mednarodnimi organizacijami prek teh mrežnih organizacij, zato nimajo zaposlene osebe, ki bi se ukvarjala samo ali pretežno z mednarodnimi vidiki organizacije. Drugi razlog je najbrž v omejenih finančnih sredstvih slovenskih NVO. Pri članstvu izstopa predvsem AI, v katerega je včlanjenih 9.500 ljudi, ter največja mrežna organizacija v Sloveniji, CNVOS, v katerega je včlanjenih 500 drugih NVO.

Organizacije so aktivne⁶⁶ pri spremljanju odločitev, ki so sprejete na nivoju EU in so povezane z njihovim področjem delovanja, manj pa so aktivne pri rednosti obveščanja o dogajanju na ravni EU, ki je povezano s področjem njihovega delovanja, saj svoje člane obveščajo le včasih.⁶⁷ V tem primeru lahko zapišemo, da slovenske NVO ne upoštevajo v celoti zahteve EK, da organizacije prenašajo informacije z nivoja EU na nivo držav članic (Evropska Komisija 2001). Na tem mestu bi izpostavili AI z veliko člansko bazo in velikim spremljanjem dogajanja na ravni EU⁶⁸, a z redkim obveščanjem svojih članov o tem dogajanju. Razlog lahko pripišemo temu, da AI svoje člane obvešča predvsem glede kršenja pravic (političnih) zapornikov, te kršitve pa se večinoma dogajajo izven EU. Predvidevamo lahko, da organizacije še vedno svoje člane bolj obveščajo o dogajanju na nacionalnem nivoju, kot o dogajanju na evropskem nivoju.

⁶⁶ Aktivnost so anketiranci ocenjevali na lestvici od 1 do 5, kjer 1 pomeni, da zelo malo spremljajo odločitve, 5 za zelo veliko spremljanje odločitev. Povprečna ocena odgovorov vseh organizacij je 4,27.

⁶⁷ Na vprašanje Kako redno svoje člane obveščate o dogajanju na nivoju EU, ki je povezano s področjem, kjer deluje vaša organizacija, glede na pet stopenjsko lestvico, kjer 1 pomeni nikoli, 5 pa zelo pogosto, je odgovorilo 10 NVO, katerih povprečna ocena je 3,4, torej od včasih do pogosto.

⁶⁸ Predstavnica je odgovorila, da v AI veliko spremljajo posledice odločitev, sprejetih na ravni EU.

5.2 Financiranje

Tabela 5.2: Finančni viri

NVO	Članarina	Donacije slo. org.	Donacije tujih org.	Država	Projekti	Storitve
DNK		x		X	x	
CNVOS	x			x	X	x
Sloga Humanitas				x	X	
Umanotera		x			X	x
SOS telefon	x	x		x	X	
PIC					X	x
ZSU	x				X	
AI	X		x			
Mirovni inštitut					X	
Ekvilib				x	X	x

Opomba: Z odebeljenimi in velikim tiskanimi črkami so označeni finančni viri, ki predstavljajo največji delež v sklopu vseh finančnih virov organizacij.

Pri financiranju se NVO opirajo predvsem na financiranje iz opravljenih projektov, saj 81,8% organizacijam ta finančni viri predstavlja največji delež v sklopu vseh finančnih virov. Manj kot polovica organizacij prejema denar s strani države⁶⁹, manj kot polovica vseh anketiranih organizacij pa pridobiva finance tudi zaradi opravljenih storitev. Glede na to, da ima AI veliko članov, ni presenetljivo, da članarine predstavljajo največji delež finančnih virov za to organizacijo. Predstavnica Umanotere je pod rubriko drugi viri navedla še donacije posameznikov in podjetij, AI pa prodajo knjig in majic.

AI je edina organizacija, ki prejema donacije tujih organizacij. To izvira predvsem iz dejstva, da je AI Slovenija del AI, svetovne mednarodne NVO. Le tri od anketiranih NVO prejema donacije slovenskih organizacij. Podatki tudi kažejo, da člani od nekaterih anketiranih društev nimajo obveznosti plačevanja članarine. DNK in Humanitas ne pridobivata finančnih virov iz naslova članarine, medtem ko se SOS telefon in AI financirata tudi od članarin.

⁶⁹ Ob tem je potrebno poudariti, da organizacije lahko dobijo denar od države, vendar je ta, glede na pridobljene podatke, vezan na izvedbo projekta. Le Društvu za nenasilno komunikacijo državno financiranje predstavlja največji delež.

Določeno mero stabilnosti lahko preučujemo preko zaznave organizacij o intenzivnosti tekmovanja za finančne vire. Če se malo organizacij bori za omejena finančna sredstva, lahko to kaže na to, da imajo stabilne finančne vire in na to, da so zasedle določeno nišo. Če bi organizacija delovala v okolju, kjer bi se malo drugih organizacij borilo za finančna sredstva bi lahko sklepali, da ta organizacija nima velike motivacije, da preusmeri svoje delovanje tudi na nadnacionalno raven.⁷⁰ Podatki kažejo na nasprotno, saj organizacije ocenjujejo, da se veliko drugih organizacij poteguje za ista finančna sredstva, kot jih poskušajo pridobiti tudi one.⁷¹ V nasprotni smeri, torej da malo oziroma zelo malo organizacij tekmuje za ista finančna sredstva izstopata CNVOS ter ZSU. Glede na te podatke bi lahko sklepali, da imajo slovenske NVO za varstvo človekovih pravic spodbudo, da svoje delovanje usmerijo tudi izven državnih meja.

Čeprav je “zelo malo je NVO, ki so financirane s strani strukturnih skladov” (Vodlan 2010, glej prilogo), pa se v naši raziskavi, ki je zajela najbolj aktivne slovenske NVO, ki delujejo na področju varovanja človekovih pravic, večina le-teh⁷² financira tudi iz evropskih finančnih virov. Zato lahko zapišemo, da EU ima vpliv na financiranje slovenskih NVO.

⁷⁰ Za več glej Beyers in Kerremans (2007).

⁷¹ Na vprašanje o lastni zaznavi števila organizacij, ki se borijo za ista finančna sredstva, na pet stopenjski lestvici, kjer 1 pomeni, da se zelo veliko organizacij bori za ista finančna sredstva, 5 pa zelo malo, je povprečje vseh odgovorov 2,1.

⁷² Pregled spletnih strani anketiranih organizacij kaže, da so bile s strani evropskih institucij, predvsem EK, sofinancirani projekti (v preteklih letih) PIC, CNVOS, Sloge, Humanitasa, Mirovnega inštituta, SOS Telefona ter Umanotere.

5.3 Mreženje

Tabela 5.3: Povezovanje s sorodnimi organizacijami iz tujine

NVO	Raven EU	Države članice EU	Države kandidatke ali morebitne kandidatke	Drugo mednarodno okolje
DNK	x	x		
CNVOS	x	x	x	
Sloga	x	x	x	AKP ⁷³
Humanitas		x		
Umanotera	x	x		
SOS telefon	x			
PIC	x	x	x	
ZSU	x			globalno
AI				globalno
Mirovni inštitut	x	x	x	
Ekvilib	x	x	x	V Evr.

Sodelovanje NVO z drugimi NVO omogoča tem organizacijam, da “prijavljajo ali izvajajo skupni projekt, izmenjujejo izkušnje in znanja, koristijo brezplačne usluge drug drugega, skupaj izvajajo politični ali družbeni pritisk ipd. Skupno delo prinese širše občinstvo, več politične moči, znanja in izkušenj” (CNVOS 2005, 11–12). Glede na položaj NVO v Sloveniji te vsekakor imajo spodbudo, da sodelujejo z drugimi NVO.

Vse anketirane organizacije se pogosto⁷⁴ povezujejo s sorodnimi organizacijami iz tujine, najmanj dejavna na tem področju je ZSU. Večina slovenskih NVO se povezuje s sorodnimi organizacijami, ki delujejo na ravni EU (81%) ter na ravni držav članic EU (72%). Skoraj polovica anketiranih organizacij (5) se povezuje z večimi organizacijami, ki delujejo tako na ravni EU, na ravni držav članic EU ter tudi v državah kandidatkah ali morebitnih kandidatkah za širitev EU. Dve anketirani organizaciji (ZSU ter AI) se povezujeta s sorodnimi organizacijami, ki delujejo globalno.

Sorodne organizacije iz tujine lahko slovenskim nudijo (na primer) informacijsko in finančno pomoč, strokovno pomoč pri organizaciji, pomoč pri

⁷³ Države Afrike, Karibov in Pacifika.

⁷⁴ Povprečna ocena odgovora na vprašanje Ali se pri vašem delovanju kdaj povežete tudi s sorodnimi organizacijami iz tujine, kjer so odgovori rangirani na pet stopenjski lestvici (1- nikoli, 5-zelo pogosto), je 4,1. Zelo pogosto se povezujejo Ekvilib, Mirovni inštitut, SOS Telefon, Sloga, CNVOS in DNK, pogosto AI in PIC včasih Humanitas ter Umanotera, redko pa ZSU.

izobraževanju članov, tuji predstavniki pa lahko pomagajo vplivati na odločevalce v Sloveniji (Fink-Hafner 2000, 86–87). Vse NVO so odgovorile, da jim te organizacije nudijo informacijsko pomoč. Finančno pomoč od teh tujih sorodnih organizacij pridobivata AI in CNVOS, strokovno pomoč pri organizaciji CNVOS, Sloga, AI in Ekvilib, pomoč pri izobraževanju članov pa pridobivajo CNVOS, Sloga, AI ter Ekvilib. Tuji predstavniki pomagajo pri vplivanju na odločevalce v Sloveniji Slogi, DNK, CNVOS ter Mirovnemu Inštitutu. Povezovanje s sorodnimi organizacijami iz tujine z namenom vplivati na odločevalce v Sloveniji je še relativno neizkoriščeno, še zlasti če upoštevamo rezultate takega povezovanja s slovenskimi NVO.⁷⁵

Osem od enajstih anketiranih NVO je članica katere izmed mrežnih organizacij, ki delujejo na ravni EU.⁷⁶ Predstavnica organizacije PIC je sicer odgovorila, da ne ve, če je PIC članica katere od evropskih mrež, vendar pa pregled članstva v tujih mrežah na spletnih straneh te organizacije pokaže, da je PIC članica številnih mrež. Najbolj množično so NVO članice CONCORD (Konfederacija evropskih NVO za pomoč in razvoj), katerega članice so tri NVO (Sloga, Humanitas in Ekvilib). NVO so sicer članice številnih mrežnih organizacij. Dve (SOS telefon in DNK) sta članici EWL (Evropskega ženskega lobija), članstvo CNVOS pokriva številna področja (članstvo v mreži NVO iz EU, ki zagovarja splošne interese neprofitnega sektorja- CEDAG, ECAS, ki zagovarja splošne interese v odnosu do evropskih institucij, CNVOS je tudi članica Socialne platforme, ki promovira principe solidarnosti, enakosti in nediskriminacije, članica pa je tudi drugih mrež). Pri članstvu v različnih mrežah izstopa tudi PIC, ki je od vseh NVO, ki si odgovorile na anketni vprašalnik, članica največjega števila mrež, saj je članica šestih mrežnih organizacij. Glede na prejete odgovore so slovenske NVO zadovoljne⁷⁷ z upoštevanjem njihovih mnenj v mrežnih organizacijah. To bi lahko

⁷⁵ S sorodnimi organizacijami iz Slovenije se z namenom vplivanja na odločevalce v Sloveniji NVO povezujejo pogosto do zelo pogosto (povprečna ocena vseh odgovorov je 4,5). Vse anketirane organizacije se povezujejo s tem namenom.

⁷⁶ DNK je članica EWL, CNVOS je članica CEDAG, BCSDN, ECAS, Social Platform in CEE CN, Sloga je članica CONCORD, EUROSTEP, EADI in mreže ALF, Humanitas je navedla posredno članstvo preko platforme Sloga, Umanotera je članica EEB, SOS telefon je članica WAVE in EWL, PIC je članica CIVICUS, ECAS, EFC, Active Citizenship Network, European Civic Forum in Trialog, Ekvilib pa je navedla članstvo v EURODAD (glede na spletno stran je organizacija tudi članica CONCORD).

⁷⁷ Povprečje vseh prejetih odgovorov glede na pet stopenjsko lestvico (1- zelo nezadovoljni, 5- zelo zadovoljni) je 4,3.

pomenilo, da so mrežne organizacije na ravni EU odprte za nacionalne NVO, ter da upoštevajo njihova mnenja (tudi mnenja manjših NVO, kar slovenske vsekakor so). Na podlagi rezultatov lahko zaključimo, da se anketirane NVO zavedajo prednosti neposrednega članstva v evropskih mrežah, saj so kljub temu, da so že članice največje nacionalne mrežne organizacije, CNVOS, vseeno tudi posamično povezujejo z mrežnimi organizacijami iz tujine.

5.4 Vplivanje na odločevalce v institucijah EU

Tabela 5.4: Vplivanje na odločevalce v institucijah EU

NVO	EK	EP	SEU	EESO	Ne poskušajo vplivati
DNK	X	x	x		
CNVOS	X	x	x	x	
Sloga	X	x	x		
Humanitas					x
Umanotera			X		
SOS telefon					x
PIC				X	
ZSU					x
AI					x
Mirovni inštitut	X				
Ekvilib	x	X			

Opomba: Z odebeljenimi in velikimi črkami so označeni odgovori o primarnem cilju vplivanja.

36% anketiranih organizacij ne poskuša vplivati na odločevalce v katerikoli instituciji EU, kar je zanimivo z vidika, da vplivanje na odločevalce v evropskih institucijah ni nujno finančno zahtevno (stroški prevoza in podobno). Še zlasti lahko to trdimo za EP, saj lahko NVO poskušajo vplivati na slovenske poslance EP. Druge razloge za nevpilivanje bi lahko iskali v tem, da poskušajo vplivati že mrežne organizacije (glede na prejšnje poglavje so slovenske NVO članice številnih mrež), ali pa v tem, da na področju človekovih pravic obstaja deljena pristojnost med državo članico ter EU (Seketin-Lestan 2010, 30). Uspešno lobiranje na ravni EU torej ne pomeni nujno že spremembe javne politike. To vseeno ne pojasni tega, da je vplivanje na odločevalce v evropskih institucijah včasih usmerjeno k nacionalnim odločevalcem, kjer pa imajo NVO spodbudo za lobiranje (to sicer ni bil predmet anketne raziskave). Pri neposkusih vplivanja izstopajo društva, saj tri od skupno štirih društev, zajetih v anketni raziskavi, ne poskušajo vplivati na odločevalce v evropskih institucijah.

Nasprotno sta dve od treh mrežnih organizacij, zajetih v raziskavi (CNVOS ter Sloga) med najbolj dejavnimi pri poskusih lobiranja.⁷⁸ Izmed anketiranih NVO se nobena ne poslužuje pravnih možnosti na ravni EU. Pri poskusih vplivanja na odločevalce je najbolj aktivna CNVOS, ker poskuša vplivati na odločevalcev v EK, EP, SEU ter EESO. CNVOS je v raziskavi vsekakor izkazal za “paradnega konja” (glede vplivanja, mreženja, članstva drugih NVO), kar je (najbrž) posledica tega, da je CNVOS osrednja slovenska mrežna organizacija. Štiri organizacije poskušajo vplivati na več kot dve instituciji, tri organizacije (27% vseh anketiranih) poskušajo vplivati le na eno institucijo. Delovanje ene izmed slednjih, PIC, sicer presega zgolj poskuse vplivanja, saj je njen sodelavec, Primož Šporar, predstavnik slovenskih NVO v EESO z mandatom 2006– 2010. Primarni cilji NVO, kjer je njihova dejavnost najbolj intenzivna, so različni. CNVOS, Sloga, Mirovni inštitut ter DNK najbolj poskušajo vplivati na odločevalcev v EK, Umanotera v SEU, PIC v EESO ter Ekvilib v EP. Očitno je, da anketirane NVO nimajo enotnega cilja lobiranja v evropskih institucijah.

Le CNVOS in Sloga sta odgovorili, da zelo pogosto poskušata vplivati na odločevalce v evropskih institucijah, medtem ko štiri od sedmih NVO, ki poskušajo vplivati na odločevalce v evropskih institucijah, pogostost tega vplivanja ocenjujejo kot včasih. Zanimivo je, da PIC, ki ima predstavnika v EESO, po lastni oceni poskuša vplivati le redko. Intenzivnost poskušanja vplivanja je relativno nizka, ker tudi v povprečju vse tiste organizacije, ki poskušajo vplivati, to počnejo včasih.⁷⁹

Eden izmed razlogov, da NVO nimajo enotnega cilja za lobiranje lahko najdemo v tem, da na področju človekovih pravic obstaja deljena pristojnost med institucijami EU ter nacionalnimi državami (Seketin-Lestan 2010, 30). Če bi imela EU večjo pristojnost, bi lahko pričakovali, da bo primarni cilj lobiranja tista institucija, ki ima največ moči. Dejstvu, da je EK primarni cilj lobiranja največjemu številu tistih organizacij, ki poskušajo vplivati na odločevalce v EU, lahko pripišemo tudi temu, da so na anketo odgovarjale tudi organizacije, ki se ne ukvarjajo samo s področjem človekovih pravic. Splošno gledano se NVO obračajo na “tisto institucijo, ki lahko največ naredi za njih oziroma ima največjo moč. V primeru EU je to prav Komisija”

⁷⁸ Izjema pri mrežnih organizacijah je ZSU, ki sploh ne poskuša lobirati pri katerikoli evropski instituciji. To najbrž izvira predvsem iz tega, da v tej organizaciji nimajo niti en polno zaposlene osebe.

⁷⁹ Povprečje odgovorov organizacij, ki poskušajo vplivati na odločevalce v evropskih institucijah je na pet stopenjski lestvici (1- nikoli, 5- zelo pogosto) 3, kar ustreza odgovoru včasih.

(Vodlan 2010, glej prilogo). Ker pa evropske institucije nimajo izrecno pristojnost nad urejanjem področja človekovih pravic, se organizacije odločijo za lobiranje pri tisti instituciji, pri kateri menijo, da bodo njihovi interesi v največji meri uresničeni. Moč institucij tako v tem primeru nima glavnega vpliva na odločitev. Za individualne strategije posameznih NVO bi zato bilo potrebno narediti posamezne študije primera. Razloge za relativno majhno pogostost vplivanja pa bi lahko iskali v tem, da so slovenske NVO članice številnih mrež, zato že imajo posredno glas pri evropskih institucijah. Vsekakor je lažje lobirati preko mrež, ki so priznane v evropskih institucijah, kot pa neposredno v samih evropskih institucijah (Vodlan 2010, glej prilogo).

6 Zaključek

Namen diplomskega dela je bilo ugotoviti, ali slovenske NVO za varstvo človekovih pravic prilagajajo svoje delovanje novim priložnostim in možnostim, ki so jim omogočene v okolju EU. To prilagajanje je bilo razumljeno kot evropeizacija, preučevano pa je bilo z vidika sociološkega institucionalizma. Glede na teorijo smo preverjali, ali so NVO razvile nove prakse delovanja, ki jim jih omogoča delovanje v EU. Evropeizacija je bila preučevana na treh področjih- vplivanje na odločevalce v evropskih institucijah, sprememba organizacijske strukture ter na področju prevzemanja idej, ki so bile uveljavljene na nivoju EU in nato sprejete s strani NVO. Za lažjo analizo so bile postavljene tri hipoteze.

Prva hipoteza se je glasila: *Primarni cilj vplivanja na odločevalce v evropskih institucijah s strani slovenskih NVO za varstvo človekovih pravic je Evropski parlament, saj je ta institucija najbolj odprta za zagovornike razpršenih interesov.*

Rezultati lastne anketne raziskave kažejo, da so NVO aktivne pri poskusih vplivanja na odločevalce v evropskih institucijah. Več kot polovica (64%) vseh anketiranih predstavnikov NVO je odgovorila, da poskuša vplivati na te odločevalce. Razloge tistih, ki ne poskušajo vplivati, bi lahko iskali o morebitnih finančnih stroških vplivanja (prevoz, nastanitev, dodatne zaposlitve...), v dejstvu, da poskušajo vplivati že drugi (oziroma mrežne organizacije) ali pa v tem, da na področju človekovih pravic obstaja deljena pristojnost med EU in državami članicami. Kakršnikoli že so ti razlogi, pa rezultati analize kažejo, da NVO večinoma poskušajo vplivati na odločevalce, kot

najbolj aktivna organizacija pa se izpostavlja CNVOS, ki poskuša lobirati v štirih evropskih institucijah, po lastni oceni pa to počne zelo pogosto. Tudi splošno gledano so mrežne organizacije (CNVOS in Sloga, vendar ne ZSU) med najbolj aktivnimi pri lobiranju, tako glede števila institucij, na katere poskušajo lobirati, kot glede intenzitete lobiranja (CNVOS in Sloga po lastnem mnenju poskušata vplivati na odločevalce zelo pogosto, medtem ko ostali anketiranci to počnejo največ včasih oziroma še manj intenzivno). Število zaposlenih (ki lahko služi tudi kot posredni indikator finančnih sredstev organizacije) nima večjega vpliva na lobiranje, saj SOS telefon z nadpovprečnim številom zaposlenih glede na ostale anketirane organizacije ne poskuša vplivati na odločevalce v institucijah EU, Mirovni Inštitut z največ zaposlenih poskuša vplivati na eno institucijo, medtem kot Ekvilib z le tremi zaposlenimi poskuša vplivati na dve. Odločujoč dejavnik se tako zdi predvsem status organizacije (to je, ali je organizacija mrežna), saj mrežne organizacije lažje zastopajo svoje člane v okolju EU, kar lahko bila tudi posledica tega, da EK želi komunicirati predvsem z mrežnimi organizacijami (Evropska komisija 2000, 19). Vendar pa, čeprav naj bi EP veljal za najbolj dostopno institucijo organizacijam, ki zagovarjajo razpršene interese, in ob predpostavki, da je tu lobiranje najcenejše (ker imajo NVO možnost lobirati pri slovenskih članih EP), je EP primarni cilj lobiranja le ene NVO. Hipoteza je zato zavrnjena.

Druga hipoteza se je glasila: *Evropeizacija vpliva na organizacijsko strukturo slovenskih NVO za varstvo človekovih pravic.*

S spremembo organizacijske strukture smo raziskovali, ali imajo organizacije zaposlene osebo(-e), ki se ukvarja(jo) pretežno z mednarodnimi vidiki organizacije, ali se povezujejo s sorodnimi organizacijami iz tujine in ali so članice evropskih mrež. Ugodnosti, če organizacije spremenijo organizacijsko strukturo so vidne zlasti pri povezovanju s sorodnimi organizacijami iz tujine, saj lahko te organizacije slovenskim organizacijam nudijo finančno pomoč, delijo z njimi raziskave in analize, pomagajo pri organizaciji in vplivanju na odločevalce v Sloveniji, ali pa slovenskim predstavnikom omogočajo izobraževanje. Izkazalo se je, da ima manj kot polovica vseh anketiranih organizacij zaposleno osebo, ki se ukvarja samo ali pretežno z mednarodnimi vidiki organizacije. Kljub temu, da večina organizacij nima zaposlene te osebe, pa rezultati anketne raziskave kažejo, da se slovenske NVO zavedajo prednosti povezovanja, saj so vse organizacije odgovorile, da se povezujejo s sorodnimi organizacijami. Glede na to

bi lahko sklepali, da je dodatna zaposlitev predvsem vprašanje finančnih sredstev. Večina slovenskih NVO se povezuje s sorodnimi organizacijami, ki delujejo na ravni EU (81%) ter na ravni držav članic EU (72%). Lastna ocena intenzivnosti povezovanja je visoka, kar nakazuje na to, da slovenske NVO veliko sodelujejo s tujimi sorodnimi organizacijami in ne delujejo zgolj v nacionalnem okolju z nacionalnimi partnerji. Velika večina (72%) anketiranih organizacij se povezuje tudi v evropske mreže, indikator dobrih odnosov v mrežnih organizacijah pa je ocena anketirancev, da so zadovoljni z upoštevanjem njihovih mnenj v mrežni organizaciji. Pri članstvu v mrežnih organizacijah, ki delujejo na nivoju EU bi izpostavili mrežno organizacijo CONCORD (organizacija za pomoč in razvoj), v katero se včlanjene tri slovenske NVO ter dejstvo, da je članstvo v mrežnih organizacijah raznoliko- sega od evropskega ženskega lobija (DNK in SOS telefon), do mrežnih organizacij, ki se borijo za mir, pravičnost in enakost (EUROSTEP, članice katerega sta Sloga in Humanitas), do organizacij, ki se med drugimi borijo za državljanske pravice (PIC in CNVOS) ter drugih. Po članstvu v mrežnih organizacijah izstopajo CNVOS (članica petih mrežnih organizacij), PIC (članica šestih mrežnih organizacij) ter Sloga (članica štirih mrežnih organizacij). Glede na to, da imata CNVOS in Sloga (mrežni organizaciji) zaposleno tudi osebo, ki se pretežno ukvarja z mednarodnimi vidiki organizacije, da se obe organizaciji povezujeta s sorodnimi organizacijami iz tujine, ki delujejo tako na ravni EU, držav članic EU ter držav kandidatk oziroma morebitnih kandidatk za članstvo v EU in da obe omenjeni organizaciji izstopata tudi po članstvu v evropskih mrežnih organizacij (članice sta petih oziroma šestih mrežnih organizacij) lahko tudi na področju organizacijskih sprememb zaključimo, da ima evropeizacija večji vpliv na tiste organizacije, ki imajo veliko povezav z drugimi organizacijami. V teoretičnem delu diplomskega dela smo zapisali, da institucije, ki imajo redne kontakte z drugimi institucijami sčasoma razvijejo podobne vzorce reform (Börzel in Risse 2000, 8). Ker smo ugotovili, da sta dve mrežni organizaciji najbolj dejavni pri povezovanju s sorodnimi organizacijami iz tujine v primerjavi z drugimi anketiranimi organizacijami, bi to lahko pojasnilo večji vpliv, ki ga ima evropeizacija na ti dve organizaciji. Tu izstopa tretja mrežna organizacija, ZSU, ki je manj dejavna na tem področju, na podlagi prejetih odgovorov pa lahko to pripišemo predvsem omejenim finančnim sredstvom. Glede na vse te podatke je druga hipoteza potrjena.

Tretja hipoteza se je glasila: *Slovenske NVO za varstvo človekovih pravic prevzemajo ideje, ki so bile razvite na ravni EU, te ideje pa uporabljajo v komunikaciji z državnimi odločevalci.*

Hipotezo smo preverjali na podlagi analize strateških dokumentov, ki so jih (večinoma) pripravili EK, različne Vlade Republike Slovenije ter slovenske NVO. Na ravni EU smo izhajali predvsem iz dokumenta Komisija in nevladne organizacije: oblikovanje tesnejšega partnerstva ter Bele knjige o evropskem upravljanju, ter primarno ti dve strategiji primerjali s strateškimi dokumenti, ki so jih pripravile NVO. Ugotovili smo, da se NVO v svojih dokumentih velikokrat sklicujejo na dokumente in ideje, ki so bile razvite na ravni EU, kar po mnenju Kallestrupa (2002) ustreza definiciji evropeizacije. Glede na to, da na področju človekovih pravic obstaja deljena pristojnost med državami članicami ter EU, razlog za spremembe ni neposreden pritisk s strani EU, ampak so spremembe posledica uporabe Evrope. Na podlagi tega lahko ugotovimo, da NVO kognitivno in legitimizacijsko (Jacquot in Woll 2003) uporabljajo Evropo, saj v lastnih vizijah razvoja svoje videnje utemeljujejo s sklicevanjem na Evropo ter v procesu prepričevanje te ideje posredujejo drugim akterjem. V Strategiji sistemskega razvoja nevladnih organizacij v Sloveniji za obdobje 2003 – 2008 se avtorji (predstavniki NVO) sklicujejo tudi na prej omenjena dokumenta EK, še bolj specifično pa omenjajo načela, ki so bila zapisana v Beli knjigi. Eden od pokazateljev ponotranjenja idej je tudi mreženje, ki ga stalno spodbuja EK. Največjo vlogo pri razširjanju te ideje ima predvsem CNVOS, organizacija ki je tudi sama mrežna. Pomanjkljivost pri upoštevanju idej se kaže le pri obveščanju o dogajanju na ravni EU, zahtevi, ki jo je izrazila EK v Beli knjigi. Po drugi strani tudi različne vlade prevzemajo nekatere ideje, ki so bile razvite na nivoju EU (predvsem glede dialoga s civilno družbo), vendar pa so cilji in zaveze teh dokumentov velikokrat zgolj deklarativne narave. To kaže tako položaj nevladnega sektorja v Sloveniji (glede na analizo tega stanja v tem diplomskem delu, opravljenem na podlagi treh kazalnikov), kot tudi rezultati odgovorov o odnosu države do NVO, ki so bili opravljeni z anketno raziskavo. Glede na pridobljene podatke (pri pripravi strategij sicer niso sodelovale vse NVO, ki so udeležene v lastni anketni raziskavi) lahko zaključimo, da NVO delujejo kot idejni podjetniki kar v največji meri potrjuje sprejem Sporazuma o sodelovanju med nevladnimi organizacijami in Vlado Republike Slovenije za obdobje 2005 – 2008, ki vsebuje številne cilje, ki so jih NVO definirale že v lastni strategiji sistemskega razvoja.

V tem dokumentu je vidno, da hočejo NVO izpostaviti nekatere dobre ideje, ki so bile razvite na ravni EU in prepričati druge akterje, da uveljavijo te ideje. Zadnja hipoteza je zato potrjena.

Učinki evropeizacije so vsekakor vidni v delovanju anketiranih NVO. Evropeizacijo naj bi povzročilo neujemanje med nacionalnim in evropskim nivojem. Čeprav je neujemanje med nacionalno in nadnacionalno ravni težko preverjati, bi lahko glede na lastno analizo zaključili, da so eni izmed razlogov za učinkovanje evropeizacije na nacionalne NVO tudi (primerjalno gledano) slabi pogoji dela, ki jih imajo te organizacije v Sloveniji. Različne vlade v Sloveniji sicer zagotavljajo, da se bodo zavzemale za izboljšanje teh pogojev, vendar je realizacija obljub relativno slaba in dolgotrajna. Ker imajo NVO izjemno pomembno mesto v družbi bi bilo zato nadvse pozitivno, da bi se njihovi pogoji dela izboljšali. Na tem mestu je potrebno še poudariti, da je bil namen tega diplomskega dela ugotoviti, kako oziroma ali sploh se del nevladnega sektorja prilagaja evropskemu okolju. Za podrobnejše individualne strategije posameznih NVO bi bilo zato potrebno narediti posamezne študije primera.

7 Literatura

1. Andreopoulos, George, Zehra F. Kabasakal Arat in Peter Juviler. 2006. Conclusion: Rethinking the Human Rights Universe. V *Non-State Actors in the Human Rights Universe*, ur. George Andreopoulos in Zehra F. Kabasakal Arat in Peter Juviler, 331–337. Bloomfield: Kumarian Press, Inc.
2. Bache, Ian in Adam Marshall. 2004. *Europeanisation and Domestic Change: A Governance Approach to Institutional Adaptation in Britain*. Dostopno prek: <http://www.qub.ac.uk/schools/SchoolofPoliticsInternationalStudiesandPhilosophy/FileStore/EuropeanisationFiles/Fileupload,38447,en.pdf> (1. avgust 2010).
3. Bale, Tim. 2005. *European Politics: A Comparative Introduction*. Basingstoke in New York: Palgrave Macmillan.
4. Beyers, Jan. 2008. Policy Issues, Organizational Format and the Political Strategies of Interest Organizations. *West European Politics* 31 (6): 1188–1211.
5. Beyers, Jan in Bart Kerremans. 2007. Critical resource dependencies and the Europeanization of domestic interest groups. *Journal of European Public Policy* 14 (3): 460–481.
6. Beyers, Jan, Rainer Eising in William Maloney. 2008. Researching Interest Group Politics in Europe and Elsewhere: Much We Study, Little We Know? *West European Politics* 31 (6): 1103–1128.
7. Bibič, Adolf. 1995. Interesne skupine in politika. V *Interesna združena in lobiranje*, ur. Igor Lukšič, 1–18. Ljubljana: Slovensko politološko društvo.
8. Blavoukos, Spyros in George Pagoulatos. 2008. 'Enlargement Waves' and Interest Group Participation in the EU Policy-Making System: Establishing a Framework of Analysis. *West European Politics* 31 (6): 1147–1165.
9. Börzel, Tanja A. 2002. Pace-Setting, Foot-Dragging, and Fence-Sitting. Member State Responses to Europeanization. *Journal of Common Market Studies* 40: 193–214.
10. --- 2005. Europeanization: How the European Union Interacts with its Members States. V *The Member States of the European Union*, ur. Simon Bulmer in Christian Lequesne, 45–69. New York: Oxford University Press Inc.

11. Börzel, Tanja A. in Thomas Risse. 2000. When Europe Hits Home: Europeanization and Domestic Change. *European Integration online Papers* 4 (15). Dostopno prek: <http://eiop.or.at/eiop/pdf/2000-015.pdf> (2. april 2010).
12. --- 2003. Conceptualizing the Domestic Impact of Europe. V *The Politics of Europeanization*, ur. Kevin Featherstone in Claudio M. Radaelli, 57-80. New York: Oxford University Press Inc.
13. Buller, Jim in Andrew Gamble. 2002. Conceptualising Europeanisation. *Public Policy and Administration* 17 (2): 4–24.
14. Bulmer, Simon. 2008. Theorizing Europeanization. V *Europeanization : New Research Agendas*, ur. Paolo Graziano in Maarten P. Vink, 46–58. Hampshire in New York: Palgrave Macmillan.
15. Bulmer, Simon in Christian Lequesne. 2005. The European Union and its Members States: An Overview. V *The Member States of the European Union*, ur. Simon Bulmer in Christian Lequesne, 1–20. New York: Oxford University Press Inc.
16. CNVOS. 2005. *Mreženje nevladnih organizacij : analiza vključenosti slovenskih NVO v evropske mreže*. Dostopno prek: http://www.cnvosi.civilni-dialog.net/images/publikacije/mrezenje_notranjost_brez.pdf (3. junij 2010).
17. --- 2010. *Izsledki Števca kršitev Resolucije o normativni dejavnosti za obdobje nov. 2009 – feb. 2010*. Dostopno prek: <http://www.seviqc-brezice.si/docs/NVO/Izsledki-Stevca-krsitev-Resolucije-o-normativni-dejavnosti.doc> (4. junij 2010).
18. Coen, David. 2007. Empirical and theoretical studies in EU lobbying. *Journal of European Public Policy* 14 (3): 333–345.
19. Cullen, Pauline P. 2009. Irish Pro-Migrant Nongovernmental Organizations and the Politics of Immigration. *Voluntas* (20): 99–128.
20. Črnak-Meglič, Andreja. 2009. *Obseg in viri financiranja nevladnih organizacij (društev, ustanov in zasebnih zavodov) v letu 2008*. Dostopno prek: http://www.mju.gov.si/fileadmin/mju.gov.si/pageuploads/Mojca/Analiza_bilanc_NVO__porocilo_2008__ACM_.doc (4. maj 2010).
21. Črnak-Meglič, Andreja in Maja Vojnovič. 1997. Vloga in pomen neprofitno-volonterskega sektorja v Sloveniji. *Družboslovne razprave* XIII (24/25): 152–178.

22. Dimnik, Lucija. 2009. Položaj nevladnih organizacij v Sloveniji je slab, država je ostala bolj ali manj pri simbolnih zavezah. *Dnevnik* 18. april. Dostopno prek: http://www.dnevnik.si/novice/aktualne_zgodbe/1042260467 (18. maj 2010).
23. Divjak, Tina. 2006. Civil Society and Good Governance in Societies in Transition: Slovenia. V *Civil Society and Good Governance in Societies in Transition*, ur. Wolfgang Benedek, 209–229. Vienna in Graz: NWU- Neuer Wissenschaftlicher Verlag GmbH in Belgrade: The Belgrade Centre for Human Rights.
24. Divjak, Tina, Matej Verbajs, Tomaž Klenovšek, Tatjana Strojan, Senka Vrbica in Primož Šporar. 2006. *Celovita analiza pravnega okvira za delovanje nevladnih organizacij*. Maribor: Pravna fakulteta.
25. Dür, Andreas. 2008. Interest Groups in the European Union: How Powerful Are They? *West European Politics* 31 (6): 1212–1230.
26. Eising, Rainer. 2007. Institutional Context, Organizational Resources and Strategic Choices: Explaining Interest Group Access in the European Union. *European Union Politics* 8 (3): 329–362.
27. --- 2008. Interest Groups and Social Movements. V *Europeanization : New Research Agendas*, Paolo Graziano in Maarten P. Vink, 167–181. Hampshire in New York: Palgrave Macmillan.
28. Ette, Andreas in Thomas Faist. 2007. The Europeanization of National Policies and Politics of Immigration: Research, Questions and Concepts. V *The Europeanization of National Policies and Politics of Immigration*, ur. Andreas Ette in Thomas Faist, 3–31. Basingstoke in New York: Palgrave Macmillan.
29. Evropska Komisija. 2000. *The Commission and Non-Governmental Organizations: Building a Stronger Partnership*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/civil_society/ngo/docs/communication_en.pdf (31. maj 2010).
30. --- 2001. *European Governance : A White Paper*. Dostopno prek: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2001/com2001_0428en01.pdf (31. maj 2010).
31. --- 2002. *Towards a reinforced culture of consultation and dialogue – General principles and minimum standards for consultation of interested parties by the Commission*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/governance/docs/comm_standards_en.pdf (31. maj 2010).

32. Fairbrass, Jenny. 2003. *The Europeanization of Interest Representation: A Strategic Decision-Making analysis of UK Business and Environmental Interests*. Dostopno prek: <http://aei.pitt.edu/1723/01/Fairbrass.pdf> (2. april 2010).
33. Featherstone, Kevin. 2003. Introduction: In the Name of 'Europe'. V *The Politics of Europeanization*, ur. Kevin Featherstone in Claudio M. Radaelli, 3–26. New York: Oxford University Press Inc.
34. Fink-Hafner, Danica. 2000. Evropsko povezovanje interesnih skupin in javne politike v Sloveniji. *Teorija in praksa* 37 (1): 82–95.
35. Forbici, Goran, Tina Divjak, Borut Osonkar, Nada Kirn Špolar in Rado Stojanovič. 2009. *Memorandum slovenskih nevladnih organizacij*. Dostopno prek: <http://www.mju.gov.si/fileadmin/mju.gov.si/pageuploads/Mojca/Memorandum.doc> (4. junij 2010).
36. Forbici, Goran. 2009. *Odprto pismo predsedniku Vlade Republike Slovenije*. Dostopno prek: http://www.cnvosi.civilni-dialog.net/images/stories/DOKUMENTI/dokumenti/pet/javno_pismo_predsedniku_vlade%2C_23._9._2009%5B1%5D.doc (4. junij 2010).
37. Gasiar-Niemiec, Anna in Piotr Glinski. 2007. Europeanization of civil society in Poland. *Revista de Sociologia e Política* 14 (1): 29–47.
38. Gray, Emily in Paul Statham. 2005. Becoming European? The Transformation of the British Pro-migrant NGO Sector in Response to Europeanization. *Journal of Common Market Studies* 43 (4): 877–898.
39. Geddes, Andrew in Elena Lazarou. 2008. *Europeanization of Migration Policy and Narratives of Migration Management: The case of Greece*. Dostopno prek: http://www.sps.ed.ac.uk/_data/assets/word_doc/0015/20184/Lazarou.doc (13. april 2010).
40. Goodhart, Michael. 2006. Human Rights and Non-State Actors. V *Non-State Actors in the Human Rights Universe*, ur. George Andreopoulos, Zehra F. Kabasakal Arat in Peter Juviler. 23–41. Bloomfield: Kumarian Press, Inc.
41. Grisolia, Luigi. 2008. *Europeanization and Implementation: the Case of Water Framework Directive in the United Kingdom and Italy*. Dostopno prek: <http://www.marcellocarammia.com/unict/allegati/4280666119.pdf> (10. april 2010).

42. Harvey, Brian. 1998. Lobbying in Europe: The Experience of Voluntary Organizations. V *Lobbying in the European Community*, ur. Sonia Mazey in Jeremy Richardson, 188–200. New York: Oxford University Press Inc.
43. Haverland, Markus. 2008. Methodology. V *Europeanization : New Research Agendas*, ur. Paolo Graziano in Maarten P. Vink, 59–70. Hampshire in New York: Palgrave Macmillan.
44. Hren, Marko. 2001. Odnos nevladnih organizacij do slovenske civilne družbe, javnih služb, države, Cerkve, političnih strank in profitnih organizacij. V *Jadranje po nemirnih vodah managementa nevladnih organizacij*, ur. Dejan Jelovac, 63–67. Ljubljana: Zavod Radio Študent.
45. Huč, Marjan, ur. 2005. *Nevladne organizacije - akter pri oblikovanju politik?* Ljubljana: CNVOS.
46. Jacquot, Sophie in Cornelia Woll. 2003. Usage of European Integration – Europeanisation from Sociological Perspective. *European Integration online Papers* 7 (12). Dostopno prek: <http://eiop.or.at/eiop/pdf/2003-012.pdf> (1. julij 2010).
47. Kallestrup, Morten. 2002. Europeanisation as a Discourse: Domestic Policy Legitimation through the Articulation of a ‘Need for Adaption’. *Public Policy and Administration* 17 (2): 110–124.
48. Keane, John. 2000. *Civilna družba : stare podobe, nova videnja*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
49. Kleinen, Katharina Königslöw, Michael Brüeggemann, Stefanie Sifft in Andreas Wimmel. 2005. *The Europeanization of Public Spheres: Each Country on its Own?* Dostopno prek: http://content.ebscohost.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/pdf17_20/pdf/2005/137V/26May05/18655679.pdf?T=P&P=AN&K=18655679&EbscoContent=dGJyMMvI7ESep7c4v%2BbwOLCmr0iep7JSr664SrKWxWXS&ContentCustomer=dGJyMPGurkmuqbRIuePfgex%2BEu3q64A&D=ufh (19. april 2010).
50. Klemenc, Andrej. Od novih družbenih gibanj k nevladnim organizacijam. V *Interesna združena in lobiranje*, ur. Igor Lukšič, 125–139. Ljubljana: Slovensko politološko društvo.
51. Klüver, Heike. 2010. Europeanization of Lobbying Activities: When National Interest Groups Spill Over to the European Level. *Journal of European Integration* 32 (2): 175–191.

52. Knill, Christoph in Dirk Lehmkuhl. 1999. How Europe Matters. Different Mechanisms of Europeanization. *European Integration online Papers* 3 (7). Dostopno prek: <http://eiop.or.at/eiop/pdf/1998-007.pdf> (21. april 2010).
53. Kolarič, Zinka. 2001. Različni znanstveno-teoretski pristopi k preučevanju neprofitnih organizacij. V *Jadranje po nemirnih vodah managementa nevladnih organizacij*, ur. Dejan Jelovac, 14–22. Ljubljana: Zavod Radio Študent.
54. Kolarič, Zinka, Andreja Črnak-Meglič in Maja Vojnovič. 2002. *Zasebne neprofitno-volonterske organizacije v mednarodni perspektivi*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
55. Kolarič, Zinka, Tatjana Rakar, Ružica Boškić, Lilijana Rihter in Andreja Črnak-Meglič. 2006. *Velikost, obseg in vloga zasebnega neprofitnega sektorja v Sloveniji*. Dostopno prek: <http://www.seviqc-brezice.si/sl/NVO/CRP-NVO-v-Sloveniji/> (18. maj 2010).
56. Kovač, Bogomir. 2001. Lobiranje v neprofitnem sektorju. V *Jadranje po nemirnih vodah managementa nevladnih organizacij*, ur. Dejan Jelovac, 108-115. Ljubljana: Zavod Radio Študent.
57. Ladrech, Robert. 2005. The Europeanization of Interest Groups and Political Parties. V *The Member States of the European Union*, ur. Simon Bulmer in Christian Lequesne, 317–337. New York: Oxford University Press Inc.
58. Lajh, Damjan. 2006. *Evropeizacija in regionalizacija*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
59. Lehmkuhl, Dirk. 2008. Some Promises and Pitfalls of Europeanization Research. V *Europeanization : New Research Agendas*, ur. Paolo Graziano in Maarten P. Vink, 337–353. Hampshire in New York: Palgrave Macmillan.
60. Leskošek, Vesna in Majda Hrženjak. 2002. *Spremenjene vloge nevladnih organizacij*. Ljubljana: Mirovni inštitut.
61. Lukšič, Andrej. 1995. Nevladne organizacije na področju varovanja okolja in narave v Sloveniji. V *Interesna združena in lobiranje*, ur. Igor Lukšič, 141–160. Ljubljana: Slovensko politološko društvo.
62. --- 1999. Okoljske nevladne organizacije v Sloveniji: prve portretne poteze. V *Civilna družba v Sloveniji in Evropi : stanje in perspektive*, ur. Rado Bohinc in Metod Černetič, 231–243. Ljubljana: Društvo Občanski forum in Založba FDV.

63. Lukšič, Igor. 1999. Političnost civilne družbe. V *Civilna družba v Sloveniji in Evropi : stanje in perspektive*, ur. Rado Bohinc in Metod Černetič, 110–112. Ljubljana: Društvo Občanski forum in Založba FDV.
64. Mežnarič, Irma, Roman Rep in Tatjana M. Zupan. 2008. *Priročnik za načrtovanje, vodenje in vrednotenje procesov sodelovanja javnosti*. Ljubljana: Ministrstvo za javno upravo.
65. Ministrstvo za javno upravo. 2005. *Metodologija za izpolnjevanje in spremljanje Izjave o odpravi administrativnih ovir in sodelovanju zainteresirane javnosti*. Dostopno prek: http://www.mju.gov.si/fileadmin/mju.gov.si/pageuploads/mju_dokumenti/pdf/metodologija.pdf (2. junij 2010).
66. Mirković, Milada. 2001. *Poslanci DZ in nevladne organizacije ZA ratifikacijo Aarhuske konvencije v Sloveniji*. Dostopno prek: http://www.rec-lj.si/projekti/aarhus/dokumenti/letak_AC_I.pdf (31. maj 2010).
67. Olsen, Johan P. 2002. *The Many Faces of Europeanization*. Dostopno prek: http://www.arena.uio.no/publications/working-papers2002/papers/wp02_2.htm (14. april 2010).
68. Pinter, Andrej. 2005. Evropeizacija javnosti, lokalizacija javne sfere. *Glasnik ZRS Koper* 10 (1-2): 197–203.
69. *Poslovník državnege zbora* (PoDZ-1-UPB-1). Ur. l. RS 92/2007. Dostopno prek: <http://www.dz-rs.si/index.php?id=99&docid=31&showdoc=1> (17. maj 2010).
70. *Pravilnik o opredelitvi pridobitne in nepridobitne dejavnosti*. Ur. l. RS 109/2007. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200968&stevilka=3087> (2. junij 2010).
71. Princen, Sebastiaan in Bart Kerremans. 2008. Opportunity Structures in the EU Multi-Level System. *West European Politics* 31 (6): 1129–1146.
72. Radaelli, Claudio M. 2000. Whither Europeanization? Concept stretching and substantive change. *European Integration online Papers* 4 (8). Dostopno prek: <http://eiop.or.at/eiop/pdf/2000-008.pdf> (5. april 2010).
73. --- 2003. The Europeanization of Public Policy. V *The Politics of Europeanization*, ur. Kevin Featherstone in Claudio M. Radaelli, 27–56. New York: Oxford University Press Inc.

74. --- 2004. Europeanisation: Solution or problem? *European Integration online Papers* 8 (16). Dostopno prek: <http://eiop.or.at/eiop/pdf/2004-016.pdf> (5. april 2010).
75. Radaelli, Claudio M. in Romain Pasquier. 2008. Conceptual issues. V *Europeanization : New Research Agendas*, ur. Paolo Graziano in Maarten P. Vink, 35–45. Hampshire in New York: Palgrave Macmillan.
76. *Regulation EC No 1049/2001*. Official Journal of the European Communities L 145/2001. Dostopno prek: http://www.europarl.europa.eu/RegData/PDF/r1049_en.pdf (31. maj 2010).
77. Rek, Mateja. 2009. *Civilna družba v Evropski uniji ali evropska civilna družba?* Ljubljana: Vega.
78. *Resolucija o normativni dejavnosti (ReNDej)*. Ur. l. RS 95/2009. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200995&stevilka=4117> (2. junij 2010).
79. Rizman, Rudi. 1999. Vloga (nove) civilne družbe pri konsolidaciji demokracije. V *Civilna družba v Sloveniji in Evropi : stanje in perspektive*, ur. Rado Bohinc in Metod Černetič, 2–7. Ljubljana: Društvo Občanski forum in Založba FDV.
80. Rončević, Borut. 2001. Nekaj nastavkov za sociološko obravnavo nevladnih organizacij. V *Jadranje po nemirnih vodah managementa nevladnih organizacij*, ur. Dejan Jelovac, 23–35. Ljubljana: Zavod Radio Študent.
81. Ryberg, Camilla Gøhler. 2008. *Europeanization of Public Policies for Corporate Social Responsibility*. Roskilde: University of Roskilde.
82. Saurugger, Sabine. 2008. Interest Groups and Democracy in the European Union. *West European Politics* 31 (6): 1274–1291.
83. Seketin-Lestan, Sandra. 2010. *Ureditev institucij Evropske unije in njenega pravnega sistema*. Dostopno prek: http://www.mju.gov.si/fileadmin/mju.gov.si/pageuploads/IZPITI_IN_SEMINARJI/Irena/EU_institucije_in_pravni_sistem-2010.pdf (1. september 2010).
84. Sekula Krstič, Darja. 2006. *Mreže nevladnih organizacij v Sloveniji*. Ljubljana: CNVOS.
85. *Sporazum o sodelovanju med nevladnimi organizacijami in Vlado Republike Slovenije za obdobje 2005 – 2008*. 2004. Dostopno prek: http://www.dodogovor.org/upload/arhiv/osnutek_sporazuma_november_2004.pdf (2. junij 2010).

86. Stanonik, Damjan. 2003. *Vpliv evropeizacije na organizacijsko strukturo in povezovanje ekonomskih interesnih skupin*. Ljubljana: FDV. Dostopno prek: <http://dk.fdv.uni-lj.si/dela/Stanonik-Damjan.PDF> (9. september 2010).
87. *Stališča Vlade RS do sodelovanja z nevladnimi organizacijami*. 2006. Dostopno prek: http://www.mju.gov.si/fileadmin/mju.gov.si/pageuploads/Sporazum/CIVILNI_DIALOG_a1_.doc (2. junij 2010).
88. *Strategija Vlade RS za sodelovanje z nevladnimi organizacijami*. 2005. Dostopno prek: http://www.mju.gov.si/fileadmin/mju.gov.si/pageuploads/mju_dokumenti/pdf/STRATEGIJA_VLADE_RS_ZA_Z_NVO.pdf (2. junij 2010).
89. Šporar, Primož. 2001. Oris aktualnega dogajanja na področju nevladnih organizacij v Sloveniji in trendi za prihodnost. V *Jadranje po nemirnih vodah managementa nevladnih organizacij*, ur. Dejan Jelovac, 158–172. Ljubljana: Zavod Radio Študent.
90. Vink, Maarten P. in Paolo Graziano. 2008. Challenges of a New Research Agenda. V *Europeanization : New Research Agendas*, ur. Paolo Graziano in Maarten P. Vink, 3–20. Hampshire in New York: Palgrave Macmillan.
91. Vlada Republike Slovenije. 2008. *Državni razvojni program Republike Slovenije za obdobje 2007–2013*. Dostopno prek: <http://www.ra-kozjansko.si/f/docs/Katalog-informacij-javnega-znacaja/DRP2007-2013-sprejet.pdf> (2. junij 2010).
92. Vrankar, Benjamin. 2010. *Finance – nočna mora nevladnih organizacij*. Dostopno prek: [http://www.grozd.eu/data/upload/Studio12_Porocilo_Finance_nocna_mora_NVO\(2\).pdf](http://www.grozd.eu/data/upload/Studio12_Porocilo_Finance_nocna_mora_NVO(2).pdf) (2. junij 2010).
93. Vrečko, Igor, Drago Balent, Lidija Divjak, Uroš Kovšca, Nana Mravinec, Jelka Razpotnik, Viktorija Rehar, Nataša Sukič, Primož Šporar, Mateja Trpin in Vida Ogorelec Wagner. 2003. *Strategija systemskega razvoja nevladnih organizacij v Sloveniji za obdobje 2003 – 2008*. Dostopno prek: http://www.mju.gov.si/fileadmin/mju.gov.si/pageuploads/nevladne_organizacije/Strategija-NVO.pdf (3. junij 2010).
94. Zagorac, Dean. 2002. Mednarodne nevladne organizacije in nastanek norm človekovih pravic. V *Dokumenti človekovih pravic z uvodnimi pojasnili*, ur. Miro Cerar,

Jon Jamnikar in Maja Smrkolj, 89–111. Ljubljana: Društvo Amnesty International Slovenije in Mirovni inštitut.

95. *Zakon o dostopu do informacij javnega značaja (ZDIJZ-UPB-2)*. Ur. l. RS 51/2006. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200651&stevilka=2180> (17. maj 2010).

96. *Zakon o društvih*. Ur. l. RS 60/1995. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=199560&stevilka=2789> (5. maj 2010).

97. *Zakon o ustanovah*. Ur. l. RS 60/1995. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=199560&stevilka=2788> (5. maj 2010).

98. *Zakon o zavodih*. Ur. l. RS 12/1991. Dostopno prek: http://www.pic.si/images/stories/dokumenti/nvo-uporabno/zakon_o_zavodih.html (5. maj 2010).

99. Warleigh, Alex. 2001. 'Europeanizing' Civil Society: NGOs as Agents of Political Socialization. *Journal of Common Market Studies* 39 (4): 619–639.

100. Wilts, Arnold. 2001. Europeanization and Means of Interest Representation by National Business Associations. *European Journal of Industrial Relations* 7 (3): 269–286.

101. Žagar, Mitja. 1999. Civilna družba desetletje kasneje: razbite iluzije? V *Civilna družba v Sloveniji in Evropi : stanje in perspektive*, ur. Rado Bohinc in Metod Černetič, 8–13. Ljubljana: Društvo Občanski forum in Založba FDV.

8 Prilogi

Priloga A: Vprašalnik

1. Koliko članov ima vaša organizacija?
2. Koliko oseb je vaši organizaciji stalno zaposlenih?
3. Kakšen je po vašem mnenju odnos med upravnim odborom ter zaposlenimi in prostovoljci?
 - 1 – zelo dober
 - 2 – dober
 - 3 – niti dober, niti slab
 - 4 – slab
 - 5 – zelo slab
4. Ali imate v vaši organizaciji osebo (osebe), ki se samo ali pretežno ukvarja z mednarodnimi vidiki vaše organizacije?
 - 1 – da

- 2 – ne
 - 3 – ne vem
5. Kateri so vaši viri financiranja (možnih je več odgovorov)?
- 1 – članarina
 - 2 – donacije slovenskih organizacij
 - 3 – donacije sorodnih organizacij iz tujine
 - 4 – financiranje s strani države
 - 5 – finance, pridobljene zaradi opravljenih projektov
 - 6 – finance, pridobljene zaradi opravljenih storitev
 - 7 – drugi, prosim napišite:
6. Kateri od naštetih finančnih virov predstavlja največji delež?
- 1 – članarina
 - 2 – donacije slovenskih organizacij
 - 3 – donacije sorodnih organizacij iz tujine
 - 4 – financiranje s strani države
 - 5 – finance, pridobljene zaradi opravljenih projektov
 - 6 – finance, pridobljene zaradi opravljenih storitev
 - 7 – drugi, prosim napišite:
 - 8 – ne vem, ne morem odgovoriti
7. Ali po vaši oceni v okolju, kjer pridobivate vaša finančna sredstva, deluje veliko organizacij, ki se borijo za ista finančna sredstva, ki jih hočete pridobiti tudi vi?
- 1 – zelo veliko organizacij se bori za ista finančna sredstva
 - 2 – veliko organizacij se bori za ista finančna sredstva
 - 3 – število organizacij, ki se borijo za ista finančna sredstva, ni ne majhno in ne veliko
 - 4 – malo organizacij se bori za ista finančna sredstva
 - 5 – zelo malo organizacij se bori za ista finančna sredstva
 - 6 – ne vem, ne morem odgovoriti
8. V kolikšni meri spremljate posledice odločitev, sprejetih na nivoju EU, ki so povezane s področjem, kjer deluje vaša organizacija?
- 1 – zelo malo
 - 2 – veliko
 - 3 – niti veliko, niti malo
 - 4 – veliko
 - 5 – zelo veliko
 - 6 – ne vem
9. Kako redno svoje člane obveščate o dogajanju na nivoju EU, ki je povezano s področjem, kjer deluje vaša organizacija?
- 1 – nikoli
 - 2 – redko
 - 3 – včasih
 - 4 – pogosto
 - 5 – zelo pogosto

- 6 – ne vem
10. Na katerih ravneh poskušate vplivati na odločevalce (možnih je več odgovorov)?
- 1 – lokalni
 - 2 – nacionalni
 - 3 – evropski
 - 4 – drugo mednarodno okolje, prosim naštejete:
 - 5 – ne poskušamo vplivati na odločevalce
11. Če poskušate vplivati na odločevalce na nivoju EU, na katere institucije EU poskušate vplivati (možnih je več odgovorov)?
- 1 – Evropska komisija
 - 2 – Evropski parlament
 - 3 – Svet ministrov EU
 - 4 – Evropski ekonomsko-socialni odbor
 - 5 – Sodišče EU
 - 6 – ne poskušamo vplivati na odločevalce na nivoju EU
12. Katera institucija EU predstavlja vaš primarni cilj vplivanja, kjer je vaša dejavnost najbolj intenzivna?
- 1 – Evropska komisija
 - 2 – Evropski parlament
 - 3 – Svet ministrov EU
 - 4 – Evropski ekonomsko-socialni odbor
 - 5 – Sodišče EU
 - 6 – ne poskušamo vplivati na odločevalce na nivoju EU
13. Kako pogosto poskušate vplivati na odločevalce, ki delujejo v institucijah EU?
- 1 – nikoli
 - 2 – redko
 - 3 – včasih
 - 4 – pogosto
 - 5 – zelo pogosto
14. Ali se pri vašem delovanju kdaj povezujete tudi s sorodnimi organizacijami iz tujine?
- 1 – nikoli
 - 2 – redko
 - 3 – včasih
 - 4 – pogosto
 - 5 – zelo pogosto
- Če se ne povezujete s sorodnimi organizacijami iz tujine, pojdite na 18. vprašanje.
15. V katerem okolju delujejo te sorodne organizacije iz tujine (možnih je več odgovorov)?
- 1 – organizacije delujejo na nivoju EU
 - 2 – organizacije delujejo v drugih državah članicah EU

- 3 – organizacije delujejo v državah kandidatkah ali morebitnih kandidatkah za širitev EU (preostale države Balkana, Turčija in Islandija)
 - 4 – drugo zunanje okolje, prosim opišite:
16. Kako pogosto imate stike s temi sorodnimi organizacijami?
- 1 – tedensko
 - 2 – mesečno
 - 3 – polletno
 - 4 – letno
 - 5 – redkeje
17. Ali vam te sorodne organizacije iz tujine nudijo katere od naštetih oblik podpore (možnih je več odgovorov)?
- 1 – finančno in drugo materialno pomoč
 - 2 – informacijsko pomoč (delijo raziskave, analize ipd.)
 - 3 – strokovno pomoč pri organizaciji
 - 4 – njihovi predstavniki vam pomagajo vplivati na odločevalce v Sloveniji
 - 5 – izobraževanje članov vaše organizacije
 - 6 – druga oblika podpore, prosim navedite kakšna
18. Ali pri poskusu vplivanja na odločevalce v Sloveniji sodelujete z drugimi slovenskimi nevladnimi organizacijami?
- 1 – nikoli
 - 2 – redko
 - 3 – včasih
 - 4 – pogosto
 - 5 – zelo pogosto
19. Ali je vaša organizacija članica katere od mrež nevladnih organizacij, ki delujejo na nivoju EU?
- 1 – da
 - 2 – ne
 - 3 – ne vem

Če niste članica katere od mrež nevladnih organizacij, ki delujejo na nivoju EU, pojdite na 22. vprašanje.

20. Če DA, katere (katerih)?
21. Ali ste zadovoljni z upoštevanjem vaših mnenj in interesov v mrežni organizaciji, ki deluje na ravni EU?
- 1 – ne, zelo nezadovoljni
 - 2 – ne, nezadovoljni
 - 3 – niti nezadovoljni, niti zadovoljni
 - 4 – da, zadovoljni
 - 5 – da, zelo zadovoljni
22. Kako ocenjujete odzivanje države na vaše predloge?
- 1 – zelo dobro
 - 2 – dobro
 - 3 – niti dobro, niti slabo

- 4 – slabo
 - 5 – zelo slabo
 - 6 – ne vem, ne morem odgovoriti
23. Splošno gledano, naštejite glavne pomanjkljivosti odnosa države do nevladnih organizacij.
 24. Splošno gledano, naštejite glavne dobre lastnosti odnosa države do nevladnih organizacij.
 25. Se je odnos države do nevladnih organizacij po vstopu Slovenije v EU do danes spremenil? Če se je, lahko pojasnite kako se je spremenil?
 26. V kolikšni meri odločitve, sprejete na ravni EU (glede financiranja, zakonodaje...), vplivajo na delovanje vaše organizacije?
 - 1 – zelo veliko
 - 2 – veliko
 - 3 – malo
 - 4 – zelo malo
 - 5 – ne vplivajo
 27. Ali si želite, da bi se vpliv odločitev, ki so sprejete na ravni EU, na vašem področju delovanja povečal (več evropske zakonodaje, ki ureja vaše področje delovanja)?
 - 1 – da
 - 2 – ostane naj tak, kot je
 - 3 – ne, vpliv EU bi se moral zmanjšati

Priloga B: Intervju z Veroniko Vodlan, predstavnico CNVOS.

Intervju je bil opravljen preko elektronske pošte 21. julija 2010.

1. Ali po vašem mnenju država namenja dovolj denarja za različne projekte, ali pa so slovenske nevladne organizacije večinoma financirane s strani evropskih skladov?

Večina organizacij je sofinancirana s strani občinskih proračunov. Upoštevati je treba, da je kljub vsemu zelo veliko »mini« NVO, ki bolj kot ne delujejo na prostovoljni bazi in niti nimajo interesa postati večje. Zelo malo je NVO, ki so financirane s strani strukturnih skladov, saj so tu sredstva običajno precej velika (za nevladni sektor) in ni veliko organizacij, ki bi si tako velike projekte lahko privoščile.

Vsekakor bi bilo dobrodošlo več državnega denarja, ker ga je običajno tudi lažje dobiti (manj zakomplicirani postopki, konkurenca le slovenskih organizacij, prijave v slovenskem jeziku ipd.).

2. Splošno gledano, katere so po vašem mnenju glavne prednosti, da slovenske nevladne organizacije ne delujejo zgolj v nacionalnem okolju, temveč tudi v nadnacionalnem (predvsem evropskem) okolju?

Razlog za delovanje v evropskem okolju so predvsem vprašanja, izzivi, težave, ki presegajo nacionalne okvire. Težko se npr. okoljska NVO ukvarja le z onesnaženostjo v Sloveniji, ne da bi ob tem upoštevala tudi razmere v drugih (sosednjih) državah.

3. Kakšne spodbude imajo slovenske nevladne organizacije, da neposredno lobirajo v evropskih institucijah in ne preko različnih mrež?

Prav velikih spodbud ni, zato tudi ni veliko slovenskih NVO, ki bi lobirale neposredno. Lobiranje je namreč veliko lažje prek evropskih mrež, ki so priznane tudi pri evropskih institucijah.

4. Lastna anketna raziskava je pokazala, da nevladne organizacije lobirajo v različnih evropskih institucijah (večinoma pri Evropski komisiji, vendar pa tudi v drugih institucijah). Slovenske nevladne organizacije imajo tudi svojega predstavnika v Evropskem ekonomsko socialnem odboru. Zakaj po vašem mnenju ne obstaja enotni cilj lobiranja v evropskih institucijah?

Drži, da imamo nevladne organizacije svojega predstavnika v Evropskem ekonomsko socialnem odboru, a področja, ki jih ta odbor pokriva nikakor niso vsa področja, s katerimi se ukvarjajo NVO. Enotni cilj lobiranja na EU ravni tako ne more obstajati nič bolj kot na ravni države. Nobenega smisla ne bi imelo, če bi se vsi nevladniki obračali na isto ministrstvo, ne glede na to katero področje pokrivajo. Običajno pa se seveda obračajo na tisto institucijo, ki lahko največ naredi za njih oziroma ima največjo moč. V primeru EU je to prav Komisija.

5. CNVOS je izdal številne publikacije o mreženju. Kakšno je po vašem mnenju danes stanje na tem področju v Sloveniji?

NVO v Sloveniji se vedno bolj povezujejo, tako da na tem področju dejansko prihaja do napredka. Povezovanje je še dodatno stimulirano prek razpisov Ministrstva za javno upravo in sredstev Evropskega socialnega sklada, ki so namenjeni sofinanciranju vsebinskih NVO mrež, regionalnih NVO stičišč in nacionalnih horizontalnih NVO mrež.

6. Evropska komisija je izdala številne dokumente, ki zadevajo odnos do nevladnih organizacij. Na te dokumente (predvsem na Belo knjigo) se v strategijah razvoja nevladnega sektorja sklicujejo tako nevladne organizacije, kot različne vlade. Zakaj menite, da je to tako? Gre po vašem mnenju tu za iskreno željo po implementaciji idej, zapisanih v “evropskih” dokumentih, ali za bolj deklarativno zavezanost?

Običajno se NVO sklicujemo na tiste dokumente, ki so za nas »ugodnejše«, ne glede na to, iz katerega vira prihajajo. Glede na to, da na samo sodelovanje med NVO in vlado v Sloveniji do nedavnega ni bilo prav veliko napisanega (nekoliko je to popravila Resolucija o normativni dejavnosti, ki določa obvezna posvetovanja z javnostjo pri sprejemanju zakonov in predpisov), zato se večkrat poslužujemo dobrih praks drugih držav, EU in tudi Sveta Evrope (ki je nedavno sprejel Kodeks dobrih praks posvetovanja s civilno družbo <http://kodeks.civilni-dialog.net/>). Vsekakor je interes NVO, da se stvari zapisane v teh dokumentih tudi dejansko upoštevajo.

7. Glede na različne indikatorje moči slovenskega nevladnega sektorja (število zaposlenih, skupni prihodek nevladnih organizacij izražen v deležu nacionalnega BDP, število dejansko delujočih nevladnih organizacij...) slovenske nevladne organizacije nimajo dobrih pogojev za delo. Splošno gledano, kakšna je po vašem mnenju prihodnost tega sektorja?

Res je, da splošno gledano veliko stvari na področju nevladnega sektorja ostaja nedorečenega. Stvari se sicer (pre)počasi premikajo, kaj bo pa na koncu dejansko doseženo bomo pa šele videli. Ustanovljena je bila Medresorska delovna skupina za usklajevanje odprtih vprašanj na področju sodelovanja za nevladnimi organizacijami, ki

bi morala pričeti z delom že v letu 2009, a zaradi zapletov znotraj Vlade še vedno ni najbolj aktivna.